Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы
«Әллүки» исемле 93 нче балалар бакчасы»
Муниципаль үзидәрә мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Рассмотрена и рекомендована
к утверждению на заседании Педагогического совета
Протокол № 1
от «07» сентября 2022 г.

УТВЕРЖДЕНО
Заведующий МАДОУ №93 Лотфуллина Г.И.
____
Приказ № 1 от « 07 » сентября 2022г.

6 нчы зурлар төркемендә
2022-2023 нчы уку елына белем бирү эшчәнлегенең
УКЫТУ-ЭШ ПРОГРАММАСЫ

Рабочая программа образовательной деятельности
в старшей группе №6
на 2022-2023 учебный год

Возрастная группа: старшая для детей с 5 до 6 лет
Специфика группы: общеразвивающая, одновозрастная
Разработчики программы: воспитатель высшей квалификационной категории Гильмутдинова Л.Р.

ЭЧТӘЛЕК

№ п/п	Эш программасының структурасы	Битләр
	1.МАКСАТЛЫ БҮЛЕК	
1.1.	Аңлатма язуы	3
1.2.	Эш программасының максаты, бурычлары	3
1.3.	Белем бирү мохитын оештыру принциплары	4
1.4.	Мәктәпкәчә белем бирүне төгәлләү этабында максат ориентирлары	5
1.5.	Төркем турында белешмә. Балаларның яшь үзенчәлекләре	6-11
1.6.	Зурлар төркеме эшчәнлегенең юнәлеше.	11
	2. ЭЧТӘЛЕКЛЕ БҮЛЕК	
2.1.	«Социаль коммуникатив үсеш»	11
2.2.	«Танып белү үсеше»	15
2.3.	«Сөйләм үсеше»	19
2.4.	«Сәнгати-эстетик үсеш»	21
2.5.	«Физик үсеш»	27
2.6.	Зурлар төркемендә белем бирүне оештыруның тематик эчтәлеге	28
2.7.	Ата-аналар белән эш.	31
2.8.	Программаның милли-төбәк компоненты	33
	3. ОЕШТЫРУ БҮЛЕГЕ	
3.1.	Предметлы әйләнә-тирә мохит үсеше	33
3.2.	Төркемнең материаль-техник нигезе	34
3.3.	Көндәлек режим, ББЭ челтәре	36 - 37
3.4.	Кулланылган методик әсбаплар	38
3.5	Кушымталар	39 - 62

1. МАКСАТЛЫ БҮЛЕК

1.1.Аңлатма язуы

Бу программа “Мәктәпкәчә төп гомуми белем бирү программасы структурасына, Федераль дәүләт таләпләре”нә нигезләнеп, Н.Е.Вераксы, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге ”Туганнан мәктәпкә кадәр”төп гомуми мәктәпкәчә яшьтә белем бирү программасына,балалар бакчасының еллык эш планына таянып төзелде.

Эш программасы куллануга юнәлдерелгән:

1. Инновационная программа дошкольного образования « От рождения до школы»под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой;
2. Учебно-методического комплект к инновационной программе дошкольного образования «От рождения до школы» под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С. Комаровой, М.А. Васильевой / старшая группа;
3. Региональной программы дошкольного образования «СӨЕНЕЧ» (Р.К. Шаехова);
3.“Төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы”, Р.К.Шаехова, 2012.
4. Методик әсбап «Туган телдә сөйләшәбез» – авторы ХазратоваВ.Ф);
5. Методических пособий, конспектов и сценариев занятий и авторских разработок по основным направлениям (образовательным областям) развития детей.

Зурлар төркеме балалары эшчәнлегендә танып белү үсеше приоритетлы юнәлеш булып тора. Тәрбия һәм белем бирүне оештыру эчтәлеге нтеллектуаль һәм шәхси яктан баланың сәламәтлеген саклау, ныгыту; уен төрләре эшчәнлеге: уен, коммуникатив, хезмәт, танып белүне формалаштыруга нигезләнгән. Төркемдә белем бирү эшчәнлегенең формалары һәм төрләре: әңгәмә,дидактик уеннар, рәсемнәр карау, коллекция җыю, проектлар карау, викториналар, интегратив эшчәнлек.

1.2.Программа максаты һәм бурычлары

Программаның төп ***максатлары*** - мәктәпкәчә яшьтәге баланың тулы кыйммәтле яшәеше өчен уңай шартлар тудыру , шәхес культурасының нигезле җирлеген формалаштыру, шәхси һәм яшь үзенчәлекләренә яраклаштырып, физик һәм психик сыйфатларны төрле яклап үстерү, баланы хәзерге җәмгыятьтә яшәргә, мәктәптә укырга әзерләү, мәктәпкәчә яшьтәге баланың куркынычсыз яшәү рәвешен булдыру. Бу максатлар бала эшчәнлегенең (уен, аралашу, хезмәт, танып-белү, иҗади, уку) төрле процессларында тормышка ашырыла.

Бурычлар:

1. Балаларның аң һәм физик үсешенең табигый процессына уен, аралашу, танып-белү, хезмәт, хәрәкәт, матур әдәбият уку, музыка- иҗат, ясау эшчәнлеге.
2. Белем өлкәләрен үзләштергәндә психологик һәм педагогик яктан ярдәм итү.
3. Режим моментларында, ирекле белем бирү, мөстәкыйль, ата-аналар белән эш вакытында зурлар-кечкенәләр бердәм (партнерлык) эшчәнлеген оештыру

Программа куйган максатларга ирешүдә түбәндәгеләр беренче әһәмияткә ия:

• һәр баланың сәламәтлеге, эмоциональ иминлеге һәм үз вакытында төрле яклы үсеш алуы турында кайгырту;

• балаларны аралашучан, игелекле, кызыксынучан, инициативалы, мөстәкыйльлеккә һәм иҗатка омтылучан итеп үстерү максатыннан чыгып, төркемнәрдә кешелеклелек һәм мәрхәмәтлелек атмосферасы тудыру;

• балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен киң куллану; укыту һәм тәрбия процессының нәтиҗәлелеген күтәрү максатыннан аларны интегральләштерү;
• тәрбия һәм белем бирү процессын иҗади оештыру;
• балаларның мөмкин булганча төрле эшчәнлекләрен файдалану; белем бирү процессын нәтиҗәлерәк итү максатында аларны берләштерү (интегральләштерү);
• мәктәпкәчә тәрбия һәм белем бирү учреждениеләре һәм гаилә шартларында бала
тәрбиясенә якын килүгә юнәлеш бирү;
• гаиләнең балалар бакчасы төркемнәре һәм, гомумән, мәктәпкәчә учреждение
тормышында катнашуын тәэмин итү;
• балалар бакчасы һәм башлангыч мәктәп эшендә мәктәпкәчә яшьтәге балага кирәгеннән артык акыл һәм физик эш йөкләмәү максатыннан дәвамчанлыкны саклау;
• региональ якын килүне гамәлгә ашыру.

1.3.Белем бирү мохитын оештыру принциплары:

«Туганнан алып мәктәпкәчә» программасы:

- баланың үсешенә ирешүне максат итеп куйган үсешкә китерүче белем бирү принцибына туры килә;
- фәнни нигезләнгәнлек һәм гамәлдә кулланучанлык принципларын исәпкә ала (Программаның эчтәлеге яшь чорлары психологиясе һәм мәктәпкәчә педагогиканың төп нигезләмәләренә туры килә һәм, тәҗрибәләр күрсәткәнчә, массакүләм мәктәпкәчә белем бирү практикасында уңышлы гамәлгә ашырыла ала);
- тулылык, зарурлык һәм җитешлелек критерийларына туры килә (җитәрлек күләмдә «минимум» материал кулланганда, куйган максатлар һәм бурычларны хәл итәргә мөмкинлек биреп);
- мәктәпкәчә яшьтәге балаларга белем бирү процессының тәрбияви, үсеш һәм укыту максатлары һәм бурычлары бергәлеген тәэмин итә, аларны гамәлгә ашыру барышында мәктәпкәчә яшьтәге балалар үсешенең нигезен тәшкил итүче сыйфатлар формалаша;
- балаларның яшь мөмкинлекләренә һәм үзенчәлекләренә, белем бирү өлкәләренең үзенчәлегенә һәм мөмкинлекләренә туры китереп, белем бирү өлкәләренең интеграциясе принцибын исәпкә алып төзелә;
- белем бирү процессын коруның комплекслы-тематик принцибына ни- гезләнә;
- программалы белем бирү бурычларын өлкәннәр һәм балаларның уртак эшчәнлегендә һәм мәктәпкәчә яшьтәге балаларның мөстәкыйль эшчәнлегендә хәл итүне турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге кысаларында гына түгел, мәктәпкәчә белем бирүнең үзенчәлегенә туры китереп, режим моментларын уздырган вакытта да күздә тота;
- белем бирү процессын балалар белән эшләүнең яшь үзенчәлекләренә туры килгән формаларын куллану аша оештыруны күздә тота. Мәктәпкәчә яшьтәге балалар белән эшләүнең төп формасы һәм алар эшчәнлегенең әйдәп баручы төре булып уен исәпләнә;
- төбәк үзенчәлекләренә бәйле рәвештә белем бирү процессын төрлеләндерүгә юл куя;

мәктәпкәчә яшьтәге барлык төркемнәр арасында һәм балалар бакчасы белән мәктәп арасында дәвамчанлыкны саклауны исәпкә алып төзелә.

1.4. Мәктәпкәчә белем бирүне төгәлләү этабында максат ориентирлары

- Бала төп мәдәни чараларны, эшчәнлек ысулларын үзләштерә, эшчәнлекнең төрле төрләрендә — уенда, аралашуда, танып белү-тикшеренү эшчәнлегендә, конструкцияләүдә һ.б да инициатива һәм мөстәкыйльлек күрсәтә; үзенә шөгыль төрен, уртак эшчәнлек буенча катнашучыларны сайлап алырга сәләтле.
- Бала дөньяга, хезмәтнең төрле төрләренә, башка кешеләргә һәм үз-үзенә карата уңай мөнәсәбәткә ия, аңа үзенең урынын белү хас; яшьтәшләре һәм зурлар белән актив аралаша, уртак уеннарда катнаша.
- Килешүләргә, башкаларның ихтыяҗлары һәм хисләре белән исәпләшергә, аларның уңышсызлыкларын бүлешергә һәм уңышларына сөенергә сәләтле, үз хисләрен, шул исәптән үзенә ышаныч хисен дөрес белдерә, каршылыкларны чишәргә тырыша. Төрле мәсьәләләр буенча үз позициясен аңлатырга һәм якларга сәләтле.
- Уртак эшчәнлектә хезмәттәшлеккә һәм лидерлык, һәм башкару функцияләрен дә үтәргә сәләтле.
- Барлык кешеләрнең дә, социаль чыгышлары, нинди этник төркемгә керүләренә, дини һәм башка инануларына, физик һәм психик үзенчәлекләренә карамастан, тигез икәнен аңлый.
- Башка кешеләргә карата эмпатиягә ия, мохтаҗларга ярдәмгә килергә әзер тора.
- Башкаларны тыңлый белә һәм башкаларның да үзен аңлауларына омтыла.
- Баланың хыялга бирелүе үсешкә ирешкән, ул эшчәнлекнең төрле төрләрендә, һәм барыннан да элек уенда, гамәлгә ашырыла; уенның төрле формаларын һәм төрләрен уйный белә, шартлы һәм чынбарлыктагы хәлләрне аера ала; төрле кагыйдәләрне һәм социаль нормаларны үтәргә сәләтле. Килеп туган төрле хәлләрне тотып ала һәм аларны дөрес бәяли белә.
- Бала сөйләм теленә шактый оста, үзенең уйларын һәм теләкләрен белдерә, сөйләмне үзенең уйларын, хисләрен һәм теләкләрен аңлату өчен, аралашу вакытында сөйләм тезмәләре төзү, сүзләрдә авазларны аерып карау өчен куллана ала, балада грамоталылыкның алшартлары формалаша.
- Балада эре һәм вак моторика үскән; ул хәрәкәтчән, түзем, төп хәрәкәтләрне ясый белә, үз хәрәкәтләрен тикшерә һәм алар белән идарә итә ала.
- Бала ихтыяр көчен җыярга сәләтле, эшчәнлекнең төрле төрләре вакытында социаль тәртип нормаларын һәм кагыйдәләрен үти ала, өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән мөнәсәбәтләрдә иминлекне саклау тәртибе кагыйдәләрен һәм шәхси гигиена күнекмәләрен үти ала.
- Башланган эш өчен җаваплылык сизә.
- Кызыксынучанлык күрсәтә, өлкәннәргә һәм яшьтәшләренә сораулар бирә, сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләре белән кызыксына, табигать күренешләренә һәм кешеләр кылган гамәлләргә карата мөстәкыйль рәвештә аңлатмалар табарга тырыша; күзәтергә, экспериментлар ясарга һәвәс. Үзе турында, табигый һәм үзе яшәгән социаль дөнья турында башлангыч белемнәргә ия, балалар әдәбияты әсәрләре белән таныш, тере табигать, табигать белеме, математика, тарих һ.б. өлкәләр буенча элементар күзаллаулары бар; эшчәнлекнең төрле төрләре буенча, үзенең белем һәм күнекмәләренә таянып, карарлар кабул итүгә сәләтле.
- Яңалыкны кабул итәргә әзер, ягъни белем алуга, алга таба мәктәптә, институтта укуга карата уңай мотивациягә омтылыш күрсәтә.
- Тормышка (аның төрле формаларында) хөрмәт белән карый һәм әйләнә-тирә мохит турында кайгырта.
- Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгына, халык сәнгате һәм профессиональ сәнгать әсәрләренә (музыкага, биюгә, театраль эшчәнлеккә, рәссамлык эшчәнлегенә һ.б.ш.) эмоциональ бәя бирә.

- Патриотик хисләр кичерә, үз иле, аның казанышлары белән горурлана, аның географик төрлелеге, күпмилләтлелеге, иң мөһим тарихи вакыйгалары хакында күзаллаулары бар.
- Үзе, гаилә, традицион гендер юнәлешләрен дә эченә алган традицион гаилә кыйммәтләре хакында беренчел күзаллауларга ия, үз җенесенә һәм капма-каршы җенескә карата ихтирамлы.
- Гомуми кабул ителгән элементар нормаларны үти, «нәрсә яхшы, нәрсә начар» булуы турында беренчел күзаллауларга ия, яхшы гамәлләр кылырга омтыла; өлкәннәрне хөрмәт итә һәм кечкенәләр турында кайгырта. Сәламәт яшәү рәвеше турында башлангыч күзаллауларга ия. Сәламәт яшәү рәвешен кыйммәт буларак кабул итә

ВАРИАТИВ ӨЛЕШ

Шаехова Р.К. Төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы.

Тәрбияләү һәм белем бирү бурычлары:

-Туган йортка, балалар бакчасына, туган илгә мәхәббәт тәрбияләү. Туган шәһәрнең күренекле урыннары белән таныштыру.

-Татар халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив – кулланма сәнгате белән таныштыру.

-Рус халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив – кулланма сәнгате белән таныштыру.

-Үткән буын иҗат иткән барлык әйберләргә ихтирам тәрбияләү.

“Туган телдә сөйләшәбез” укыту–методик комплекты

Россия Федерациясе Мәгариф һәм фән министрлыгының (23.11. 2009)655 нче номерлы боерык нигезендә расланган “Мәктәпкәчә мәгарифнең төп гомуми белем бирү программасы структурасына федераль дәүләт таләпләре” (алга таба ФДТ.-авт.),Татарстан республикасының 2010-2015 елларга мәгариф системасын үстерү стратегиясе кысаларында балалар бакчаларында балаларга туган телне өйрәтүне, сөйләм үстерү, әдәби телдә сөйләшү күнекмәләре булдыру юнәлешен тормышка ашыру максатын күздә тотып төзелде. Ул түбәндәге бурычларны билгеле:

 Балаларны ана телендә дөрес һәм яхшы итеп сөйләшергә өйрәтү;

 Тел системасының фонетик, лексик, грамматик төзелеше дәрәҗәләрен
формалаштыру;

 Бәйләнешле сөйләм үстерү;

 Тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау(тоемлау) сәләте булдыру

Программаны тормышка ашыру срогы- 1 ел (2022-2023 уку елы)

1.5.Төркем турында белешмә.

СОЦИАЛЬ-ПЕДАГОГИК ПАСПОРТ

6 нчы зурлар төркеме МАДОУ №93 (сентябрь 2022г.)

1.	Торкемдэ балалар саны:	23
2.	Аз керемле гаилә балалары:	-
3.	бер ата-ана (ялгыз)булган балалар:	-
4.	Тулы булмаган гаилә балалары (аерылышуда):	1
5.	Күп балалы гаилә балалары:	6
6.	Опекага алынган балалар	1
7.	Ятим балалар:	1

8.	Инвалид балалар:	-
9.	Социаль имин булмаган гаиләләрдәге балалар:	-
10.	Качаклар һәм мәҗбүри күченүчеләр гаиләләреннән балалар:	-
11.	Хәрби хезмәткәрләр гаиләсеннән балалар:	3
12.	Гаилэдэ 1 нче бала:	6
13.	Гаилэдэ 2 нче бала:	14
14.	Гаиләдә өченче һәм аннан соңгы бала:	5
15.	3 яшькэ кадэр балалар	-
16.	3 яшьтэн 5 яшькэ кадэр	24
17.	5 яшьтэн 7 яшькэ кадэр	1

Гаиләләр турында соиологик белешмәләр

Төркемдә балалар саны Алардан Малай Кызлар	25 8 17
Тулы гаилә	24
Тулы булмаган гаилэ	1
Бер балалы гаилэлэр	-
Ике баласы булган гаиләләр	18
Өч һәм аннан да күбрәк балалы гаиләләр	6+1(опекун)
Эшләүче әниләр	20
Эшләмәүче әниләр , д / о	5
Урта, урта махсус белемле аналар	8
Югары белемле аналар	17
Эшләүче әтиләр	25
Эшләмәүче әтиләр	-
Урта, урта махсус белемле әтиләр	7
Югары белемле әтиләр	18
Аерым яшәүче гаилә	25
ата-аналары белән яшәүче гаилә	-
Рус милләтеннән булган гаиләләр	1
Татар милләтеннән булган гаиләләр	24
Башка милләт гаиләләре	-

Төркемдәге балалар исемлеге.

№	Баланын исем,фамилиясе	
1.	Агидуллин Аскар	19.12.2016
2	Габдрахимов Арслан	11.04.2017
3	Габдуллина Рубина	26.09.2017
4	Галимова Айлина	03.10.2017
5	Хурматуллин Камиль	28.02.2017

п/п	Ф.И.О. ребенка	туган көне	Сәламәтлек төркеме	милләте
1.	Агидуллин Аскар Рамилевич	19.12.2016		татар
2.	Агиев Тимур Иванович	04.01.2017		татар
3.	Ахбаев Салават Ирекович	01.12.2016		татар
4	Арсланова Марьям	22.05.2016		татар
5	Билалова Асиля Аликовна	30.09.2017		татар
6	Габдрахимов Арслан Ильдарович	11.04.2017		татар
7	Габдуллина Рубина Ренатовна	26.09.2017		татар
8	Галимова Айлина Рашитовна	03.10.2017		татар
9	Гараева Лия Ленаровна	13.12.2016		татар
10	Гараев Ансар Ленарович	22.06.2018		татар
11	Гилязетдинова Залина Айваровна	10.10.2016		татар
12	Ермилов Наиль Ревгадтович	04.01.2017		рус
13	Иванова Милана Максимовна	07.08.2017		татар
14	Идиятуплина Иделия Булатовна	04.11.2016		татар
15	Курмаева Аиша Сергеевна	22.09.2017		татар
16	Минибаева Эмилия Ринатовна	10.09.2017		татар
17	Насыбуплина Риана Разилевна	16.10.2017		татар
18	Самигулова Камиля Айратовна	4.10.2016		татар
19	Фатхиев Тимур Айратович	08.03.2017		татар
20	Фатыхова Айвиля Ильнуровна	02.04.2017		татар
21	Хабибуллина Ясмина Руслановна	20.03.2017		татар
22	Хамидуллина Ильмира Ильнаровна	18.04.2017		татар
23	Хуззатуллина Ралина Айдаровна	09.03.2017		татар
24	Хурматуллин Камиль Вадимович	28.02.2017		татар
25	Шавалиева Радмила Руслановна	12.12.2016		татар

6	Гилязетдинова Залина Айваровна	10.10.2016

Балаларның яшь үзенчәлекләре. Зурлар төркеме (5 яшьтән 6 яшькә кадәр)

Алтынчы яшьтәге балалар уен башланганчы рольләрне бүлешә һәм эш-гамәлләрне яраклаштырып төзи беләләр. Уендагы мөнәсәбәтләр эчтәлек һәм интонация ягыннан алган рольгә туры килүче сөйләм белән үрелеп бара. Балаларның реаль мөнәсәбәтләре вакытындагы сөйләм рольдәге сөйләмнән аерыла. Балалар социаль мөнәсәбәтләрне үзләштерә һәм олыларның төрле эшчәнлекләрдәге буйсынучанлык позициясен аңлый башлыйлар. Бер төрле рольләр аларны башкалары белән чагыштырганда күбрәк җәлеп итә. Рольләрне бүлешкәндә, рольләр арасындагы субординация белән бәйләнгән каршылыклар килеп чыгарга мөмкин. Уен тирәлеген оештырганда, мәгънәви яктан «үзәк» һәм «периферия» аерымлануы күзәтелә («Сырхауханә» уенында табиб кабинеты, «Чәчтараш» уенында чәч кисү залы шундый үзәк, ә көтү залы уен тирәлегенең периферияcе сыйфатында була). Балаларның уендагы эш-гамәләре күптөрлеләнә.

Бу яшьтә балаларның сынлы сәнгать белән кызыксынулары аеруча көчәя. Алар бик еш рәсем ясый башлыйлар. Балалар ел дәвамында 2 мең чамасы рәсем ясарга сәләтле. Рәсемнәр эчтәлекләре ягыннан бик күптөрле: аларда балаларның тормыштан алынган тәэсирләре дә, уйлап чыгарылган ситуацияләр дә, фильм һәм китапларга иллюстрацияләр дә чагылырга мөмкин. Гадәттә, рәсемнәр төрле объектларның схематик сурәтләре характерында була, ләкин композиция чишелешенең оригинальлеге белән аерылырга, хәрәкәтсез һәм үсештәге мөнәсәбәтләрне чагылдырырга да мөмкин. Рәсем сюжетлы характер ала, күп тапкыр кабатланучы аз гына яки җитди үзгәрешләре булган сюжетлар бик еш очрый. Кеше сурәте детальләштерелгән һәм пропорциональрәк була бара. Рәсем буенча, сурәтләнгән кешенең җенесе һәм эмоциональ хәле турында әйтеп була.

Конструкцияләү бу эшчәнлек өчен шартларны анализлый белүләре белән характерлана. Балалар агач конструктор детальләрен кулланалар һәм атыйлар. Булган материал белән корылманың детальләрен алыштыра алалар. Үрнәк төзелешне гомуми ысул белән тикшерә беләләр. Төзисе корылманың төп өлешләрен күрсәтә алалар. Конструкцияләү эшчәнлеге схема нигезендә, үзләре уйлап яки шарт буенча эшкә ашырыла ала. Күмәк эшчәнлек барышында конструкцияләү барлыкка килә. Балалар, берничә (2, 4, 6) тапкыр бөкләп, кәгазьдән, шулай ук табигый материаллардан конструкцияли алалар. Алар конструкцияләүнең 2 ысулын үзләштерәләр: 1) табигый материалдан сәнгати образ тудыру (бу очракта балалар, табигый материалларны төрле детальләр белән тулыландырып, бербөтен образ тудыралар); 2) сәнгати образдан чыгып табигый материал табу (бу очракта бала образны тудыру өчен кирәкле табигый материал сайлый). Төсне, форма һәм зурлыкны, предметларның төзелешен аңлау, кабул итү камилләшә бара.

Балаларның күзаллаулары системалаштырыла. Балалар төп төсләр һәм аларның

төсмерләрен генә түгел, ә арадаш төсләрнең төсмерләрен дә, шулай ук турыпочмак, овал, өчпочмакларның формаларын да аералар һәм атыйлар. Бер дистә предметны зурлыклары буенча рәткә тезеп куя алалар. Ләкин балалар объектның пространстводагы урынын анализлаганда, әгәр дә форма һәм объектның пространстводагы урыны туры килмәсә, авырыксынырга мөмкиннәр

Бу мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен кабул итү сәләтенең төрле ситуацияләрдә, бигрәк тә бер үк вакытта берничә капма-каршы билгеләрне истә тотарга кирәк булган очракта, аерым авырлыклар тудыруын күрсәтә.

Зурлар төркемендә образлы фикер йөртү үсеше дәвам итә. Балалар күрсәтмә планда мәсьәләне чишәргә генә түгел, хәтта объектны үзгәртергә, объектларның нинди эзлеклелектә бер-берсе белән бәйләнешкә керү мөмкинлекләрен күрсәтергә һ.б. да сәләтле. Ләкин болар бары тик балалар адекват фикерләү чараларын кулланган очракта гына дөрес булачак. Бу чаралар арасыннан күрсәтмә модельләштерү процессында туучы схемалаштырылган күзаллауларны, балаларның объект билгеләре системасы турындагы күзаллауларын чагылдыручы комплекслы

күзаллаулар, шулай ук төрле объект һәм күренешләрнең үзгәрү стадиясен чагылдыручы күзаллаулар (үзгәрүләрнең цикллылыгы турында), ел фасылларының, көн белән төннең алышынуы, объектларның төрле йогынты нәтиҗәсендә зураюы һәм кечерәюе, үсеше турындагы күзаллауларны һ.б. атарга мөмкин.

Моннан тыш, логик сөйләмле фикерләүнең нигезе булган гомумиләштерү сәләте камилләшә бара. Ж. Пиаже мәктәпкәчә яшьтәге балаларда объектларның класслары турындагы күзаллаулар юклыгын күрсәтте. Объектлар төркемнәргә үзгәрергә мөмкин булган билгеләре буенча берләштереләләр. Төркемнәрне логик берләштерү һәм тапкырлау операцияләре дә формалаша башлый. Мәсәлән, зурлар төркемендәге балалар, объектларны төркемнәргә берләштергәндә, 2 билгене исәпкә алырга мөмкин. Мисал итеп шундый бирем китерергә мөмкин: балаларга 2 түгәрәк (зур һәм кечкенә) һәм 2 квадраттан (зур һәм кечкенә) торган төркемнән бөтенләй үзгә объектны сайларга тәкъдим итәләр. Түгәрәкләр һәм квадратлар төсләре белән аерылып торалар. Фигуралардан кайсын да булса күрсәтеп, аннан бөтенләй аермалы фигураны атавын сорасак, баланың 2 билгене исәпкә алырга, димәк, логик тапкырлауга сәләтле икәнлегенә ышанырбыз. Психологлар күзәтүләреннән

күренгәнчә, анализланучы мөнәсәбәтләр балаларның күрү тәҗрибәсеннән читкә чыкмаган очракта, зурлар төркеме балалары, фикер йөртеп, сәбәп аңлатмалары бирергә сәләтле.

Бу яшьтә уйлап чыгару сәләте үсү балаларга шактый оригиналь һәм эзлекле киңәйтелгән хикәяләр уйлап чыгарырга мөмкинлек бирә. Балаларның әлеге сәләте бары тик бу юнәлештә махсус эш алып барганда гына актив рәвештә үсәчәк.

Балаларның игътибар тотрыклылыгы үсә. Алар шулай ук игътибарларын кирәк юнәлешкә бора һәм башкага күчерә ала башлыйлар. Ирексез игътибардан аңлы игътибарга күчү күзәтелә.

Сөйләм, шул исәптән аның аваз ягы камилләшү дәвам итә. Балалар сызгырулы, чыжылдаулы һәм сонор авазларны дөрес әйтә башлыйлар. Шигырьләр укыганда, сюжетлы-рольле уеннар вакытында һәм көндәлек тормышта фонематик ишетү сәләте, сөйләмнең сәнгатьлелеге үсә, грамматик төзелеше камилләшә. Балалар барлык сүз төркемнәрен кулланалар, сүз уйлап чыгару белән актив шөгыльләнәләр. Сүз байлыклары арта. Синоним белән антонимнар актив кулланышка керә. Бәйләнешле сөйләм үсә. Балалар эчтәлекне дә, рәсемнәр буенча да иң мөһимен генә түгел, ә детальләрне дә кертеп сөйли ала башлыйлар.

Бу яшьнең казанышлары түбәндәгеләр белән характерлана: уен эшчәнлегендә рольләр бүлешү; уен пространствосын төзи белү; югары нәтиҗәлелеге белән аерылып торган рәсем эшчәнлегенең алга таба үсеше; конструкцияләүдә үрнәкне карап гомумиләштерә белү. Зиһенгә алу объектларнын катлаулы формаларын анализлау белән характерлана; фикерләү чараларын (схемалы, комплекслы күзаллаулар, циклы үзгәрешләр турында күзаллаулар) үзләштерү белән

бергә фикер йөртү сәләте үсә, гомумиләштерү күнекмәләре, уйлап чыгару сәләте, тотрыклы игътибар, сөйләм, Мин образы үсә.

1.6. Зурлар төркеме эшчәнлегенең юнәлеше.

Төркемдә белем бирү процессы комплекслы һәм яңа парциаль программалары кулланылып үткәрелә: Н.Е.Вераксы, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге ”Туганнан мәктәпкә кадәр”төп гомуми мәктәпкәчә яшьтә белем бирү комплекслы программасы , сөйләм телен үстерү бүлегеннән тыш тулы күләмдә кулланыла Парциаль программа Петерсон « Игралочка-ступенька к школе», тулыландырылган, ФГОС таләпләренә туры китерелгән

1.6. Эш программасының максаты һәм бурычлары

Эш программасының максаты:

-Балаларның яшь һәм шәхси үзенчәлекләрен исәпкә алып мәктәпкәчә яшьтәге балаларны физик, интеллектуаль, шәхси сыйфатларын үстерү.

Эш программасының бурычлары: Һәр баланың физик һәм психик сәламәтлеген, аларның физик үсешен, эмоциональ иминлеген саклау һәм ныгыту

• Уен, аралашу, хезмәт, танып белү, нәтиҗәле, иҗади-музыка, нәтиҗәле эшчәнлек, уку кебек төрле эшчәнлектә зурлар һәм балаларның узара бәйләнешен булдыру.

• Уку эшчәнлегенә нигез салу.

• Һәр баланың шәхси үзенчәлекләрен үстерү һәм саклау өчен педагогик ярдәм күрсәтү.

• Баланың тулы үсешен булдыру максатыннан гаиләләр белән узара бәйләнеш, ярдәм итешү.

Эш программасының төп фикере - укыту, тәрбияләү, сәламәтлеген саклау белән бергә баланың шәхесен үстерү.

Эш программасының күрсәткече:

*Белем өлкәләрен интеграцияләү нигезендә тулы педагогик процессны төзү;

*Балаларның яшь һәм шәхси үзенчәлекләрен исәпкә алып төп юнәлешләр – физик, социаль-шәхси, танып белү-сөйләм, нәфис-нәфасәти үсеш юнәлешләре буенча төрлеяклап үстерү;

*Балаларның иҗади сәләтен ачу, сәләтлеләрне табу, шәхси үстерү өчен яңа технологияләр куллану;

*Балаларның мөмкинчелегеннән, кызыксынучанлыгыннан, сорауларыннан чыгып төрле төр эшчәнлекләрне үстерү;

*Эчтәлекле аралашуга, сөйләшүгә төзелгән шәхси һәм төркем белән эшчәнлекләр оештыру;

*Балага эшчәнлектә үзен күрсәтү, эчтәлеген сайлау, иптәшләр сайлау хокукы.

2. ЭЧТӘЛЕКЛЕ БҮЛЕК

2.1. Белем бирүне оештыру эчтәлеге.

Программада психолого-педагогик эшнең бурычлары 5 **белем бирү өлкәсе** буенча бүленеп бирелгән:

- социаль-коммуникатив үсеш;
- танып белү үсеше;
- сөйләм үсеше;
- сәнгати-эстетик үсеш;
- физик үсеш.

«СОЦИАЛЬ-КОММУНИКАТИВ ҮСЕШ»белем бирү өлкәсе

«Социаль-коммуникатив үсеш, әхлакый һәм рухи кыйммәтләрне кертеп, җәмгыятьтә кабул ителгән нормаларны һәм кыйммәтләрне үзләштерүгә; баланың өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән аралашуын һәм үзара бәйләнешен үстерүгә; мөстәкыйльлеген, максатчанлыгын һәм үз гамәлләрен үзе җайга салуын булдыруга; социаль һәм эмоциональ интеллектны, киң күңеллелекне, хәлгә керә белүне үстерүгә, яшьтәшләре белән уртак эшчәнлеккә әзерлек формалаштыруга, Оешмадагы балалар һәм өлкәннәр бергәлеге һәм үз гаиләләренеке булу хисен һәм аларга ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләүгә; хезмәтнең һәм иҗатның төрле төрләренә уңай караш формалаштыруга; көнкүрештә, социумда, табигатьтә үз-үзеңне имин тоту нигезләрен булдыруга юнәлтелгән.

Психологик-педагогик эш эчтәлеге

- Социальләштерү, аралашуны үстерү, әхлакый тәрбия
- Балалар арасында дусларча мөнәсәбәтләр; бергәләп уйнау, эшләү, шөгыльләнү гадәте; өлкәннәрне яхшы гамәлләр белән сөендерү омтылышы; мөстәкыйль рәвештә уртак кызыклы шөгыльләр таба белү сәләте тәрбияләү.
- Әйләнә-тирәдәгеләргә ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү.
- Кечкенәләр турында кайгыртырга, аларга булышырга, көчсезрәкләрне якларга өйрәтү. Хәлгә керү, ярдәмчеллек кебек сыйфатлар формалаштыру.
- Тыйнаклык, әйләнә-тирәдәгеләр турында кайгырту, ярдәмгә һәм игътибар билгеләренә карата рәхмәтле була белү сыйфатлары тәрбияләү.
- Үз гамәлләреңне һәм яшьтәшләрнең гамәлләрен бәяли белү сәләте формалаштыру. Балаларның әйләнә-тирәгә карата үз мөнәсәбәтләрен белдерү, моның өчен мөстәкыйль рәвештә төрле сөйләм чаралары табу омтылышын үстерү.
- Җәмгать урыннарында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре; балалар бакчасындагы,өйдәге бурычлар турындагы карашларны киңәйтү. Балалар телен әдәпле сүзләр (исәнмесез, сау булыгыз, рәхим итегез, гафу итегез, рәхмәт һ.б.) белән баету. Сөйләмдә фольклор (мәкальләр, әйтемнәр, такмазалар һ.б.) куллануга теләк уяту. Әхлаклылык нигезләре формалашуда туган телнең әһәмиятен күрсәтү
- Бала гаиләдә һәм берләшмәдә
- **«Мин» образы.** Баланың үсү белән бәйле позициясе үзгәрү (кечкенәләр өчен җаваплылык, зурларга, шул исәптән өлкән яшьтәгеләргә карата ихтирам һәм аларга ярдәм итү һ.б.) турындагы күзаллауларын киңәйтү. Символик һәм образлы чаралар аша баланың үзе турында үткән, хәзерге һәм киләчәк чорларга карата күзаллауларын тирәнәйтү.
- Традицион гендер күзаллауларын киңәйтү. Үз җенесеннән һәм капма-каршы җенестән булган яшьтәшләренә карата ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү.
- **Гаилә.** Баланың гаилә һәм аның тарихы турындагы күзаллауларын тирәнәйтү. Гаилә тарихына таянып иң гади шәҗәрә төзергә өйрәтү.
- Әти-әнисенең кайда эшләүләре, алар хезмәтенең җәмгыять өчен мөһим булуы турындагы күзаллауларны тирәнәйтү. Балаларның төрле гаилә бәйрәмнәрен әзерләүдә булдыра алган кадәр катнашуын хуплау. Өйдәге көндәлек даими бурычларны башкарырга өйрәтү.
- **Балалар бакчасы.** Якын тирәлеккә: балалар бакчасына, балалар яшәгән өйгә, балалар бакчасы участогына һәм башкаларга карата кызыксыну формалаштыруны дәвам итү. Төрле бүлмәләрнең үзенчәлекле бизәлешенә игътибарны юнәлтү.

- Бүлмәләр бизәлешендәге үзгәрешләрне күрә белү сәләтен үстерү, шул үзгәрешләрнең сәбәпләрен аңлатырга һәм күреп алынган үзгәрешләр буенча бизәлешнең мөмкин булган вариантлары хакында үз тәкъдимнәрен кертү турындагы фикер белдерергә өйрәтү. Балаларны әйләнә-тирәне бәяләүгә этәрү.
- Төркемдә чисталык һәм тәртип саклау, төркем бүлмәсен сәнгать әсәрләре, рәсемнәр белән бизәү омтылышы уяту. Төркем бүлмәсен, залны бәйрәмнәр уздыру өчен бизәүгә җәлеп итү. Балалар тарафыннан ясалган эшләнмәләрне, рәсемнәрне, аппликацияләрне (кошлар, күбәләкләр, кар бөртекләре, яфраклы ботаклар һ.б.) куллану теләге уяту.
- Баланың үзе турында коллектив әгъзасы сыйфатында күзаллауларын киңәйтү, уртак проект эшчәнлегендә катнашу, башка яшь төркемнәрендәге балалар белән бергә эш итү, булдыра алганча мәктәпкәчә учреждение тормышында катнашу аша аның актив тормыш позициясен формалаштыру. Балалар бакчасында уздырылучы чараларга (спектакльләр, спорт бәйрәмнәре һәм күңел ачулар, балалар эшләре күргәзмәләрен әзерләү һ.б.), шул исәптән, әти-әниләре белән бергә, тарту.
- Үз-үзеңә хезмәт күрсәтү, мөстәкыйльлек, хезмәт тәрбиясе
- **Культура-гигиена күнекмәләре.** Балаларда тәннең чисталыгын, киемнең, чәчнең пөхтәлеген карау; мөстәкыйль рәвештә тешләрне чистарту, юыну, кирәклектән чыгып кулларны юу, тырнакларның чисталыгын карау; йөткергәндә һәм төчкергәндә авызны һәм борынны кульяулык белән каплау гадәтен формалаштыру.
- Үзенең тышкы кыяфәтендәге җитешсезлекне күреп ала белергә өйрәтү һәм мөстәкыйль рәвештә тәртипкә китерү күнекмәләрен ныгыту. Ашау культурасын: өстәл приборларыннан (чәнечке, пычак) дөрес файдалану; өстәл янында дөрес утырып, пөхтә, тавышланмыйча ашау; үтенеч белән мөрәҗәгать итү, рәхмәт белдерү күнекмәләрен камилләштерү.
- **Үз-үзеңә хезмәт күрсәтү.** Тиз, җыйнак киенү һәм чишенү, үз шкафында тәртип саклау (өс киемен билгеле урынга төреп кую), урын-җирне пөхтә итеп җыештыру күнекмәләрен ныгыту.
- Материалларны һәм әсбапларны дәрескә мөстәкыйль рәвештә һәм үз вакытында әзерли белергә, тәрбияче тарафыннан дәрес уздыру өчен әзерләнгән материалларны мөстәкыйль рәвештә урнаштырырга, аларны җыеп куярга, пумалаларны һәм буяу савытларын, палитраны юарга, өстәлләрне сөртергә өйрәтү.
- **Иҗтимагый-файдалы хезмәт.** Балаларда хезмәткә карата уңай мөнәсәбәт, хәлдән килерлек хезмәт йөкләмәләрен башкару теләге тәрбияләү. Балаларга аларның хезмәтенең мөһимлеген аңлату.
- Уртак хезмәт эшчәнлегендә катнашу теләге тәрбияләү. Хезмәтнең төрле төрләрендә кирәкле сәләтләр һәм күнекмәләр формалаштыру. Мөстәкыйльлек һәм җаваплылык, башланган эшне ахырына җиткерә белү тәрбияләү. Хезмәтнең төрле төрләрен башкарганда иҗадилык һәм инициативалылыкны үстерү.
- Балаларны эшнең аеруча бәрәкәтле алымнары белән таныштыру. Хезмәт эшчәнлеге культурасы, материалларга һәм инструментларга карата сакчыл мөнәсәбәт тәрбияләү.
- Үз эшенең нәтиҗәсен бәяләргә өйрәтү (өлкән кеше ярдәмендә).
- Балалар арасында дустанә мөнәсәбәтләр; бергәләп уйнау, эшләү, шөгыльләнү гадәте тәрбияләү. Бер-береңә ярдәм итү теләген үстерү.
- Балаларда уку-өйрәнү эшчәнлеге алшартлары (элементлары) формалаштыру. Игътибарны, куелган бурычны (нәрсә эшләргә), аны башкару ысулларын (ничек эшләргә) аңлауны үстерүне дәвам итү; түземлелек тәрбияләү; ахыргы нәтиҗәгә ирешү өчен үҗәтлек, максатка омтылучанлык күрсәтергә өйрәнү.

- Балаларны төркемдә зурларга тәртип саклауда булышырга: уенчыкларны, төзелеш материалын һ.б. сөртеп куярга өйрәтүне дәвам итү.
- Балалар бакчасы участогында тәртип урнаштыру (сукмакларны себерү һәм чүптән, кышкы чорда кардан чистару, комлыкта комга су сибү һ.б.) күнекмәләрен формалаштыру.
- Ашханәдә дежурлык вазифаларын: табын әзерләү, ашаганнан соң өстәлне җыештыруны намуслы башкарырга өйрәтү.
- **Табигатьтәге хезмәт.** Табигать почмагында хайваннарны һәм үсемлекләрне карау-тәрбияләү белән бәйле төрле йөкләмәләрне; табигать почмагында дежурлык вазифаларын (бүлмә үсемлекләренә су сибү, туфракны йомшарту һ.б.) башкару теләген хуплау.
- Балаларнытабигатьтә өлкәннәргә ярдәм итүгә һәм хәлдән килерлек эшкә: көзен яшелчә бакчасында уңышны җыеп алуга, орлык җыюга, чәчәкле үсемлекләрне грунттан табигать почмагына күчереп утыртуга; кышын агач кәүсәләренә һәм куаклыкларга таба кар көрәүгә, кошлар һәм җәнлекләр (табигать почмагында яшәүчеләр) өчен үлән үстерүгә, тамыразыклар утыртуга, кардан сыннар һәм корылмалар төзүгә; язда туфрак йомшартуга, түтәлләргә һәм клумбаларга су сибүгә җәлеп итү.

Куркынычсызлык нигезләрен формалаштыру

Табигатьтә куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәү. Экологик культура һәм табигатьтә куркынычсызлык кагыйдәләре нигезләрен формалаштыру.

Табигатьтә бар нәрсәнең үзара бәйләнештә булуы, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясына зыян китермәү өчен кешенең бу үзара бәйләнешне бозарга тиеш түгеллеге турында төшенчәләр формалаштыру.

Терек булмаган табигать күренешләре (яшенле яңгыр, күк күкрәү, яшен, салават күпере), яшенле яңгыр вакытында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре белән таныштыру.

Балаларны бәрелгәндә һәм бөҗәкләр тешләгәндә беренче ярдәм күрсәтү кагыйдәләре белән таныштыру.

Юлларда куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәү. Балаларның юл элементлары (машина юлы, җәяүлеләр өчен юл аркылы чыгу урыны, тротуар), транспорт хәрәкәте, светофор эше турындагы белемнәрен ачыклау. Балалар бакчасына якын урнашкан урамнар һәм балалар яши торган урамнарның исемнәре белән таныштыру.

Юл хәрәкәте кагыйдәләре, җәяүлеләр һәм велосипедчылар хәрәкәте кагыйдәләре белән таныштыру.

«Балалар», «Трамвай тукталышы», «Автобус тукталышы», «Җәяүлеләр өчен юл аркылы чыгу урыны», «Беренче медицина ярдәме күрсәтү пункты», «Туклану пункты», «Машина кую урыны», «Керү тыела», «Юл эшләре», «Велосипед юлы» дигән юл билгеләре белән таныштыруны дәвам итү.

Үз тормыш эшчәнлегеңнең куркынычсызлыгы. Кешенең тереклек эшчәнлеге иминлеге нигезләрен ныгыту.

Елның төрле фасылларында уен вакытында (сулыкларда коену, велосипедта йөрү, чанада, тимераякта, чаңгыда шуу һ.б.) куркынычсызлык кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү.

Көнкүрештәге хәвеф чыганаклары (электр-приборлары, газ плитәсе, үтүк һ.б.) турындагы белемнәрне киңәйтү. Көнкүреш предметларыннан хәвефсез файдалану күнекмәләрен ныгыту.

Балаларның янгын сүндерүчеләр, янгыннарның сәбәпләре, янгын вакытында үз-үзеңне тотуның элементар кагыйдәләре турындагы белемнәрен ачыклау. Коткару хезмәте — МЧС эше белән таныштыру. Бик кирәк булган очракта өлкәннәрнең «01», «02», «03» телефоннары буенча шалтыратулары турындагы белемнәрне ныгыту.

Ярдәм сорап өлкәннәргә мөрәҗәгать итә белү күнекмәләре формалаштыру.

Баланы үз исемен, фамилиясен, яшен, өй адресын, телефонын атарга өйрәтү.

чыклау. Коткару хезмәте — МЧС эше белән таныштыру. Бик кирәк булган очракта өлкәннәрнең «01», «02», «03» телефоннары буенча шалтыратулары турындагы белемнәрне ныгыту.
Ярдәм сорап өлкәннәргә мөрәҗәгать итә белү күнекмәләре формалаштыру. Баланы үз исемен, фамилиясен, яшен, өй адресын, телефонын атарга өйрәтү.

«ТАНЫП БЕЛҮ ҮСЕШЕ» белем бирү өлкәсе

«Танып белү үсеше баланың мәнфәгатьләре, кызыксынучанлыгы һәм танып белү омтылышы үсешен; танып белү гамәлләре, аңы формалашуын; хыялы һәм иҗади активлыгы үсешен; үзе, башка кешеләр, әйләнә-тирәдәге объектлар, әйләнә-тирәдәге объектларның үзлекләре һәм үзара бәйләнешләре (форма, төс, үлчәм, материал, яңгыраш, ритм, темп, микъдар, сан, өлеш һәм бөтенлек, тирәлек һәм вакыт, хәрәкәт һәм тыныч халәт, сәбәпләр һәм нәтиҗәләр һ.б.), туган җир һәм Туган ил турындагы беренчел күзаллаулары, халкыбызның социомәдәни кыйммәтләре, Ватаныбызның традицияләре һәм бәйрәмнәре, кешеләрнең уртак һәм гомуми йорты буларак Җир планетасы, аның табигатенең үзенчәлекләре, дөньядагы илләрнең һәм халыкларның күптөрлелеге турындагы күзаллаулары формалашуын күз алдында тота».

Психологик-педагогик эш эчтәлеге.

Элементар математик күзаллаулар формалаштыру

Микъдар һәм исәп. Төрле сыйфатлы элементлардан (төрле төстәге, зурлыктагы, формадагы, кулланылыштагы предметлардан; тавышлардан хәрәкәтләрдән) күплекләр (предмет төркемнәре) төзергә өйрәтү; күплекләрне өлешләргә таркату һәм шул өлешләрне яңадан кушу; тулай күплек һәм аның һәр өлеше арасындагы бәйләнешне ачыклау, күплекнең өлештән зуррак, ә өлешнең тулай күплектән азрак (кечерәк) булуын аңлау; санау-исәпләү һәм бер элементны (предметны) икенчесе белән тиңләштерү нигезендә күплекнең төрле өлешләрен чагыштыру; күплекнең зур (кечкенә) өлешен яки аларның тигезлеген ачыклау.
10 га кадәр санарга өйрәнү; эзлекле рәвештә 5 тән 10 га кадәр чикләрдә һәр санның ясалуы белән таныштыру (әсбап нигезендә).
10 га кадәрге чикләрдә конкрет күплекләрне чагыштыру нигезендә янәшә торучы саннарны чагыштыру; кечерәк күплеккә бер предмет өстәп яки зуррак күплектән бер предметны алып, тигезсезлектән тигезлек (тигезлектән тигезсезлек) булдыру («8 дән 7 кечерәк, әгәр 7 гә бер предмет өстәсәк, 8, тигез була»; «7 дән 8 зуррак, әгәр 8 предметтан бер предметны алсак, 7 шәр, тигез була»).
Янәшә торган саннарның чагыштырмаларын аңлау сәләте формалашты- ру (5<6 дан 1 гә, 6>5 тән 1 гә).
Зур күплектән предметларны үрнәкләре һәм билгеләнгән сан буенча санап аерып алу (10 чикләрендә).
Туры һәм кире тәртиптә санау тәртибен камилләштерү (10 чикләрендә).
Предметларны капшап санау, авазларны, хәрәкәтләрне үрнәкләре һәм билгеләнгән сан буенча санау һәм кабатлау (10 чикләрендә).
0 дән 9 га кадәр саннар белән таныштыру.
10 чикләрендә тәртип буенча санау белән таныштыру, «Ничә?», «Ничәнче?», «Нинди?» сорауларын аерырга һәм аларга дөрес җавап бирергә өйрәтү.
Тигезлек турында күзаллау формалаштыруны дәвам итү: төрле предметлардан торган төркемнәрдә тигез микъдар булуын ачыклау; төркемнәрне санау-исәпләү һәм чагыштыру нигезендә санлы мәгънәләрне дөрес гомумиләштерү (биредә 5 әтәч, 5 курчак, 5 машина —барлык уенчыклар да тигез санда — 5 әр).
Балаларны санның предметларның зурлыгына, предметлар арасындагы арага, формага, предметларның урнашуына, шулай ук санау-исәпләүнең юнәлешенә (уңнан сулга, сулдан уңга таба, теләсә кайсы предметтан башлап) бәйле булмавын аңларга өйрәтү.
Конкрет материал мисалында 5 чикләрендә санның берәмлекләрдән торган микъдар составы белән таныштыру: 5 — бер, тагын бер, тагын бер, тагын бер һәм тагын бер.

Зурлык. Төрле озынлыктагы (биеклектәге, киңлектәге) яки калынлыкта- гы 5–10 предмет арасындагы зурлык чагыштырмаларын ачыкларга өйрәтү: зурлыклары буенча үсә (кими) бару тәртибендә урнаштырып, предметларны системалаштыру; сөйләмдә предметларның урнашу тәртибен һәм алар арасындагы зурлык чагыштырмасын чагылдыру: «Алсу тасма — иң киңе, шәмәхә тасма — бераз таррак, кызыл тасма тагын да таррак, ләкин ул сары тасмадан киңрәк, ә яшел тасма сарысыннан һәм барлык башка тасмалардан да таррак» һ.б. Зурлык (озынлык, киңлек, биеклек) буенча ике предметны өченчесе (шартлы үлчәү берәмлеге), чагыштырылучы предметларның берсенә тиң предмет ярдәмендә чагыштыру.

Күз үлчәмен, үрнәк итеп алынган предметтан озынрак (кыскарак), биегрәк (тәбәнәгрәк), киңрәк (таррак) һәм аңа тиң предметларны эзләп таба белү сәләтен үстерү.

Предметны (кәгазь бите, тасма, түгәрәк, квадрат һ.б.) берничә (ике, дүрт) тигез өлешкә бүлеп булуны аңлауны формалаштыру.

Бүлгәннән соң барлыкка килгән өлешләрне атарга, бербөтенне һәм өлешләрне чагыштырырга, бербөтен предметның аның барлык өлешләреннән зуррак, ә өлешнең бербөтеннән кечерәк булуын аңларга өйрәтү.

Форма. Түгәрәк һәм турыпочмаклык белән чагыштыру нигезендә балаларны овал белән таныштыру.

Дүртпочмаклык турында күзаллау булдыру: квадрат һәм турыпочмаклыкның дүртпочмаклык төрләре булуын аңлауга ирешү.

Балаларда геометрик күрү үткенлеге: предметларны формалары буенча анализлау һәм чагыштыру, якын-тирәдәге бертөрле һәм төрле формадагы предметларны: турыпочмаклык рәвешендәге китапларны, картинаны, одеялны, өстәл капкачларын, овал рәвешендәге поднос һәм зур тәлинкәне, түгәрәк әйберләрдән тәлинкәләрне һ.б. таба белүне үстерү.

Тирәлектә ориентлашу. Тирәлектә ориентлашуны камилләштерү; тирәлектәге чагыштырмалар мәгънәсен аңлау (өстә — аста; алда (алдында) — артта (артында), сулда — уңда, арасында, янәшәсендә, янында); сигналлар буенча үзгәртүләр белән, шулай ук билгеләр — хәрәкәт юнәлешләре күрсәткечләре (алга, артка, сулга, уңга һ.б.) буенча билгеләнгән юнәлештә хәрәкәт итү; тирәлектәге кешеләр һәм предметлар арасында үзеңнең урыныңны ачыклау: «Мин Алсу һәм Гөлназ арасында, Мансур артында, Гүзәлдән арттарак (аның артында), Наҗия алдында, Аяз янында басып торам», сөйләмдә предметларның үзара торышын күрсәтү: «Курчактан уңда куян утыра, ә курчактан сулда ат басып тора, артта — аю баласы, ә алда — машина».

Кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтү (уңда — сулда, өстә — аста, уртада, почмакта).

Вакыт буенча ориентлашу. Балаларда иртә, кич, көн һәм төннең тәүлек тәшкил итүе турында күзаллау булдыру.

Конкрет мисалларда төрле вакыйгаларның эзлеклелеген билгеләргә өйрәтү: элегрәк (башта) нәрсә булды, соңрак (аннары) нәрсә булды; бүген кайсы көн, кичә нинди көн булуын, иртәгә кайсы көн булачагын ачыклау. кагыйдәләре турындагы белемнәрен а

Танып белү-тикшеренү эшчәнлеген үстерү

Танып белү-тикшеренү эшчәнлеге. Махсус сиземләү эталоннары системасы ярдәмендә объектларны тикшерүнең гомумиләштерелгән ысулларыннан, аңга кабул итү гамәлләреннән файдалану күнекмәләрен ныгыту.

Танып белү гамәлләренең төрле чараларын кулланып, объектлар һәм күренешләр системалары арасындагы функциональ элемтәләрне һәм бәйләнешләрне ачыклау теләге уяту. Яшерен үзлекләрне ачу өчен мөстәкыйль рәвештә эксперименталь характердагы гамәлләр куллануга булышлык итү. Яңа объектны тикшерү процессында аның турында мәгълүмат ала белү сәләте ныгыту.

Балаларның тәкъдим ителүче алгоритмга тәңгәл рәвештә эш итә белү сәләте үстерү. Үз эшчәнлегеңнең алгоритмын билгели белү сәләте; өлкән кеше ярдәмендә модельләр төзү һәм аларны танып белү-тикшеренү эшчәнлегендә файдалана белү формалаштыру

Сиземләүне үстерү. Сиземләү: күрү, ишетү, тоемлау, ис сизү, тәм тою органнарын эшкә җигеп, аңга кабул итүне, предметларның үзлекләрен һәм бәйләнешләрен (төс, форма, зурлык, тирәлектә урнашу һ.б.) аера белү сәләте үстерү.

Спектр төсләре: кызыл, кызгылт-сары, сары, яшел, күк, зәңгәр, шәмәхә (хроматик төсләр) һәм ак, соры, кара (ахроматик төсләр) белән таныштыруны дәвам итү. Төсләрне ачыклык һәм куелык буенча аерырга, аларны дөрес атарга өйрәтү. Балаларга төс төсмерләренең спектрда урнашу үзенчәлекләрен күрсәтү.

Төрле геометрик фигуралар белән таныштыруны дәвам итү, эталоннар сыйфатында яссылыклы һәм күләмле формалар кулланырга өйрәтү.

Төрле формадагы предметларны тикшерә белү күнекмәләре формалаштыру; тикшерү вакытында кулларны предмет өслеге буйлап хәрәкәтләндерү.

Предметларның фактурасы турындагы күзаллауларны киңәйтү (шома, йомшак йонлы, кытыршы һ.б.). Күз үлчәвен камилләштерү.

Кызыклы тәҗрибәләр, фокуслар күрсәтеп, иң гади экспериментларга җәлеп итеп, танып белү-тикшеренүгә карата кызыксыну үстерү.

Проектлау эшчәнлеге. Балалар тарафыннан өч типтагы — тикшеренү, иҗади һәм норматив проектлар гамәлгә ашырылсын өчен шартлар тудыру.

Тикшеренү тибындагы проектлау эшчәнлеген үстерү. Проектларны тәкъдир итүне оештыру. Балаларда проект авторлыгы турында күзаллаулар формалаштыру.

Иҗади типтагы проектлау эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру. (Бу яшьтә иҗади проектлар индивидуаль характерда була.)

Норматив типтагы проектлау эшчәнлеге үсешенә булышлык итү. (Норматив проектлау эшчәнлеге — балалар тарафыннан балалар коллективында үз-үзеңне тоту нормаларын һәм кагыйдәләрен эшләүгә юнәлтелгән проектлау эшчәнлеге.

Дидактик уеннар. Балаларны 2–4 кешелек төркемчәләргә берләштереп, дидактик уеннар оештыру; уен кагыйдәләрен үтәргә өйрәтү.

Уеннарда балаларның хәтерен, игътибарын, күзаллавын, фикерләвен сөйләмен, сиземләү сәләтен үстерү. Предметларны чагыштырырга, аларның билгеләрендәге мөһим булмаган аермаларны (төс, форма, зурлык, материал) күреп алырга, предметларны гомуми билгеләре буенча берләштерергә, өлешләрдән бербөтенне төзергә (җыела торган шакмаклар, мозаика, пазллар), предметларның урнашуындагы үзгәрешләрне (алда, артта, уңда, сулда, астында, өстендә, уртасында, янда) билгеләргә өйрәтү.

Төрле дидактик уеннар һәм уенчыклар (халык, электрон, компьютер уеннары һәм уенчыклары һ.б.) белән эш итү теләге формалаштыру.

Балаларда уен гамәленә карата эмоциональ-уңай тәэсир булдырып, аларда уенда мөстәкыйльлеккә омтылыш уяту.

Төркемле уеннарда кагыйдәләргә буйсынырга өйрәтү. Иҗади мөстәкыйльлек тәрбияләү. Дуслык хисе, дисциплиналылык кебек сыйфатлар формалаштыру. Уен-ярышларда намуслы көндәшлек культурасы тәрбияләү.

Предметлы тирәлек белән таныштыру

Балаларның предметлар дөньясы турындагы күзаллауларын баетуны дәвам итү. Таныш булмаган предметларның кирәклеген аңлату. Көнкүрештә кеше хезмәтен җиңеләйтүче (кофетарткыч, миксер, иттарткыч һ.б.), комфорт тудыручы (бра, картиналар, келәм һ.б.) предметлар турында күзаллау формалаштыру. Предметның ныклыгы һәм чыдамлылыгы ул ясалган предмет- ның үзлекләреннән һәм сыйфатларыннан бәйле булуын аңлату. Предметлар ясалган материалларны мөстәкыйль рәвештә ачыклау, предметларның үзлекләрен һәм сыйфатларын — өслекнең структурасын һәм температурасын, катылык — йомшаклыкны, уалучанлык — ныклыкны, ялтырауны, яңгыравыклыкны характерлау сәләтен үстерү.

Предметларны чагыштыру (кулланылыш, төс, форма, материал буенча), аларны классификацияләү (савыт-саба — фарфор, пыяла, керамика, пластмасса) теләге тудыру.

Теләсә кайсы әйбернең күп кешеләр хезмәте белән эшләнүен сөйләү («Өстәл каян килгән?», «Китап ничек барлыкка килгән?» һ.б.). Предметларның үткәне, бүгенгесе һәм киләчәге бар.

Социаль дөнья белән таныштыру

Балаларның һөнәрләр турындагы күзаллауларын баету.

Уку-укыту оешмалары (балалар бакчасы, мәктәп, колледж, югары уку йорты), кеше эшчәнлеге өлкәләре (фән, сәнгать, җитештерү, авыл хуҗалыгы) турындагы күзаллауларны киңәйтү.
Мәдәни күренешләр (цирк, китапханә, музей һ.б.), аларның атрибутлары, җәмгыять тормышындагы әһәмияте, алар белән бәйле һөнәрләр, үз-үзеңне тоту кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү.
Акча, аның функцияләре (хезмәт өчен түләү, сатып алуларда исәп-хисап чарасы), гаилә бюджеты һәм мөмкинлекләре белән таныштыруны дәвам итү.
Сәнгать әсәрләре (сынлы сәнгать, дөнья халыкларының мифлары һәм легендалары) белән таныштыру,кешеләрнең төрле заманнардагы тормыш рәвешен (өс киемнәре,кирәк-яраклар, традицияләр һ.б.) реконструкцияләү аша кешелек тарихы (Борынгы заман, Урта гасырлар, хәзерге җәмгыять)турында элементар күзаллаулар формалаштыру.
Балаларга тәрбияче, укытучы, табиб, төзүче, авыл хуҗалыгы, транспорт, сәүдә, элемтә хезмәткәрләре һ.б. һөнәрләр; алар хезмәтенең мөһимлеге; хезмәтне җиңеләйтү өчен төрле техникадан файдалану турында сөйләү. Хезмәт кешесенең шәхси һәм эшлекле сыйфатлары турында сөйләү.
Иҗади һөнәр кешеләренең: рәссамнарның, язучыларның, композиторларның, халык декоратив-гамәли сәнгате осталарының хезмәте; алар хезмәтенең нәтиҗәләре (картиналар, китаплар, ноталар, гамәли сәнгать предметлары) белән таныштыру.
Хезмәте өчен кешегә карата рәхмәт хисләре тәрбияләү.
Туган җир турындагы күзаллауларны киңәйтү. Балаларга туган якның истәлекле урыннары, мәдәнияте, традицияләре; үз төбәгенданлаган кешеләр турында сөйләү.
Балаларның Туган ил, дәүләт бәйрәмнәре (8 Март, Ватанны саклаучылар көне, Җиңү көне, Яңа ел һ.б.) турындагы күзаллауларын киңәйтү.
Россия Федерациясенең (Россиянең) зур, күпмилләтле ил булуы турында күзаллаулар формалаштыру. Балаларга Мәскәүнең Ватаныбызның төп шәһәре, башкаласы булуы турында сөйләү. Россиянең флагы һәм гербы, гимнының көе белән таныштыру.
Балаларның Россия армиясе турындагы күзаллауларын киңәйтү. Ватанны саклаучыларга карата мәхәббәт хисе тәрбияләү. Ватанны, аның тынычлыгын һәм иминлеген саклауның авыр, әмма мактаулы бурыч булуы, сугыш елларында ерак бабаларыбызның, бабайларның һәм әтиләребезнең ничек итеп батырларча сугышулары һәм илебезне дошманнан саклаулары турында сөйләү. Балалар бакчасына хәрбиләрне, балаларның якын туганнары арасыннан ветераннарны чакыру. Балалар белән бергә сугыш тематикасы яктыртылган картиналар, репродукцияләр, альбомнар карау.
Табигать дөньясы белән таныштыру
Балаларның табигать турындагы күзаллауларын киңәйтү һәм аларга төгәллек кертү. Күзәтергә өйрәтү, кызыксынучанлык үстерү.
Якын-тирәлектәге үсемлекләр: агачлар, куаклыклар һәм үләнчел үсемлекләр турындагы күзаллауларны ныгыту. «Урман», «болын» һәм «бакча» төшенчәләре белән таныштыру.
Бүлмә гөлләре белән таныштыруны дәвам итү.
Үсемлекләрне карарга-үстерергә өйрәтү. Үсемлекләрнең вегетатив үрчү ысуллары турында сөйләү.
Йорт хайваннары, аларның гадәтләре, кешедән бәйле булулары турындагы күзаллауларны киңәйтү.
Балаларны табигать почмагында яшәүчеләрне карарга-тәрбияләргә өйрәтү.
Балаларның кыргый хайваннар турындагы күзаллауларын киңәйтү: кайда яшиләр, ничек азык табалар һәм кышкы йокыга әзерләнәләр (керпе көзге яфраклар эченә күмелә, аюлар өндә кышлыйлар). Кошлар турындагы күзаллауларны киңәйтү (карлыгач, сыерчык һ.б. мисалында).
Балаларда сөйрәлүчеләр (кәлтә, ташбака һ.б.) һәм бөҗәкләр (бал корты, озынборын, чебен һ.б.) турында күзаллаулар булдыру.
Ел фасылларының, тәүлек өлешләренең чиратлашуы һәм аларның кайбер сыйфатлары турында күзаллаулар формалаштыру.
Балаларны туган як табигатенең күптөрлелеге; төрле климатик зоналардагы үсемлекләр һәм хайваннар белән таныштыру.

Кешенең үз тормышында судан, комнан, балчыктан һәм ташлардан ничек файдалануын күрсәтү.
Табигать белән таныштыру процессында матур әдәбият, музыка әсәрләрен, халык сынамышларын файдалану.
Кешенең табигатьнең бер өлеше булуы, аның табигатьне сакларга һәм якларга тиешлеге турында күзаллаулар формалаштыру.
Табигать белән аралашу процессында үз сәламәтлегеңне ныгытырга өйрәтү.
Табигать күренешләре арасындагы сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләрен ачыкларга өйрәтү (сезон — үсемлекләр — кешеләр хезмәте).
Терек һәм терек булмаган табигатьнең үзара тәэсир итешүен күрсәтү. Кояшның һәм һаваның кеше, хайваннар һәм үсемлекләр яшәешендә әһәмияте турында сөйләү.

Сезонлы күзәтүләр

Көз. Көннең салкынаюы һәм кыскаруының ничек итеп үсемлекләр, хайваннар, кешеләр тормышын үзгәртүе турындагы күзаллауларны ныгыту.
Балаларны кайбер хайваннарның ничек итеп кышка әзерләнүләре (бакалар, кәлтәләр, ташбакалар, керпеләр, аюлар йокыга талалар, куяннар төс алыштыралар, кайбер кошлар (казлар, үрдәкләр, торналар) җылы якларга очып китәләр).
Кыш. Балаларның кышкы табигатьнең үзенчәлекләре (салкыннар, туңдырулар, кар явулар, көчле җилләр), шәһәрдә, авылда кешеләр эшчәнлегенең үзенчәлекләре турындагы белемнәрен киңәйтү һәм баету. Табигать күренеше — томан белән таныштыру.
Яз. Балаларның табигатьтәге язгы үзгәрешләр турындагы белемнәрен киңәйтү һәм баету: кар эри, елгалар җәелә, кошлар киләләр (кайталар), үлән һәм чәчәкләр, күләгәле урынга караганда, кояшлы якта тизрәк үсеп чыгалар.
Кошларның (ала каргаларның һ.б.) оялавын күзәтү.
Җәй. Җылылыкның, кояш яктысының кешеләр, хайваннар һәм үсемлекләр яшәешенә йогынтысы турындагы күзаллауларны киңәйтү һәм баету (табигать «чәчәк ата», җиләкләр, җимешләр, яшелчәләр күп; җәнлекләр, кошлар һәм аларның балалары өчен азык күп).
Ашарга яраклы һәм ашарга яраксыз гөмбәләр турында күзаллаулар булдыру (ашарга яраклылар — майлы гөмбәләр, баллы гөмбәләр, әтәч гөмбәләре һ.б.; ашарга яраксызлар — чебен гөмбәсе, ялган баллы гөмбә һ.б.).

«СӨЙЛӘМ ҮСЕШЕ» белем бирү өлкәсе

«Сөйләм үсеше аралашу һәм мәдәният чарасы буларак сөйләмгә ия булуны; актив сүзлекне баетуны; бәйләнешле, грамматик яктан дөрес диалогик һәм монологик сөйләмне; сөйләм иҗаты үсешен; сөйләмнең аваз һәм интонация культурасы, фонематик ишетү сәләте үсешен; китап культурасы, балалар әдәбияты белән танышуны, балалар әдәбиятының төрле жанрлары текстларын ишетеп аңлауны; укырга-язарга өйрәтүнең алшарты буларак авазлы аналитик-синтетик активлык формалашуны үз эченә ала».

Төп максатлар һәм бурычлар

Сөйләм үстерү. Өлкәннәр һәм балалар белән иректе аралашуны үстерү, тирә-юньдәгеләр белән үзара тәэсир итешүнең конструктив ысулларына һәм чараларына ия булу.
Балаларда сөйләм теленең барлык компонентларын: сөйләмнең грамматик төзелешен, бәйләнешле сөйләмне — аның диалогик һәм монологик формаларын үстерү; сүзлек запасы формалаштыру, сөйләмнең аваз культурасын тәрбияләү.
Тәрбияләнүчеләрнең гамәли рәвештә сөйләм нормаларына ия булуы.
Матур әдәбият. Укуга карата кызыксыну һәм мәхәббәт тәрбияләү; әдәби сөйләмне үстерү.
Матур әдәбият әсәрләрен тыңлау теләге һәм тыңлый белү, вакыйгалар барышын күзәтә белү сәләте тәрбияләү.

Психологик-педагогик эш эчтәлеге

Сөйләм үстерү **Үсешкә булышлык итүче сөйләм мохите.** Аралашу чарасы буларак сөйләмне үстерүне дәвам итү. Балаларның әйләнә-тирә дөньяның күптөрлелеге турындагы күзаллауларны үстерү. Карау өчен халык кәсепчелеге эшләнмәләрен, мини-коллекцияләр (открыткалар, маркалар, акчалар, билгеле бер материалдан эшләнгән уенчыклар җыелмалары), иллюстрацияле китаплар (шул исәптән төрле рәссамнарның рәсемнәре белән бизәлгән таныш әкиятләр), туган якның, Мәскәүнең истәлекле урыннары төшерелгән открыткалар, фотосурәтләр, картиналар (шул исәптән революциягә кадәрге Россия тормышы чагылдырылганнары) репродукцияләрен тәкъдим итү.

Баланың алган төрле тәэсирләрен педагог һәм башка балалар белән уртаклашу омтылышларын хуплау, алынган мәгълүмат чыганагын ачыклау (телетапшыру, якыннарының сөйләгәннәре, күргәзмәдә булу, балалар спектаклен карау һ.б.).

Көндәлек тормышта, уеннарда балаларга итагатьлелек белдерү формала рын (кичерүне үтенү, гафу үтенү, рәхмәт белдерү, комплимент әйтү) җиткерү. Балаларны бәхәсле мәсьәләләрне һәм низагларны сөйләм ярдәмендә:

ышандыру, дәлилләү, аңлату юлы белән хәл итәргә өйрәтү.

Сүзлек формалаштыру. Балаларның сөйләм телен көнкүреш тирәлеге предметларын белдерүче исемнәр; предметларның үзлекләрен тасвирлаучы сыйфатлар; кешеләрнең үзара, хезмәткә карата мөнәсәбәтләрен белдерүче рәвешләр белән баету.

Сыйфатка туры килгән исемнәр (ак — кар, шикәр, акбур), охшаш мәгънәле сүзләр (шаян — наян — шук), капма-каршы мәгънәле сүзләр (көчсез — көчле, болытлы — кояшлы) табарга өйрәтү.

Балаларда сөйләмдә сүзләрне мәгънәләренә төгәл туры китереп кулланырга ярдәм итү.

Сөйләмнең аваз культурасы. Авазларны дөрес, ачык итеп әйтүне ныгыту. Артикуляция һәм яңгыраш буенча охшаш с – з, с – ц, ш – ж, ч –ц, с – ш, ж – з, л – р авазларын ишетү буенча аерырга һәм ачык итеп әйтергә өйрәтү.

Фонематик ишетү сәләтен үстерүне дәвам итү. Сүздә авазның урынын (башта, уртада, ахырда) билгеләргә өйрәтү.

Сөйләмнең интонация тәэсирен үзләштерү.

Сөйләмнең грамматик төзелеше. Җөмләләрдә сүзләрне: исемнәрне — саннар (биш груша, өч бала) һәм сыйфатларны исемнәр (яшел бака) белән яраштыру сәләтен камилләштерү. Балаларга сүздә басымның дөрес куелмавын, тартыклар чиратлашуындагы хатаны күрергә ярдәм итү, аны мөстәкыйль рәвештә төзәтү мөмкинлеге бирү.

Сүзләр ясалуның төрле ысуллары белән таныштыру (шикәр савыты, аяк киеме; майлы; кульяулык; тәрбияче, укытучы, төзүче).

Тамырдаш сүзләр ясалышы буенча күнекмәләр үткәрү (аш — ашамлык — ашлык — ашау; баш — башлык — башлангыч — башта; чәчү — чәчүлек — чәчкеч).

Балаларга күплек сандагы исемнәрне баш килештә һәм төшем килешендә; боерык фигыльләрне; сыйфатларны һәм рәвешләрне чагыштыру дәрәҗәсендә; төрләнмәүче исемнәрне дөрес кулланырга булышу.

Үрнәк буенча гади һәм кушма җөмләләр төзергә өйрәтү.

Туры һәм кыек сөйләмнәрне куллана белү күнекмәләрен камилләштерү.

Бәйләнешле сөйләм. Әңгәмәне дәвам иттерү сәләтен үстерү. Сөйләмнең диалог формасын камилләштерү. Үз фикерен, иптәшенең җавабы белән килешү яки килешмәүне белдерү омтылышларын хуплау. Сөйләмнең монолог формасын үстерү. Зур булмаган әкиятләрне, хикәяләрне бәйләнешле, эзлекле һәм тәэсирле итеп кабат сөйләргә өйрәтү. Предмет, сюжетлы картинаның эчтәлеге турында сөйләргә (план һәм үрнәк буенча), вакыйга эзлекле рәвештә үстерелгән рәсемнәр буенча хикәя төзергә өйрәтү. Баланың үз тәҗрибәсендәге вакыйгаларга нигезләнеп хикәяләр төзү, әкиятләрнең ахырын үзенчә уйлап чыгару сәләтен үстерү. Тәрбияче тәкъдим иткән темага иҗади характердагы кечерәк хикәяләр төзү сәләтен формалаштыру.

Матур әдәбиятка тарту

Балаларның матур әдәбиятка карата кызыксынуын үстерүне дәвам итү. Әкиятләрне, хикәяләрне, шигырьләрне игътибар һәм кызыксыну белән тыңларга; санамышларны, тизәйткечләрне, табышмакларны истә калдырырга өйрәтү. Зур күләмле әсәрләрне укуга (бүлекләп) карата кызыксыну тәрбияләү.

Әдәби әсәрләргә карата эмоциональ мөнәсәбәт формалаштыруга булышлык итү.

Балада әдәби персонажның конкрет гамәлен ничек кабул итүе турында сөйләү теләге тудыру. Балаларга әсәр геройларының үз-үзләрен тотышының яшерен мотивларын аңларга ярдәм итү.

Әкиятләрнең, хикәяләрнең, шигырьләрнең балаларга аңлаешлы жанр үзенчәлекләрен аңлатуны дәвам итү (укылган әсәргә таянып).

Нәфис сүзгә карата игътибарлылык тәрбияләү; аеруча ачык, истә калырлык тасвирлаулар, чагыштырулар, эпитетлар булган өзекләрне уку. Балаларны шигъри текстның ритмын һәм аһәңлелеген күңел биреп тыңларга өйрәтү. Шигырьләрнесәнгатьле итеп, табигый интонацияләр белән укырга, текст
ны рольләргә бүлеп укуда, сәхнәләштерүләрдә катнашырга булышлык итү. Китаплар белән таныштыруны дәвам итү. Балаларның игътибарын китапның бизәлешенә, иллюстрацияләргә юнәлтү. Төрле рәссамнарның бер үк әсәргә ясалган иллюстрацияләрен чагыштыру. Балаларның кайсыларына өстенлек бирүләрен ачыклау.

«СӘНГАТИ-ЭСТЕТИК ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе

«Сәнгати-эстетик үсеш сәнгать (сүз-тел сәнгате, музыкаль, сынлы сәнгать) әсәрләрен, табигать дөньясын кыйммәт-мәгънә ягыннан кабул итү һәм аңлау алшартлары үсешен; әйләнә-тирә дөньяга карата эстетик мөнәсәбәт барлыкка килүне; сәнгать төрләре турында элементар күзаллаулар формалашуны; музыканы, матур әдәбиятны, фольклорны аңга кабул итүне; әдәби әсәрләр персонажларының кичерешләрен уртаклашуны стимуллаштыруны; балаларның мөстәкыйль иҗади (сурәтләү, конструкцияләү-модельләү, музыкаль һ.б.) эшчәнлеген гамәлгә ашыруны күздә тота».

Төп максатлар һәм бурычлар

Әйләнә-тирә чынбарлыкның эстетик ягына карата кызыксынучанлык, әйләнә-тирә дөнья предметларына һәм күренешләренә, сәнгать әсәрләренә карата эстетик мөнәсәбәт формалаштыру; нәфис-иҗади эшчәнлеккә карата кызыксынучанлык тәрбияләү.

Балаларның эстетик хисләрен, сәнгати кабул итүен, образлы күзаллауларын, хыялларын, иҗади сәләтләрен үстерү.

Балалар иҗатын, мөстәкыйль иҗади (сурәтләү, конструкцияләү-модельләү, музыкаль һ.б.) эшчәнлеккә карата кызыксынуны үстерү; балаларның үз-үзләрен күрсәтү ихтыяҗын канәгатьләндерү.

Сәнгатькә тарту. Әдәби һәм музыкаль әсәрләрне, әйләнә-тирә дөньяның, сәнгать әсәренең матурлыгын эмоциональ бәяләүне үстерү.

Илебез һәм чит илләр сәнгатенең иң яхшы үрнәкләре белән таныштыру аша балаларны халык сәнгатенә һәм профессиональ сәнгатькә (сүз-тел, музыкаль, сынлы сәнгать, театр сәнгатенә, архитектурага) тарту; сәнгать әсәрләренең эчтәлеген аңлый белү сәләте тәрбияләү.

Сәнгатьнең төрләре һәм жанрлары, сәнгатьнең төрле төрләрендәге тәэсир итү чаралары турында элементар күзаллаулар формалаштыру.

Сурәтләү эшчәнлеге. Сурәтләү эшчәнлегенең төрле төрләренә карата кызыксынуны үстерү; рәсем ясау, әвәләү, аппликация, гамәли иҗат күнекмәләрен камилләштерү.

Сынлы сәнгать әсәрләре белән танышканда эмоциональ тоемлый белү сыйфатын тәрбияләү.

Коллектив эшләр башкарганда яшьтәшләре белән бергәләп эшләү теләге һәм эшли белү сыйфаты тәрбияләү.

Конструкцияләү-модельләү эшчәнлеге. Конструкцияләүгә тарту; конструкцияләү эшчәнлегенә карата кызыксынуны үстерү, конструкторларның төрле төрләре белән таныштыру.

Коллектив эшләү, үз эшләнмәләреңне гомуми ният кысаларында берләштерү, эшнең кайсы өлешен кем башкарачагы турында сүз куеша белү сыйфаты тәрбияләү.

Музыкаль эшчәнлек. Музыкаль сәнгатькә тарту; музыка сәнгатен кыйммәт-мәгънә ягыннан кабул итү һәм аңлау алшартларын үстерү; музыкаль культура нигезләрен формалаштыру, элементар музыкаль төшенчәләр, жанрлар белән таныштыру; музыка әсәрләре белән танышканда эмоциональ тоемлый белү сыйфатын тәрбияләү.
Музыкаль эшчәнлек өчен зарур сыйфатлар: шигъри һәм музыкаль тоем, ритм хисен, музыкаль хәтерне үстерү; җыр зәвыгы, музыкаль зәвык формалаштыру.
Музыкаль-сәнгати эшчәнлеккә карата кызыксыну тәрбияләү, эшчәнлекнең бу төрендәге күнекмәләрне камилләштерү.
Балалар музыкаль-нәфис иҗатын үстерү, балаларның мөстәкыйль иҗади эшчәнлеген гамәлгә ашыру; үз-үзләрен күрсәтү ихтыяҗын канәгатьләндерү.

Психологик-педагогик эш эчтәлеге

Сәнгатькә тарту
Музыкага, сынлы сәнгатькә, әдәбиятка, халык сәнгатенә карата кызыксыну формалаштыруны дәвам итү.
Эстетик хисләр, эмоцияләр, эстетик зәвык, сәнгать әсәрләрен эстетик кабул итүне үстерү, сәнгать әсәрләренең тәэсир итү чараларын аера белүне формалаштыру. Сәнгати образны аны сәнгатьнең төрле төрләрендә характерлаучы тәэсир итү чаралары белән тиңләштерергә, мөстәкыйль сәнгать эшчәнлеге өчен материал һәм әсбаплар сайларга өйрәтү.
Сәнгать әсәрләрен сәнгать төрләре (әдәбият, музыка, сынлы сәнгать, архитектура, театр) буенча аерып исемләү, төркемләштерә белүне формалаштыру. Сынлы сәнгать һәм музыка сәнгате жанрлары белән таныштыруны дәвам итү. Үзеңнең сурәтләү, музыкаль, театральләштерелгән эшчәнлегеңдә сәнгатьнең төрле төрләренең тәэсир итү чараларын аера һәм куллана белүне формалаштыру, сәнгати эшчәнлекнең төрле төрләре өчен кирәкле материалларны атау.
Сынлы сәнгатьнең төрле әсәрләре (И. Шишкин, И. Левитан, В. Серов, И. Грабарь, П. Кончаловский һ.б.) һәм рәссамнарның туган як табигатен сурәтләгән картиналары белән таныштыру. Графика (аның тәэсир итү чаралары) турындагы күзаллауларны киңәйтү. Балалар китапларын иллюстрацияләгән рәссамнар (Ю. Васнецов, Е. Рачев, Е. Чарушин, И. Билибин һ.б.) иҗаты белән таныштыру.
Архитектура белән таныштыруны дәвам итү. Төрле максатлардагы биналар — торак йортлар, кибетләр, театрлар, кинотеатрлар һ.б. булу турындагы белемнәрне ныгыту. Балаларның игътибарын бер төрле максаттагы архитектура корылмаларының охшашлыкларына һәм аерымлыкларына юнәлтү: форма, пропорцияләр (биеклек, озынлык, бизәкләр — декор һ.б.). Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны бина конструкциясенең аның нинди максат белән төзелүенә: торак, йорт, театр, храм һ.б. төшендерү.
Күзәтүчәнлекне үстерү, биналарны игътибар белән карарга, аларга хас үзенчәлекләрне, пропорцияләренең, конструкцияләренең, бизәлеш детальләренең төрлелеген күрергә өйрәтү.
Әдәби әсәрләрне, әкиятләрне укыганда балаларның игътибарын әкияти өйләрнең (теремкәй, бияләй, тавык аякларындагы йорт), сарайларның тасвирлануына юнәлтү.
«Халык сәнгате», «халык сәнгате төрләре һәм жанрлары» төшенчәләре белән таныштыру. Балаларның халык сәнгате, фольклор, музыка һәм халык нәфис кәсепчелеге турындагы күзаллауларын киңәйтү.
Балаларда сәнгать әсәрләренә карата ихтирамлы мөнәсәбәт формалаштыру.
Сурәтләү эшчәнлеге
Балаларның сурәтләү эшчәнлегенә карата кызыксынуын үстерүне дәвам итү. Сизү органнарын — күрү, ишетү, ис сизү, тоемлау, тәм тоюны үстереп, сиземләү тәҗрибәсен баету; предметларның һәм табигать объектларының төп формалары турындагы белемнәрне ныгыту.

Эстетик кабул итүне үстерү, әйләнә-тирә дөньяның матурлыгын күзәтергә өйрәтү. Предметларны һәм күренешләрне аңга кабул итү процессында фикерләү операцияләрен — анализлауны, чагыштыра һәм охшата белүне (нәрсәгә охшаган) үстерү, предметларның һәм аларның өлешләренең охшашлыгын, аерымлыкларын ачыклау, гомуми һәм үзенчәлекле билгеләрне аеру, гомумиләштерү. Сурәттә предметларның төп үзлекләрен (форма, зурлык, төс) генә түгел, үзенчәлекле детальләрен, предметларның һәм аларның өлешләренең зурлык, биеклек, бер-берсенә карата урнашулары буенча чагыштырмаларын күрсәтергә өйрәтү.

Табигать күренешләрен һәм объектларын күзәтү, аларны җентекләп карау (бирелеп тыңлау), алардагы үзгәрешләрне (мәсәлән, акрын гына йөзүче болытларның формасы һәм төсе ничек үзгәрүен, чәчәкнең таҗының ничек итеп иртән ачылуын һәм кичен ябылуын, кояш астында һәм күләгәдә предметлар яктыртылышының ничек үзгәрүен) күрә белүне үстерү.

Сурәттә предметларның төп үзлекләрен (форма, зурлык, төс), үзенчәлекле детальләрен, предметларның һәм аларның өлешләренең зурлык, биеклек, бер-берсенә карата урнашулары буенча чагыштырмаларын чагылдырырга өйрәтү.

Табигать күренешләрен күзәтү, аларның динамикасын, акрын гына йөзүче болытларның формасын һәм төсен күзәтә белүне үстерү.

Сурәтләү күнекмәләрен һәм осталыгын камилләштерү, сәнгати иҗат сәләтләрен формалаштыру.

Форманы, төсне, пропорцияләрне тоюны үстерү.

Халык гамәли бизәлеш сәнгате (Городец, Полхов-Майдан, Гжель) белән таныштыруны дәвам итү, халык уенчыклары (Городец,Богородское матрешкалары) турындагы күзаллауларны киңәйтү.

Балаларны милли гамәли бизәлеш сәнгате (төбәк үзенчәлекләре нигезендә); гамәли бизәлеш сәнгатенең башка төрләре (фарфор һәм керамик эшләнмәләр, кече формалы скульптура) белән таныштыру. Балаларның бизәү иҗатын (шул исәптән коллектив иҗатны) үстерү.

Үз эш урыныңны оештыру, дәресләр өчен кирәкле әйберләрне әзерли белү; пөхтә эшләү, материалларны бәрәкәтле куллану, эш урынын чисталыкта тоту, эш беткәч аны тәртипкә китерү күнекмәләре формалаштыру.

Балаларның эшләрне (рәсемнәр, әвәләп ясалган әйберләр, аппликацияләрне) карау, ирешелгән нәтиҗәгә шатлану, сурәтләрнең тәэсирле чагылышларын аерып күрсәтә белү сәләтен камилләштерү.

Предметлы рәсем ясау. Рәсемдә предметлар, объектлар, әкият һәм әдәби әсәр персонажлары образларын чагылдыру күнекмәләрен камилләштерүне дәвам итү. Балаларның игътибарын предметларның форма, зурлык, өлешләрнең пропорцияләре буенча аерымлыкларына юнәлтү; аларда бу аерымлыкларны рәсемнәрдә чагылдыру теләге тудыру.

Кәгазь битендә предметларның тирәлектә урнашуын чагылдырырга өйрәтү, балаларның игътибарын предметларның яссылыкта төрлечә урнаша алуларына (басып тору, яту, торышны үзгәртү: тере затлар хәрәкәтләнергә, позаларын үзгәртергә, агач җилле көндә бөгелергә мөмкин һ.б.) юнәлтү.

Композиция корырга булышлык итү: предметны кәгазь битендә аның пропорцияләрен исәпкә алып урнаштыру (әгәр предмет биеклеккә таба сузынкы булса, аны кәгазь битендә вертикаль хәлдә урнаштыру; әгәр ул киңлеккә сузылса, мәсәлән, бик үк биек булмаган, әмма озын йорт, горизонталь хәлдә урнаштыру). Төрле сурәтләү материаллары (төсле карандашлар, гуашь, акварель, төсле акбурлар, пастель, сангина, күмерле карандаш, фломастерлар, төрле пумалалар һ.б.) белән рәсем ясау ысулларын һәм алымнарын ныгыту.

Рәсемне буяганда аны пычратучы тупас сызыклар калмасын өчен, предмет контурларын гади карандаш белән, аңа җиңелчә генә басым биреп ясау күнекмәләрен булдыру.

Акварель белән аның үзенчәлекләренә (төснең үтә күренмәлеге һәм җиңеллеге, бер төстән икенчесенә салмак күчеш) туры китереп эш итәргә өйрәтү.

Пумала белән төрле ысуллар кулланып эш итәргә: калын сызыкларны пумаланың бар киңлеге белән, нәзек сызыкларны очы белән генә; төс салганда пумаланы кәгазьгә тулысынча орындырып, вак тапларны пумала очы белән ясарга өйрәтү.

Билгеле булган төсләр турындагы белемнәрне ныгыту, яңа төсләр (шәмәхә) һәм төсмерләр (күк, алсу, куе яшел, сирень төсе) белән таныштыру, төсне тоемлау сәләтен үстерү. Яңа төсләр һәм төсмерләр булдыру өчен буяуларны кушарга (гуашь кулланганда) һәм, буяуга су өстәп, төсне сыекландырырга (акварель кулланганда) өйрәтү. Карандаш белән рәсем ясаганда, карандашка басымны үзгәртеп, төснең төсмерләрен бирергә өйрәтү. Карандаш белән эш иткәндә, карандашка басымны төрлечә үзгәртеп, балалар төснең өч төсмерен бирә алалар.

Сюжетлы рәсем ясау. Балаларны әйләнә-тирә дөнья һәм әдәби әсәрләр темаларына («Колобок кемне очраткан?», «Ике саран аю баласы», «Чыпчык төшке ашны кайда ашаган?» һ.б.) сюжетлы композицияләр иҗат итәргә өйрәтү.

Композиция төзү күнекмәләрен үстерү, рәсемнәрне кәгазь битенең аскы өлеше буйлап, бөтен битне тутырып урнаштырырга өйрәтү.

Балаларның игътибарын сюжеттагы барлык предметларның зурлык чагыштырмасына юнәлтү (йортлар зур, агачлар биек һәм тәбәнәк; кешеләр йортлардан кечерәк, әмма болында үсүче чәчәкләрдән зуррак). Рәсемдә предметларны бер-берсен каплап тормаслык итеп урнаштырырга өйрәтү (йорт каршында үсүче һәм өлешчә аны каплап торучы агачлар һ.б.)

Декоратив рәсем ясау. Балаларны халык кәсепчелеге эшләнмәләре белән таныштыруны дәвам итү, Дымково һәм Филимоново уенчыклары һәм аларның бизәлешләре турындагы белемнәрне тирәнәйтү; халык декоратив бизәлеше мотивлары буенча сурәтләр ясарга тәкъдим итү, шул бизәлешнең төсләр җыелмасы һәм композиция элементлары белән таныштыру, кулланылучы элементларның тагын да күптөрлерәк булуына ирешү. Городец бизәлеше, аның төсләр бирелеше, декоратив төсләр (кагыйдә буларак, чиста тоннар түгел, бәлки төсмерләр) табу үзенчәлеге белән таныштыруны дәвам итү, бизәү өчен зиякләр (оживки) кулланырга өйрәтү.

Полхов-Майдан бизәлеше белән таныштыру. Городец һәм Полхов-Майдан бизәлешләрен балаларның иҗади эшенә кертү, бизәлешнең әлеге төрләре үзенчәлекләрен үзләштерергә ярдәм итү. Җирле бизәлеш сәнгате белән таныштыру. Гжель, Городец, Полхов-Майдан бизәлешләре мотивлары буенча бизәкләр төзергә өйрәтү: үзенчәлекле элементлар (чәчәк бөреләре, чәчәкләр, яфраклар, үләннәр, мыекчалар, бөтеркәләр, зиякләр) белән таныштыру.

Кәгазь битләрендә халык эшләнмәләре (поднос, тоз савыты, чынаяк, розетка һ.б.) рәвешендәге бизәкләр ясарга өйрәтү.

Бизәк төшерү эшчәнлегендә иҗатны үстерү өчен декоратив тукымалар куллану. Балаларга өс һәм баш киемнәре (калфак, яулык, свитер һ.б.), көнкүреш предметлары (тастымал, сөлге) рәвешендәге кәгазьләр бирү.

Бизәкләрне ритм белән урнаштырырга өйрәтү. Кәгазь силуэтларга һәм күләмле фигураларга бизәк төшерергә тәкъдим итү.

Әвәләп ясау. Балаларны балчыктан, пластилиннан һәм пластик массадан әвәләп ясау үзенчәлекләре белән таныштыруны дәвам итү.

Таныш предметларны (яшелчәләр, җимешләр, гөмбәләр, савыт-саба, уенчыклар) натурадан карап һәм күзаллау буенча әвәләп, аларга хас үзенчәлекләрне чагылдыра белүне үстерү. Балчык кисәгеннән һәм пластилиннан тасма ысулы белән савыт-саба әвәләп ясарга өйрәтүне дәвам итү.

Предметларны пластик, конструкцияләү һәм катнаш ысуллар белән әвәләп ясау күнекмәләрен ныгыту. Форма өслеген шомартырга, предметларны тотрыклы итәргә өйрәтү.

Әвәләп ясаган сында образ үзенчәлеген чагылдырырга, кеше һәм хайваннар сыннарын хәрәкәттә ясарга, предметларның кечерәк төркемнәрен катлаулы булмаган сюжетларга (коллектив композицияләрдә) берләштерергә өйрәтү: «Тавык һәм чебиләр», «Ике саран аю баласы сыр таптылар», «Балалар һавада йөриләр»

Балаларда әдәби әсәр геройларын күзаллау буенча әвәләп ясый белү сәләте формалаштыру (Аю һәм Колобок, Төлке һәм Куян баласы, Машенька һәм Аю һ.б.). Иҗатны, инициативаны үстерү.

Вак детальләрне әвәләп ясау: стека кулланып, балыкка тәңкәләр төшерү, хайванның күзләрен, йонын, кошның каурыйларын, кешеләрнең киемнәрендәге бизәкне, җыерчыкларны һ.б. ны күрсәтү күнекмәләрен формалаштыруны дәвам итү.

Әвәләп ясау өчен төрле материаллар белән эшләүдә техник күнекмәләр формалаштыруны дәвам итү; өстәмә материаллар (җимеш төшләре, бөртекләр, сәйлән бөртекләре һ.б.) куллану теләге уяту.
Пөхтә әвәләү күнекмәләрен ныгыту.
Әвәләп ясау төгәлләнгәннән соң кулларны яхшылап юу күнекмәләрен ныгыту.
Декоратив әвәләп ясау. Балаларны декоратив әвәләп ясау үзенчәлекләре белән таныштыруны дәвам итү. Халык гамәли бизәлеш сәнгате предметларына карата кызыксыну һәм эстетик мөнәсәбәт формалаштыру.
Халык уенчыклары типлары (Дымково, Филимоново, Каргополь эшләнмәләре һ.б.) буенча кошларны, хайваннарны, кешеләрне әвәләп ясарга өйрәтү.
Бизәлеш сәнгате предметларын бизәкләр белән матурлау сәләте формалаштыру. Эшләнмәләргә гуашь кулланып бизәк төшерергә, аларны әвәләп ясалган детальләр һәм чокырайтылган рельеф белән бизәргә, стека кулланырга өйрәтү.
Образ тудыру өчен кирәк булганда, әвәләп ясалган сурәттәге тигез булмаган урыннарны шомарту өчен, бармакларны суга манып алырга өйрәтү.
Аппликация. Балаларның сурәтләр иҗат итә белүен ныгыту (кәгазьне кыска һәм озын буйларга бүлеп кисү; квадратлардан — түгәрәкләр, турыпочмаклыклардан оваллар кисеп алу, бертөрле геометрик фигураларны икенчеләренә үзгәртү: квадратны — ике-дүрт өчпочмакка, турыпочмаклыкны буйларга, квадратларга яки кечкенә турыпочмаклыкларга әверелдерү), шул фигуралардан төрле предметларның сурәтләрен яки декоратив композицияләр төзү.
Гармун рәвешендә бөкләнгән кәгазьдән — бертөрле фигуралар яки аларның детальләрен, урталай бөкләнгән кәгазьдән симметрияле сурәтләр (стакан, ваза, чәчәк һ.б.) кисеп алу. Тәэсирле образ тудыру максатында өзеп (ертып) алу алымына өйрәтү.
Предметлы һәм сюжетлы композицияләр иҗат итү, аларны сурәтләрне баетучы детальләр белән тулыландыру теләге тудыру.
Материалларга карата пөхтәлек һәм сакчыл мөнәсәбәт формалаштыру.
Гамәли иҗат. Кәгазь белән эшли белүне камилләштерү: битне төрле юнәлештә дүрт өлешкә бүлү; әзер өлге буенча эшләү (башлык, кечкенә көймә, кечкенә өй, кесә).
Кәгазьдән күләмле фигуралар ясау күнекмәләрен ныгыту: квадрат рәвешендәге битне берничә тигез өлешкә бүлү, бөгелгән сызык урыннарны тигезләү, шул сызыклар буенча кисемнәр ясау (йорт, кәрзин, шакмак).
Балаларның табигый материаллардан (күркәләр, ботаклар, җиләкләр) һәм башка материалдан (кәтүкләр, тышы төсле тимерчыбык, буш тартмалар һ.б.) уенчыклар, сувенирлар ясау күнекмәләрен ныгыту.
Мөстәкыйль рәвештә сюжетлы-рольле уеннар өчен уенчыклар (кечкенә флаглар, сумкалар, башлыклар, салфеткалар һ.б.); әти-әниләр, балалар бакчасы хезмәткәрләре өчен сувенирлар, чыршы уенчыклары ясау күнекмәләре формалаштыру.
Балаларны дәресләр һәм мөстәкыйль эшчәнлек өчен әсбаплар (тартмалар, санау материалы) эшләүгә, китапларны, өстәл уеннарын ремонтлауга җәлеп итү.
Балаларның материалларны сакчыл һәм рациональ файдалана белүен ныгыту.
Конструкцияләү-модельләү эшчәнлеге
Балаларда үзләре төзи торган һәм әйләнә-тирәдә күргән корылмалар арасында бәйләнеш урнаштыра алу сәләтен; төрле корылмалар һәм конструкцияләр (йортлар, спорт һәм уен җиһазлары һ.б.) төзү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү.
Конструкцияләрнең төп өлешләрен һәм үзенчәлекле детальләрен аерырга өйрәтү.

Мөстәкыйльлекне, иҗатны, инициативаны, дустанә мөнәсәбәтне хуплау. Тәрбияче тарафыннан эшләнгән әйберләрне һәм корылмаларны анализларга булышу; анализ нигезендә конструктив чишелеш табу һәм үз корылмаңны төзүне планлаштыру.
Яңа детальләр: формалары һәм зурлыклары буенча төрле пластиналар, борыслар, цилиндрлар, конуслар һ.б. белән таныштыру. Бер детальне икенчеләре белән алыштырырга өйрәтү.
Бер үк объектның төрле зурлыктагы һәм конструкцияле корылмаларын төзи белүне формалаштыру.
Рәсем буенча төзергә, мөстәкыйль рәвештә кирәкле төзелеш материалын сайлап алырга өйрәтү.
Коллектив эшләү, үз эшләнмәләреңне (эшләнгән әйберләреңне) уртак нияткә яраштырып берләштерү, эшнең кайсы өлешен кем башкарачагы турында сүз куеша белүне үстерүне дәвам итү.
Музыкаль эшчәнлек
Музыкага карата кызыксыну һәм мәхәббәт, аны тоя белү сәләтен үстерүне дәвам итү.
Классик музыка, халык көйләре һәм хәзерге заман музыкасы белән таныштыру нигезендә музыка культурасын формалаштыру.
Балаларның музыкаль сәләтләрен: тавыш югарылыгын, ритмлы, тембрлы, динамикалы ишетү мөмкинлекләрен үстерүне дәвам итү.
Җырлау, музыка астында хәрәкәтләр ясау, балалар музыка уен коралларында уйнау һәм импровизацияләү күнекмәләрен алга таба үстерүгә; балаларның иҗади активлыгына булышлык итү.
Тыңлау. Музыкаль әсәрләрнең жанрларын (марш, бию, җыр) аерырга өйрәтү.
Музыкаль хәтерне көйләрне әсәрнең аерым өлешләре (кереш, йомгак, музыкаль фраза) буенча тану аша камилләштерү.
Квинта чикләре эчендә авазларның югарылыгын, яңгырашлары буенча музыка уен коралларын (клавишлы-бәрмә һәм кыллы: фортепиано, скрипка, виолончель, балалайка) аеру күнекмәләрен камилләштерү.
Җырлау. Җырлау күнекмәләре, беренче октавадагы «ре»дан икенче октавадагы «до»га кадәрге диапазонда җиңел аваз белән җырлау, җыр башлану алдыннан, музыкаль фразалар арасында тын алу, сүзләрне аермачык әйтү, җырны үз вакытында башлау һәм төгәлләү, көйнең характерын эмоциональ чагылдыру, салмак, кычкырып һәм акрын җырлау күнекмәләре форма- лаштыру.
Аерым гына, музыкага ияреп һәм музыкадан башка җырлау күнекмәләрен үстерүгә булышлык итү.
Мөстәкыйльлек күрсәтүгә һәм төрле характердагы җырларны иҗади башкаруга булышлык итү.
Җыр музыкаль зәвыгын үстерү.
Җыр иҗаты. Бирелгән текстка импровизация белән көй чыгарырга өйрәтү.
Балаларны төрле характердагы көйләр: йомшак бишек җыры көе, дәртле яки күтәренке марш, салмак вальс, күңелле бию көе иҗат итәргә өйрәтү.
Музыкаль-ритмик хәрәкәтләр. Ритм хисе, хәрәкәтләр аша музыка характерын, музыканың эмоциональ-образлы эчтәлеген чагылдыру сәләтен үстерү.
Тирәлектә иркен ориентлашырга, иң гади төрдәге күчешләрне башкарырга, мөстәкыйль рәвештә салмак темптан тиз яки акрын темпка күчәргә, музыкаль фразага тәңгәл рәвештә хәрәкәтләрне үзгәртергә өйрәтү.
Бию хәрәкәтләрен башкару күнекмәләрен (сикергәндә чиратлаштырып аякларны алга ташлау; чүгәләп, алга күчеп адым ясау, бөтерелү; аякны алга сузып чүгү) формалаштыруга булышлык итү.
Түгәрәк уен җырлы биюләре, шулай ук башка халыкларның биюләре белән таныштыру.
Җырларны сәхнәләштерү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү; төрле уеннарда әкияти хайваннарны һәм кошларны (ат, кәҗә, төлке, аю, куян, торна, козгын һ.б.) гәүдәләндерергә өйрәтү.

Музыкаль-уен һәм бию иҗаты. Бию иҗатын үстерү; иҗатта мөстәкыйльлек күрсәтеп, биюләр өчен хәрәкәтләр уйлап чыгарырга, бию композициясен төзергә өйрәтү.
Мөстәкыйль рәвештә җырның эчтәлеген чагылдыручы хәрәкәтләр уйлап чыгарырга өйрәтү.
Җырларның, әйлән-бәйләннәрнең эчтәлеген сәхнәләштерү теләге уяту.
Балалар музыка уен коралларында уйнау. Балаларны иң гади көйләрне балалар музыка уен коралларында уйнарга; гомуми динамиканы һәм темпны саклап, таныш җырларны индивидуаль рәвештә һәм кечерәк төркемнәр белән башкарырга өйрәтү.
Балалар иҗатын үстерү, аларны актив мөстәкыйль гамәлләргә дәртләндерү.

«ФИЗИК ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе

«Физик үсеш балалар эшчәнлегенең түбәндәге төрләрендә тәҗрибә булдыруны үз эченә ала: хәрәкәтләнү, шул исәптән координация һәм сыгылмалылык кебек физик сыйфатларны үстерүгә юнәлтелгән, организмның терәк-хәрәкәт системасын дөрес формалаштыруга, тигезлек саклауга, хәрәкәтне координацияләүгә, кулларның эре һәм вак моторикасына булышлык итүче, шулай ук төп хәрәкәтләре дөрес һәм организмга зыян салмаслык итеп башкарылган атлап йөрү, йөгерү, җиңелчә сикерүләр, ике якка да борылулар кебек күнегүләрне эшләү белән бәйле хәрәкәт эшчәнлеге; спортның кайбер төрләре турында башлангыч күзаллаулар формалашу; кагыйдәләре белән бергә хәрәкәтчел уеннарны үзләштерү; хәрәкәтләнү өлкәсендә максатчанлык һәм үз-үзеңне көйләү формалашу; сәламәт яшәү рәвеше кыйммәтләре формалашу, шул яшәү рәвешенең элементар нормаларын һәм кагыйдәләрен үзләштерү (туклануда, хәрәкәтләнү режимында, чыныгуда, файдалы гадәтләр формалаштыруда һ.б.»

Төп максатлар һәм бурычлар

Сәламәт яшәү рәвеше турында башлангыч күзаллаулар формалаштыру.

Балаларда сәламәт яшәү турында башлангыч күзаллаулар формалаштыру.
Физик культура. Балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту; акыл һәм физик мөмкинлекләрен арттыру, талчыгуны искәртү.
Гармонияле физик үсешне тәэмин итү, төп хәрәкәт төрләрендә сәләт һәм күнекмәләрне камилләштерү, хәрәкәтләрнең матурлыгына, нәзакәтлелегенә, тәэсирлелегенә ирешү, гәүдәнең дөрес тотышын формалаштыру.
Көндәлек хәрәкәтләнү эшчәнлеге ихтыяҗы формалаштыру. Хәрәкәтләнү эшчәнлегендә инициативалылык, мөстәкыйльлек һәм иҗат, үз-үзеңне контрольдә тоту, хәрәкәтләр башкарганда үз-үзеңне бәяләү сыйфатларын үстерү.
Хәрәкәтле уеннарда һәм спорт уеннарында, физик күнегүләрдә катнашуга карата кызыксынуны, мөстәкыйль хәрәкәтләнү эшчәнлегендә активлыкны үстерү; спортка карата кызыксыну һәм мәхәббәт тәрбияләү

Психологик-педагогик эш эчтәлеге

Сәламәт яшәү рәвеше турында башлангыч күзаллаулар формалаштыру
Кеше организмының эшчәнлек үзенчәлекләре һәм бөтенлеге турындагы күзаллауларны киңәйтү. Балаларның игътибарын алар организмының һәм сәламәтлегенең үзенчәлекләрендә туплау («Миңа апельсин ашарга ярамый — миндә аллергия», «Миңа күзлек кияргә кирәк»).
Сәламәт яшәү рәвешенең мөһим компонентлары (дөрес туклану, хәрәкәтләнү, йокы һәм кояш, һава һәм су — безнең иң яхшы дусларыбыз) һәм сәламәтлекне җимерүче факторлар турындагы күзаллауларны киңәйтү. Кеше сәламәтлегенең дөрес тукланудан; сизенү тойгыларына нигезләнеп продуктларның сыйфатын ачыклый белүеннән бәйле булуы турында күзал-
лаулар формалаштыру.
Гигиена һәм көндәлек режимның кеше сәламәтлеге өчен әһәмияте турындагы күзаллауларны киңәйтү.

Авыру кешене карау кагыйдәләре турында күзаллаулар формалаштыру (аның турында кайгырту, шауламау, аның үтенечләрен һәм кушканнарын үтәү). Авыру кешенең хәленә керү хисе тәрбияләү. Үз-үзеңне хис итүне тасвирлый белүне формалаштыру.
Балаларны сәламәт кешенең мөмкинлекләре белән таныштыру. Балаларда сәламәт яшәү рәвеше ихтыяҗы формалаштыру. Физик культурага һәм спортка карата кызыксыну, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү теләге тәрбияләү.
Олимпия хәрәкәте тарихыннан аңлаешлы мәгълүматлар белән таныштыру. Куркынычсызлык техникасы нигезләре, спорт залында һәм спорт мәйданчыгында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре белән таныштыру. **2.2. Зурлар төркеме өчен белем бирү эшчәнлегенең формалары**
Белем бирүне оештыру балаларның эшчәнлек төрләренә карап төзелә. Алар: уен, хәрәкәт, хезмәт, шәхси, танып белү, матур әдәбият уку һәм башкалар.

Эшчәнлек төрләре	**Эшчәнлекне оештыру формалары.**
Уен	Сюжетлы уеннар. Кагыйдәле уеннар. Хәрәкәтле дидактик уеннар. Хәрәкәтле кагыйдәле уеннар. Уен күнегүләре.Ярышулар.
Коммуникатив	Әңгәмә. Ситуатив әңгәмә. Сөйләм ситуациясе. Табышмакларны төзү һәм чишү. Сюжетлы уеннар. Кагыйдәле уеннар.
Хезмәт	Күмәк эш. Дежурлык. Биремнәр бирү. Проектларны тормышка ашыру.
Танып белү-күзәтүчәнлек	Күзәтү. Экскурсия. Проблемалы ситуацияләрне чишү. Экспериментлар үткәрү. Коллекцияләр җыю. Моделләштерү. Проектларны тормышка ашыру. Кагыйдәле уеннар.
Продуктив	Проектларны тормышка ашыру. Эксперимент үткәрү.
Музыка	Тыңлау һәм башкару. Импровизацияләү. Хәрәкәтле уеннар (музыка белән). Музыкаль – дидактик уеннар.
Матур әдәбият уку	Матур әдәбият уку. Әңгәмә. Яттан өйрәнү

Программаның белем бирү максатларын чишү өчен:
-зурларның балалар белән бердәм эшчәнлеге;
-балалар эшчәнлеге;
-гаилә белән берлектә эш.
Режим моменты
Балалар эшчәнлеге
Гаилә белән эш
Эшчәнлек, төрле юнәлештәге уеннар,проект эшчәнлеге
Әңгәмә, экскурсия,матур әдәбият уку,хәрәкәтле уеннар, физик күнегүләр, тренинглар, проблемалы ситуацияләр, эксперименталь эшчәнлек.
Сюжетлы-рольле,спортлы,хәрәкәтле,дидактик уеннар;продуктив эшчәнлек, театр эшчәнлеге.

2.6. Зурлар төркемендә белем бирүне оештыруның тематик эчтәлеге

Тема	**Эшчәнлекне оештыру**	**Үткәрү вакыты**	**Йомгаклау варианты**
Белем көне	Балаларда мәктәпкә карата уңай караш тәрбияләү. Укытучы хезмәтенә ихтирамлылык тәрбияләү; Балаларның уйлау фикерләү сәләтләрен үстерү; Балаларны танып белү эшчәнлегенә өйрәтү.	20 август — 10 сентябрь	Әти-әниләр белән берлектә мәктәпкә белем көненә бару. “Мәктәп” турында әңгәмә. “Табышмаклар иленә сәяхәт.” “Мәктәп” турында җырлар. Бәйрәм букетлары. “Белем көнен” тасвирлау (күмәк эш).
Көз	Ел әйләнәсендә табигатьтә була торган үзгәрешләр турында балаларның күзаллауларын киңәйтү. Табигатькә сакчыл караш тәрбияләү. Балаларның бәйләнешле сөйләм телен, игътибарларын үстерү. Көзге табигатьнең матурлыгын күрә белү теләген уяту	11сентябрь - 7 октябрь	“Көз” атналыгын залда ачып җибәрү. “Көз” темасына рәсемнәр ясау(әти-әниләр белән берлектә
Гүзәл шәһәрем	Балаларга Түбән Кама шәһәре, туган як турында аңлатма бирү. Шәһәребездә яшәгән башка халыкның мәдәниятын хөрмәт итәргә, туган җирең белән горурлану хисе тәрбияләү. Татарстан Республикасының символикасын, табигать байлыклары турында өйрәтү. Туган якка,аның табигатенә мәхәббәт хисе,аңа карата сак караш үстерү.	8октябрь — 10 ноябрь	Татарстан Республикасының, Түбән Каманың, символикасын ясау
Спорт бәйрәме Мин һәм дөнья Кеше	Сәламәтлек һәм сәламәт тормыш алып баруны күзаллауны киңәйтү. Балаларның үз гаиләләре турында белемнәрен ныгыту. Гаиләдәге бер-берсе белән туганлашу (әти,әни, кыз,малай һ.б.). Баланың үз исеме, фамилиясе, яше; әти-әнисенең исемнәре турындагы белемнәрен ныгыту. Балаларның әти-әнисенең эш хөнәрләре белән танышу һәм аларның хезмәтләренә карата хөрмәт тәрбияләү. *Мин* образына карата уңай караш тәрбияләү (ул яхшы,акыллы икәнен һәр көнне искә төшеререп торырга) Үзләренең тышкы сыйфатлары турында күзаллауларын киңәйтү. Өлкәннәргә, туганнарына карата ярдәм итү, аларга карата мәрхәмәтлелек хисләре тәрбияләү.	11 -30 октябрь	Сәламәтлек көне (ачык ишекләр)

Мониторинг		1 -15 декабрь	Балаларның шәхси карталарын тутыру.
Яңа ел бәйрәме	Балаларга кышкы табигать турында белем бирү. Бакчаларны кышкы табигатьнең матурлыгын күрә белү теләге түрбияләү. Табышмаклар ярдәмендә күзаллау, фикерләү, акыл сәләтен үстерү. Башкалар сөйләгәнне игътибар белән тыңлый белергә, әңгәмәдә катнашырга өйрәтү.	15 — 31 декабрь	Яңа ел бәйрәме. Балаларның бәйрәм алдыннан әзерләнгән рәсем күргәзмәсе.
Кыш.	Балаларга кышкы табигать турында белем бирү. Бакчаларны кышкы табигатьнең матурлыгын күрә белү теләге түрбияләү. Табышмаклар ярдәмендә күзаллау, фикерләү, акыл сәләтен үстерү. Башкалар сөйләгәнне игътибар белән тыңлый белергә, әңгәмәдә катнашырга өйрәтү.	1-31 январь	“Туган ягыма кыш килде” әңгәмә. “Кар патшасы” әвәләү. “Кыш” турында шигырьләр ойрэну “ Серле кар бөртекләре” (эти-әниләр белән берлектә эш). “Кыш” турында сынамышлар өйрәнү (эти-әниләр белән берлектә). Чыршыга гәрәбәләр кисеп ябыштыру.
Ватанны саклаучылар көне	Балаларның Ватанны саклаучылар турындагы күзаллауларын киңәйтү Ватанны саклау теләген уяту, әтиләре-абыйлары белән горурлану хисе тәрбияләү. Баланын бәйләнешле телен үстерү. Яңа очраган сүзләрнен мәгьнәләрен аңлату,сүзлек запасын баету.	1-23 февраль	”Әтиемнен һөнәре” әңгәмә ”Әтием солдат булган” -газета чыгару(эти-әниләр белән берлектә) ” Посттагы солдат” рәсем ”Алтын куллы әтием” күргәзмә
Әтиләр бәйрәме8 март	Балаларның 8 март халыкара хатын-кызлар көне турындагы белемнәрен гомумиләштерү. Әбиләргә,әни-ләргә,кызларга игьтибарлы мөнәсәбәт тәрбияләү Эзлекле һәм сәнгатьи итеп сөйләү күнекмәләрен үстерү. Аналарны изге, кадерле, бердәнбер кеше булуын төшендерү, балаларда бәйрәм рухы булдыру.	24 февраль — 8 март	Минем кадерле әнием” балаларның рәсем күргәзмәсе. Кызларга бәйрәмгә бүләк ясау(кисеп ябыштыру). ”Әнием пешергән тәмле ризыклар” ярминкә. ”Мәрхәмәтле газиз әнием”бәйрәм
халык мәдәнияте һәм гореф- гадәтләре белән танышу	Балаларны халык уенчыкларын (дымковская игрушка, матрешка һәм башкалар) күзаллауны үстерү. Халык хөнәрләре белән таныштыру.Халык аваз иҗаты белән таныштыруны дәвам итү.Балаларның барлык төр эшчәнлекләрендә дә фольклорны киң куллану.	9-20 март	Балалар эшчәнлеге күргәзмәсе.
Яз	Балаларнын язгы табигать куренешләре белән	21 март- 16	“Яз бәйрәме.

	таныштыру,аларны куреп сойләп бирә белергә өйрәтү. Туган ягыбызда була торган язгы табигать куренешләренә соклану хисләре тәрбияләү. Балаларнын күзаллау, фикерләү,акыл сәләтен үстерү. Уеннар аша балаларны язгы табигать күренеше белән таныштыру.	апрель	Яз темасына балаларның рәсем күргәзмәсе.
Мониторинг		17-23 апрель	Балаларның шәхси карталарын тутыру.
Бөек җиңү	Сугышчыларыбызның Бөек Ватан сугышында күрсәткән батырлыклары турында белемнәрен киңәйтү. Патриотик хисләр,Туган якка,Туган телгә,Ватанга мәхәббәт тәрбияләү Туган ил һәм Дөньядагы вакыйгалар белән кызыксынучан-лыкларын үстерү Һәлак булганнарны искә алуны, обелиск, һәйкәлләргә чәчәк куюны гадәткә кертү.	24 апрель — 9 май	Бөек Ватан сугышы каһарманнарына багышланган стенд (әти-әниләр белән берлектә). Бөек Ватан сугышында катнашкан ветеран белән очрашу.
Җәй	Балаларның җәй турындагы белемнәрен киңәйтү.Тере һәм тере булмаган табигать күренешләре арасындагы бәйләнешне аңлап белү,сезонлы күренешләрне күзәтү. Җәйге спорт төрләре белән таныштыру.Урманда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләрен күзаллауны формалаштыру.Знакомить с летними видами спорта.	10-31 май	Ямьле җәйгә экскурсия. Җәй көне балалар бакчасы каникул режимында эшли.

2.7. Ата-аналар белән эш.

Максат: Ата- аналар һәм тәрбиячеләрнен берләшеп, балаларда бердәм тәрбия юнәлеше формалаштыру.

Эшчәнлек исеме

Сентябрь

1.Ата-аналар җыелышы: “5-6 яшьлек балаларны тәрбияләү бурычлары”.

2.Ата-аналар өчен киңәшләр: “5-6 яшьлек бала нәрсә белергә тиеш?”.

3. Ата-аналар өчен белешмәләр.

4.Анкеталар тутыру.Тема: “Сез нинди ата-ана?”.

5.Туган көннәр үткәрү.

Октябрь

1 .Консультация: “Уен-тәрбиянең бер чарасы”.

2.Грипп һәм ОРВИ профилактикасы турында шәхси әңгәмәләр.

3.Викторина: “Без күп укучы гаилә”.
4.Ярминкә “Күп төрле көз”.
5. .Консультация: “Юл йөрү кагыйдәләре”.
6. Туган көннәр үткәрү.
Ноябрь
1. Консультация: “Хәрәкәтле уен – шәхеснең физик үсешенең бер төре”.
2. Шәхси әңгәмә.Тема: “Физкультура шөгыле өчен аяк киеме һәм өс киеме алу”.
3.Әнгәмә: “Төркемдә балаларның киеме”.
4.Әниләр көненә балаларның рәсеме күргәзмәсе.
5.Туган көннәр үткәрү.
Декабрь
1.”Исәнме, матур Кыш!” ата-аналар почмагын бизәү.
2.Яңа ел бәйрәменә әзерләнү(костюмнар әзерләү).
3.Яңа елга бүләкләр әзерләү.
4.Күчү-папкасы-төрле яңа ел киңәшләре.
5.Белешмә:”Балаларның сорауларына ничек җавап бирергә?”
6.Туган көннәр үткәрү.
Гыйнвар
1. Консультация “Баланың мөстәкыйллеге.Хезмәт биремнәре.”
2.Шәхси әңгәмә.Тема:”Чыныктыру-авыруларның профилактикасы.”
3.Конкурс”Миңа әкият сөйлә.”
4.Ата-аналарга буклетлар әзерләү “Кыш фасылын өйрәнәбез”
5.Туган көннәр үткәрү.
Февраль
1. “Минем этием ”темасына рәсемнәр күргәзмәсе
2.23 февральгә багышланган ярыш.
3.Консультация”Безнең Республикабызның йолалары,бәйрәмнәре.”
4Мастер- класс “Этиләргә бүләк”
5. Шәхси әңгәмәләр,ситуацияләр буенча сөйләшүләр
Март
1.”Матур яз тагын кунакка килде.”Ата-аналар почмагын бизәү.
2. “Әнием өчен чәчәкләр.”Рәсемнәр күргәзмәсе.
3. 8март бәйрәменә әзерләнү
4.Туган көннәр үткәрү.
Апрель

1.Әңгәмә.”Гаиләдә балаларның бер-берсе белән аралашуы.”
2.”Косманавтлар көне”нә багышланган рәсемнәр күргәзмәсе
3.Экскурсия “Чаллы урамнары.”
4. Туган көннәр үткәрү.
Май
1.Җиңү көненә багышланган күчү-папкалары.
2. . Туган көннәр үткәрү

2.8. Программаның милли-төбәк компоненты

Шәхескә белем бирү, аны тәрбияләү һәм тормышка әзерләүдә күп факторлар катнаша: гаилә, тирә-юнь, урам, табигать һәм шулар белән белән беррәттән милли-региональ үзенчәлекләр. Һәр халык, Һәр милләт үзенеңрухи байлыгын үзенчәлекле шартларда, үзенчәлекле юллар һәм алымнар белән туплаган. Аларның һәрберсе дөнья мәдәниятенә үзеннән сизелерлек өлеш кертә, баета. Милли рухи байлык аерым халыкның гына түгел, ул – гомумкешелек кыйммәтләренең нигезе. Димәк, балаларны кечкенәдән үк үз халкының, үз туган җиренең үзенчәлекләре белән таныштыру гомумкешелек кыйммәтләре белән таныштыруның башлангычы булып тора. Безнең бурыч – үткән буыннар туплаган рухи байлыкны саклап, баетып, аның кешелек тарафыннан иң кыйммәтле дип табылган үрншкләрен балаларга җиткерү. Шуннан чыгып, программага милли-региональ компонент өстәлгән. Милли төбәк өлеше билгеле бер төбәкнең мәгариф өлкәсендә мәнфәгатьләрен, туган як мәдәниятен, гореф-гадәтләрне, тел һәм әдәбиятны, тарих, география һ.б. үзенчәлекләрне белү зарурлыгын билгели. “Татарстан Республикасы дәүләт телләре Татарстан Республикасында башка телләр турында” Татарстан Республикасы Законы (2004) Татарстан халыкларын, аларның мәдәниятен һәм телләрен саклау, һәръяклап үстерүне, җәмгыятнең социаль-икътисади, рухи-әхлакый үсүендә һәр милләтнең иҗади көчен, гореф-гадәтләрен һәм күркәм традицияләрен тулысынча файдалануны күздә тота. Тәрбия белем бирү программасында милли-төбәк компоненты кертелүе әлеге законны гамәлгә ашыруда зур ярдәмлек булып тора.
Милли-төбәк компонентларны исәпкә алып зурлар төркемендә <u>тәрбия һәм белем бирү бурычлары:</u>
-Туган якның кошларына, хайваннарына, үсемлекләренә карата сакчыл һәм кайгыртучан мөнәсәбәт тәрбияләү.
- Балаларның сәламәтлекләрен ныгытырга дәвам итү.
- Өлкәннәрнең хезмәтенә кызыксыну тәрбияләү, хөрмәтләргә өйрәтү.
- Балаларның сөйләмнәрен үстерү.
“Туган телдә сөйләшәбез” укыту–методик комплекты Россия Федерациясе Мәгариф һәм фән министрлыгының (23.11. 2009)655 нче номерлы боерык нигезендә расланган “Мәктәпкәчә мәгарифнең төп гомуми белем бирү программасы структурасына федераль дәүләт таләпләре” Татарстан республикасының 2010-2015 елларга мәгариф системасын үстерү стратегиясе кысаларында балалар бакчаларында балаларга туган телне өйрәтүне, сөйләм үстерү, әдәби телдә сөйләшү күнекмәләре булдыру юнәлешен тормышка ашыру максатын күздә тотып төзелде. Ул түбәндәге бурычларны билгели:

- Балаларны ана телендә дөрес һәм яхшы итеп сөйләшергә өйрәтү;
- Тел системасының фонетик, лексик, грамматик төзелеше дәрәҗәләрен формалаштыру;
- Бәйләнешле сөйләм үстерү;
- Тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау(тоемлау) сәләте булдыру.

3. ОЕШТЫРУ ӨЛЕШЕ

3.1. Предметлы әйләнә-тирә мохит үсеше.

Предметлы әйләнә-тирә мохит үсеше үз өченә:

-мәктәпкәчә яшьтәге балаларның үзенчәлекләрен исәпкә алып, аларның сәламәтлекләрен саклау һәм ныгыту, материаллар, җиһазлар һәм инвентарьне дөрес сайлауны формалаштыру.

- балалар (шул исәптән балалар төрле яшьтәге) һәм өлкәннәрнең бердәмэшчәнлеге, аралашу, шулай ук хәрәкәт активлыгын үстерү;

- төрле белем бирү программаларын тормышка ашыру;

-белем бирү эшчәнлеген милли-мәдәни климат шартларын исәпкә алып гамәлгә ашыру;

- балаларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алу;

Предметлы әйләнә-тирә мохит күп функцияле, вариатив, уңайлы һәм куркынычсыз булырга тиеш.

1)Әйләнә-тирә мохит балаларның яшь үзенчәлекләрен һәм Программа эчтәлеген исәпкә алып төзелгән булырга тиеш. Белем бирүне оештыру күп төрле материаллар, җиһазлар һәм инвентарь белән (бинада һәм мәйданчыкта) уен, иҗади активлык, эксперимент (шул исәптән ком һәм су белән); хәрәкәт активлыгы, эре һәм вак моторика, эмоциональ иминлеген үстерергә тиеш.

2) Трансформируемость-әйләнә-тирә предмет мохитын тизарада ББО ситуациясендә, уен эшчәнлегендә үзгәртеп булу.

3) Полифункциональ материалларны куллану: бирелгән предметларны төрле юнәлештә куллану.

4) Вариатив мохит тәкдим итә: балаларның уен, танып белү, хәрәкәт, күзәтү эшчәнлегендә иске предметларны яңага алыштыру.

5) Мохитның балаларга үтәрлек булуы (доступность): инвалид һәм сәламәтлекләре чикләнгән балаларга бинаның барлык бүлмәләре дә яраклашкан булырга тиеш.

6) Әйләнә-тирә предмет мохиты куркынычсызлык чараларына туры килергә тиеш.

3.2. Төркемнең материаль-техник нигезе.

Барлык эксплуатацияләнүче бүлмәләр Санпин, хезмәт саклау, янгын сүндерү иминлеге, антитеррористик иминлек таләпләренә туры килә.

Бүлмәнең функцияле кулланышы

Җиһазлар

Төркем бүлмәсе

- Сюжетлы-ролле уеннар
- Үз-үзеңә ярдәм күрсәтү
- Хезмәт эшчәнлеге
- Табигать белән танышу
- Эшчәнлекне оештыру
- Көндезге йокы
- Туклануны оештыру
- Практик эшчәнлектә куллану өчен балалар җиһазлары.
- Китап почмагы.

- Рәсем эшчәнлеге почмагы.
- Уеннар өчен җиһазлар. Сюжетлы-ролле уеннар өчен атрибутлар.
- Театр эшчәнлеге почмагы.
- Табигать почмагы.
- Физкультура почмагы.
- Төрле төрдәге конструкторлар
- Башваткычлар, мозаика, өстәл арты уеннары .
- Логика үстерү уеннары
- Театр төрләре

Киенү - чишенү бүлмәсе

- Әти-әниләр өчен мәгълүмәт стенды
- Сәламәтлек почмагы
- Балалар эшчәнлеге күргәзмәсе

Төркем бүлмәсе:

- практик эшчәнлек өчен яракланган балалар җиһазлары;
- китап почмагы (яшь үзенчәлекләренә яракланган китаплар, әкиятләргә иллюстрацияләр, пазл уеннары “Әкиятне җый”, “Әкиятне танып әйт” уены, язучылар портретлары);
- тасвирлау эшчәнлеге өчен почмак (кәгазьләр, карандашлар, пластилин, балчык, кайчынар, трафаретлар, мөһерләр, калыплар, буяулар, гуашь, балавыз акбурлары, кайчылар, пумалалар, бизәү үрнәкләре, тозлы камыр, яраксыз материаллар, сәнгать жанрларының үрнәкләре рәсемнәре һ.б.;
- уен җиһазлары, с/р уеннар (“Гаилә”, “Шифаһәнә”, “Төзелеш”, “Сату үзәге”, “Мода йорты”,”Матурлык үзәге”) уеннарга атрибутлар;
- театр эшчәнлеге почмагы (теарт төрләре папкасы; “Әкиятне танып әйт” д/у, өстәл, баркмак, шәүләле, кул һ.б театрлар);
- музыкаль эшчәнлек почмагы (музыкаль инструментлар: курай, шөлдерле барабан, барабан, гармун һ.б. музыкаль инструментлар, күргәзмә материаллар, дидактик уеннар, композиторлар портретлары, д/у);
- табигать почмагы (яшелчә, җимеш, гөмбә муляжлары, күргәзмә материаллар, дидактик уеннар, өстәл уеннары һ.б., хезмәт почмагы: алъяпкычлар, лейкалар, кечкенә көрәкләр, тырмалар)
- конструкцияләү почмагы (төрле төрдәге конструкторлар: “Лего”, “Агач”, “Зур шакмаклар”,)
- кул-бармак эшчәнлеге почмагы (шнуровка, массаж туплары, «Бармаклар» агач тактада ясалган уен, “Энә белән муенса җыябыз” өстәл уеннары; лабиринтлар һ.б)
- өстәл, дидиактик, үстерүле уеннар почмагы;
- кызыклы математика почмагы (Дьенеш блоклары таякчыклары)
- туган тел почмагы (Г.Тукай портреты, аның әсәрләре җыентыгы, әсәрләр буенча ясалган д/у, татар халкының кул эше үрнәкләре, татар халкының милли әкиятләре һ.б.);, сд язмалар(әкиятләр, җырлар, бию көйләре, кул-бармак моторикасы гимнастикасы язмалары һ.б)

Киенү - чишенү бүлмәсе.

- физкультура почмагы (яшь үзенчәлекләренә яракланган материал: х/у маскалар, туплар, кыршаулар, сикергечләр һ.б., күргәзмә папкалар, уеннар фотоархивы):
- эти-әниләр өчен информацион-күргәзмә почмак (“Безнең тормыш”, “Меню”, “Котлыйбыз”, “Көндәлек режим”, “Турыдан-туры белем бирү эшчәнлегенең челтәре”, “Табигать үзенчәлекләре”, “Сезнең өчен эти-әниләр”, “Белдерүләр”)
- сәламәтләндерү почмагы (чыныктыру һәм үз-үзеңә массаж ясау җиһазлары, массажерлар, кабыргалы такталар, пробка, төймә келәмчекләре һ.б., күргәзмә информацион
материаллар.

3.3.Көндәлек режим, белем бирү эшчәнлеген оештыру челтәре.

Төркем өчен төзелгән *көндәлек режим* “Туганнан алып мәктәпкә кадәр” (Н.Е. Вераксы, Т. С. Комарова, М. А. Васильева ред.) программасына һәм барлык СанПиН таләпләренә нигезләнеп эшләнгән

Көндәлек режим
Елның салкын вакыты
Зурлар төркеме

№	*Көндәлек эшчәнлекне оештыру, тәрбия бирү*	*Вакыты*
1 **2**	**Балаларны кабул итү, температура үлчәү, мөстәкыйль уен эшчәнлеге, саф һавада булу** **Иртәнге гимнастика (урамда)**	**6.00 – 7.40** **7.30-7.35**
3	**Иртәнге ашка әзерлек**	**7.35-7.50**
4	**Иртәнге аш**	**7.50 – 8.05**
5	**Иртәнге түгәрәк.** **Уеннар, мөстәкыйль эшчәнлек,** **белем бирү эшчәнлегенә әзерлек**	**8.05 – 8.30** **(Дүшәмбе 8.10-10.30)**
6	**Белем бирү эшчәнлеге** **1 нче шөгыль**	**8.30 – 8.50** **(чәршәмбе 10.05-10.30)**
	2 нче шөгыль	**8.50 - 9.10** ***(дүшәмбе,сишәмбе 9.4 0-10.05 пәнҗешәмбе 10.40-11.05)***
	3 нче шөгыль	**15.10 - 15.35** ***(чәршәмбе15.10.-15.40, җомга 11.00-11.250***
7	**Икенче иртәнге аш**	

8	**Уеннар, урамга чыгарга әзерлек**	**9.20 – 10.15** **(сишәмбе 10.10 - 10.25.*чәршәмбе, җомга9.40-9.55, пәнҗешәмбе8.10-8.30)***
9	**Көндезге саф һава**	**10.15 - 11.30** **(пәнҗешәмбе 8.30 -9.45)**
10	**Урамнан керү, уеннар,** **көндезге ашка әзерлек**	**10.30 – 11.45**
11	**Көндезге аш**	**11.45 – 12.05**
12	**Көндезге йокыга әзерлек** **Көндезге йокы**	**12.05 – 14.40**
13	**Балаларны йокыдан уяту,** **чыныктыру чаралары, уеннар**	**14.40 – 14.55**
14	**Белем бирү эшчәнлеге**	**15.05-15.30**
15	**Уеннар. Мөстәкыйль эшчәнлек.**	**15.30-15.50**
16	**Катлауландырылган төштән соңгы аш**	**15.50-16.10**
17	**Кичке түгәрәк.Түгәрәк эше. Уеннар. Кичке саф һава.** **Балаларны өйләренә озату**	**16.10-18.00**

Белем бирү эшчәнлек челтәре

Атна көннәре	***Вакыты***	***Шөгыль исемнәре***
Дүшәмбе	**30-8.55** **40-10.05**	**Математика Музыка**
Сишәмбе	**30-8.55** **40-10.05**	**Сөйләм үстерү Физкультура**
Чәршәмбе	**1. 8.30-8.55** **2. 9.05-9.30** **3. 15.05-15.30**	**Тирә-юнь белән таныштыру** **Музыка** **Рәсем**
Пәнҗешәмбе	**.05-10.30** **.40-11.05**	**Әвәләү/кисеп-ябыштыру** **Физкультура**

	ББЭ режим моментларында	**15.05-15.30 Конструкцияләү/кул хезмәте**
Җомга	**30-8.55** **05-9.30** **.00-11.25**	**Сөйләм үстерү** **Рәсем** **Физкультура (урамда)**

3.4. Кулланылган методик кулланмалар

1.Л.В. Куцакова «Занятия по конструированию из строительного материала в старшей группе детского сада». Конспекты занятий. – М.: Мозаика – Синтез, 2010.

2.Л.И. Пензулаева «Физическая культура в детском саду». Старшая группа. – М.: Мозаика – Синтез, 2012. (в электронном виде)

3.Пензулаева Л.И. Оздоровительная гимнастика для детей 3-7 лет.- М: Мозаика-Синтез, 2010

4.Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева мөхәррияте астында, 2012 ел, 2-е басма

5.«Балалар бакчасы һәм гаилә өчен ана теле програмасы» Ф.Ю. Юсупова, З.Ф. Камалова, Р.А.Борһанова, Мәгариф-1986;

6.«Гаиләдә, балалар бакчасында әдәплелек тәрбияләү программасы»
К.В. Закирова, Р.А. Низамов, Мәгариф-2006

7.“Төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы”, Р.К.Шаехова, 2012.

8.Р. М. Зиннәтова СУРӘТЛӘҮ ҺӘМ КОРУ ЭШЧӘНЛЕГЕ(зурлар төркеме)

9.«Татарча сөйләшәбез» (ЗариповаЗ.М., Кидрячева Р.Г. Шарипова Л.А. Исаева Р.С. «Хатер». 2011

10.Г.Ә.Нәбиуллина ,Л.Г.Гыйләжева, В.М.Камалова Татар телендә сөйләм үстерү(5-6 яшь)-Казан-2016

11.Н.Г. Гарипова, Р.С.Әхмәтова,Ф.М. Хәсәнова Әйләнә-тирә дөнья белән танышу (5-6 яшь) Казан-2016

12.Примерная основная образовательная программа дошкольного образования «Мир открытий». // Науч. рук. Л.Г. Петерсон / Под общей ред. Л.Г. Петерсон, И.А. Лыковой. М.: Институт системно-деятельностной педагогики, 2014. – 383 с. 2 изд-е, перераб. и доп.Л.Г Петерсон.,

13.Н. П. Холина Раз – ступенька, два – ступенька …. Практический курс математики для детей 5 – 6 лет. .

14.Бал бабай: балалар бакчаларында эшлӭнче тӭрбиячелӭр, башлангыч сыйныф укытучылары ҿчен кулланма / Тҿз.: З.М.Зарипова, И.М.Хӭмитов.- Яр Чаллы, 2000

15.Закирова К.В. Уйный-уйный үсәбез (балалар бакчасында уеннар): балалар бакчасы тәрбиячеләре һӭм физкультура инструкторлары ҿчен методик кулланма.- Казан: Мәгариф, 2005.

16.Гөлбакча (балалар бакчалары өчен хрестоматия): балалар бакчаларында эшләүче тәрбиячелӭр өчен кулланма / Төз.: Ф.Ю.Юсупов, З.Ф.Камалова, Р.А.Борһанова.- Казан: Татар. кит. нӭшр., 1990 17.Балачак аланы: балалар бакчасы тӭрбиячеләре һӭм эти-әнилӭр өчен хрестоматия / Тҿз.: К.В.Закирова.- Казан: РИЦ, 2011

КУШЫМТАЛАР

Кушымта 1

<u>МТК буенча комплекслы-тематик план</u>

Комплексно-тематическое планирование психолого - педагогической работы в старшей группе.

Месяц	Физическое развитие.	Социально-личностное развитие.	Познавательно-речевое развитие.	Художественно-эстетическое развитие.
Түбән Кама, Татарстан				
Сентябрь	**Игры.** «Колечко», «Так, да и нет..», «Маляр и краски», «Летели, летели», «Мәликә»	**Беседы.** «Самые красивые места, достопримечательности родного города» «Мы не одни живем на земле» «Шурале попал в беду» (противопожарная безопасность) Обзорная экскурсия по музею в ДОУ **Дид.игра** «Составь узор»	**Тематика занятий по обучению детей татарскому языку по проекту : « Уйный-уйный үсәбез»** **Сказки.** «Глупый волк»,пер.Р. Ахметова; «Как Таз рассказывал падищаху небылицу» **Произведения татарских писателей и поэтов** **Поэзия.** Г. Тукай «Осень» (отрывок), пер.А. Ахметовой; Р. Валеева. «Тюбетейка и калфак»,пер.Е.Муравьева; **Проза.** А. Алиш. «Чем занимаются люди», пер. Г. Каримовой; **Литературные сказки.** А. Гаффар. «Червяк идет в гости»; **Для заучивания наизусть.** Г.Тукай. «Наша семья», пер. Е.	**Музыка.** **Песенки. Игровой фольклор**. «С добрым утром…», пер. Р. Ягафарова, перес. Л. Кузьмина. Знакомство с музыкальным инструментом: «Кубыз». Слушание «Уммегульсум» тат.народ мелодии в обработки Ф. Фаизовой. Пение: «Петух», муз. Дж. Файзи; сл. М. Джалиля. Танцы «Парный танец», татарская народная мелодия в обраб. З. Хабибуллина. Хороводная «Кэрия-Зэкэрия» народная песня, пер.С. Малышева. **ИЗО деятельность.** **Лепка**. «Лабиринт сказок» (герои сказок А. Алиша) **«**Друзья для Нечкэбиль» (украшение калфака)

			Тушновой.	**Рисование.** «Поспешим на помощь краскам» (Украшение платка для эби) **Праздник.** “Белем бәйрәме”
Октябрь	**Игры.** «Лисички и курочки», «Жмурки»	**Беседы.** «Традиции и культура татарского народа» «Старые виды ремесла: плетение и ткачество”	**Сказки.** «Лиса, еж и ежиха», пер. Л. Замалетдинова; «Зухра-йолдыз» **Произведения татарских писателей и поэтов** **Поэзия.** Э. Шарифуллина. «Хочу быть шофером», пер. Е. Муравьева; **Проза.** Р. Фахреддин. «Воспитанный ребенок», пер.Р.Ахмета; **Литературные сказки.** Р. Батулла. «Лесные разбойники», пер. Э. Умерова; **Для заучивания наизусть** М.Джалиль «Петушок»	**Музыка.** **Песенки. Игровой фольклор**. «Даут с петушком», пер. Р. Ягафарова, перес. Л. Кузьмина Слушание музыки «Осень». Пение «Көз, көз, әйт әле». **ИЗО деятельность.** **Лепка.** «Я слепил бэлеш» **Аппликация.** «Орнаментация каймы» (Тюбетейка, калфак). **Рисование**. «Украсим Айсылу платьице». «Лирический танец»,татарская народ. мелодия в обраб. А. Ключарева. **Праздник**. «Сюмбеля»
Ноябрь	**Игры.** «Скок-перескок», «Займи место» «Горшки продаем»	**Беседы.** «Татарский растительный орнамент», «Плачет хлебушко, когда его ест лентяй», «Как жили наши предки»	**Песенки. Игровой фольклор**. «Лисонька …», пер. Р. Ягафарова, перес.Л. Кузьмина; **Сказки.** «Три дочери», обраб. С. Гильмутдиновой **Произведения татарских писателей и поэтов.** **Поэзия.** Ш. Галеев. «Воспитанный»,пер. В. Баширова и Э. Блиновой; Р. Миннуллин. «Люблю гостей»,пер.С.Малышева; **Проза.** Ф. Зариф. «Сладкое лето» ,пер. Н.	**Музыка.**Слушание: Р. Яхина «Көз». **ИЗО деятельность** **Аппликация**.«Украшение полотенца». **Рисование.**«Роспись блюда». **Праздник.** Драматизация по произведениям А. Алиша (силами детей)

			Бурсаковой; **Литературные сказки.** Г. Галеев. «Петух и часы», пер. Л. Файзуллиной. **Для заучивания наизусть** А.Кари. «Дедушка Мороз»,пер. Е. Муравьева.	
Башкортостан				
Декабрь	**Игры.** «Липкие пеньки», «Юрта»	**Беседы.** «Традиции и культура башкирского народа» «Достопримечательности столицы Башкортостан - Уфы». «Как рубашка в поле выросла», «Гостеприимные башкиры»	**Сказки.** «Медведь и пчелы» «Алп-батыр» «Сказка о курае» «Егет, звавший на помощь нужду»	**Музыка.** Слушание башкирских народных мелодий. Знакомство с башкирским музыкальным инструментом: «Курай». Пение «Кыш бабай». **ИЗО деятельность** **Лепка.**«Путешествие в сказку» (герой башкирских сказок) **Аппликация.**«Украшение башкирской национальной одежды». **Рисование.**«Башкирский ковер» **Праздник.**«Яңа ел»
Россия				
Январь - апрель	**Игры.** « Гуси-лебеди», « Мышеловка», « Мы веселые ребята», « Гори, гори ясно!» « Как у дядьки Трифона», « Золотые ворота», « По малину»	**Беседы.** «Традиции и культура русского народа» «Сия прялка изрядна – хозяюшка обрядна»; «Русские народные промыслы» **Дидактические игры**. « Русский наряд для куклы», « Сложи узор», « Дымковское лото», « Русское лото». **Словесно-дидактические:** «	**Сказки.** «Лиса и кувшин», «Крылатый, мохнатый да масляный», « Сивка- Бурка», « Царевна- лягушка», « Хаврошечка».	**Музыка.** Заучивание колыбельных песен. Пение русских народных песен: « Как у наших у ворот», « А я по лугу», « Ты скажи, скажи, воробышек», « Ворон»,» « Андрей-воробей». Слушание гимна России. Знакомство с музыкальным инструментом «Трещотка». Игра на них. **ИЗО деятельность.** **Рисование.** « Косынка для куклы» (дымковская роспись), « Узор на полосе» (городецкая роспись),

		Летает, не летает» « Кто любит? » “ Закончи пословицу»		«Голубое чудо гжели» **Аппликация.** «Украшение кокошника для русской красавицы» **Лепка.**« Сказочная птица» (дымковская игрушка) **Праздник.**«Деревенская ярмарка». **Развлечение.**«Встреча со сказкой» (инсценировка детей).
Татарстан				
Февраль	**Игры.** «Серый волк», «Жмурки», «Тимербай» «Чума үрдәк, чума каз».	**Беседы.** «О названиях улиц на которых живут дети », «Двор, о котором мечтаю во сне», «Они защищали наше Отечество».	**Сказки.** «Саран и Юмарт» «Зилян» **Произведения татарских писателей и поэтов** **Поэзия.** Дж. Тарджеманов. «Зима», пер. М. Ивансен; Р. Миннуллин. «Стою я на посту», Ф. Карим. «Скоро весна», пер. Т. Стрешневой. **Проза.** А. Хасанов. «Мама сказала», пер. Ф. Зарифуллина; **Литературные сказки.** **Для заучивания наизусть** Р. Валеева. «Поздравляю тебя, мама», пер. Р. Валеева.	**Музыка.** **Песенки. Игровой фольклор**. «Навруз, Навруз…», пер. Р. Ягафарова Знакомство с музыкальным инструментом «Гармун». Пляска с пиалами. Игра с пением: «Малика»; муз. Ф. Шаймардановой, слова народные **ИЗО деятельность.** **Лепка.** «Любимые герои стихотворений М. Джалиля» **Аппликация**. «Тюбетейка для дедушки». **Рисование**. «Украшение фартука». **Праздник.** «А у наших у ворот развесёлый хоровод» (хороводные игры и забавы).
Чувашия				
Март	**Игры.** «Хищник в море», «Тили-рам?», «Рыбки», «Сирелер»	**Беседы.** «Традиции и культура чувашского народа»	**Сказки.** «Почему сосна и ель вечно зеленая» пер. С. Шуртакова «Вот будет здорово!» «Красавица Плаги»	**Музыка.** Пение: «Әнилэр бәйрәме», «Яз килә». Знакомство с национальным инструментом «сарпай» - волынка. **ИЗО деятельность.**

	(«Расходитесь»)		«Приметливый портной»	**Лепка.** Чувашское национальное блюдо-хуплу. **Аппликация.** «Чудо-чудное, диво-дивное» (украшение салфетки). **Рисование.** «Разные-разные сурпаны». **Праздник.** «Щеварни» (Масленица) «Навруз»
Татарстан				
Апрель	**Игры.** «Спутанные кони», «Кто первый?».	**Беседы.** «Знаменитые наши земляки» (художники, композиторы) «Татарская вышивка», «Витамины нашего края укрепляют организм»	**Сказки.** «Кто сильный?», «Старик и лиса» **Произведения татарских писателей и поэтов** **Поэзия.** Р. Корбан. «Больнее было бы…», пер. С. Махотина; **Проза.** А. Алиш. «Как я учился считать», пер. Л. Файзуллиной. **Литературные сказки.** Ф.Шафигуллин «Лейсан», Р.Батулла «Лесные разбойники». **Для заучивания наизусть** Э. Шарифуллина «Хочу быть шофером»	**Музыка.** **Песенки. Игровой фольклор**. «Навруз, Навруз…», пер. Р. Ягафарова Слушание «Вальс», муз. С.Сайдашева. Пение «Пришла весна» муз. Дж. Файзи. Танец «Потанцуем», муз. А. Абдуллина. **ИЗО деятельность.** **Лепка.** «Путешествие в сказочной стране» (герои сказок Г.Тукая) **Аппликация.** «Ичиги для мамы» **Рисование.** «Кукла в национальном костюме». **Праздник.** «Тукай безнең белән»
Республики Поволжья				
Май	**Игры.** «Тюбетейка»	**Беседа.** «Край мой - Татарстан»	**Произведения татарских писателей и поэтов** **Поэзия.** Б.Рахмат «На сабантуе» **Для заучивания наизусть** Х.Халиков «С добрым утром!» **Литературная**	**Лепка.** «Страна фантазий» (полюбившиеся герои сказок народов Поволжья) **Аппликация-рисование**. «Магазин народных промыслов» (Коллективная работа) **Праздник.**

			викторина. «Путешествие по знакомым произведениям»	«Венок дружбы»

Кушымта 2
“Туган телдә сөйләшәбез” проекты буенча комплекс-тематик планы

Проект темалары	Эшчәнлек төрләре	эшчәнлек саны
1.Минем бакчам.	Балалар бакчасы буйлап сәяхәт. Рәсем карау һәм хикәя төзү. -“Балалар бакчасында.”Шигырь ятлау -М .Фәйзуллина. “Өлкән группага күчкәч.”	1 1 1
2.Мин яратам сине, Татарстан.	Әңгәмә – “Туган ил кайдан башлана?” “ Башкалабыз- Казан.” Шигырь уку- Р.Рәкыйпов. “Мин яратам сине, Татарстан.”	1 1 1
3.Яхшы сүз - җан азыгы.	Өстәл театры - “Өч кыз” татар халык әкияте. Хикәянең эчтәлеген сөйләү.-Ә.Бикчәнтәева. “Тәмле сүз.”	1 1
4.Абдулла Алиш иҗаты.	“А. Алиш- балалар язучысы.” Хикәя уку. -А.Алиш.“Каз белән аккош.”	1 1
5. Хуш киләсең, ямьле көз!	Бакча тирәли сәяхәт- “Җәйләр үтте, көзләр җитте.” Рәсем буенча хикәя төзү. - “Көзге табигать.” Шигырь ятлау -Х.Халиков. “Көз.”	1 1 1
6. Көз күчтәнәчләре.	Яшелчәләр күргәзмәсенә сәяхәт- “Көзге могҗиза.” Сәхнәләштерү -В.Хәйруллина. “Яшелчәләр бәхәсе.”Шигырь ятлау- Х.Гарданов. “Түтәлләрдә үсте яшелчә.”	1 1 1
7. Икмәк – яшәү терәге.	“Игенче хезмәте белән танышу.” Әңгәмә -“Икмәк –тормышның нигезе.” Әкият уку -“Икмәк”-төрекмән халык әкияте.	1 1 1
8. Минем гаиләм , өем, йорт җиһазлары	Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү. - “Безнең гаилә.”“Әби-бабайларны хөрмәтлик.” Шигырь ятлау - Ә.Бикчәнтәева. “Дәү әнием.” “Һәркемнең үз йорты бар.” Әңгәмә- “Йорт җиһазлары.” Шигырь уку- Ә.Ерикәй. “Әти йорт төзи.”	1 1 1 1 1 1
9. Табын янында.	Савыт-саба кибетенә сәяхәт.	1

	Чагыштырма хикәя төзү- “Чәйнек белән самавыр.” Әңгәмә.- “Мин кунак яратам.” Хикәя сөйләү.- “Тәлинкәнең төбе нинди.”	1 1 1
10. Киемнәр дә безне бизиләр.	Кием – салым кибетенә сәяхәт. Әңгәмә.- “Милли киемнәр.”	1 1
11. Саулык –зур байлык.	“Су, һава һәм кояш-безнең белән гел юлдаш!” Сәхнәләштерү.- “А.Алиш. “Куян кызы” әкияте. Шигырь ятлау. -Ә.Ерикәй. “Чисталык сөябез.”	1 1 1
12. Исеменә күрә-җисеме	Әңгәмә. -“Исемең матур, кемнәр куйган.” “Без дә хокуклы.”	1 1
13. Салкын кыш.Кышкы уеннар.	Әңгәмә - “Без суыктан курыкмыйбыз.” Тәҗрибә – “Бер хәлнең икенче хәлгә күчүе.” Рәсем буенча хикәя төзү. -“Кышкы уеннар.” Хикәя уку- К.Ушинский. “Кыш әбинең шуклыгы.”	1 1 1 1
14. Бездә кышлаучы кошлар.	Балалар бакчасы тирәли экскурсия -“Җимнәр сибәм кошларга.” Рәсем карау- “Кошлар килгән җимлеккә.” Шигырь ятлау.-Д.Гарифуллин. “Песнәк.” яки Шигырь уку.- Г.Лотфи.”Балалар ярдәм итә.”	1 1 1
15. Кыргый хайваннар.	Төркемдә уен оештыру.- “Зоопаркка сәяхәт.” Рәсем буенча хикәя төзү. -“Куяннар.” Әкият уку,сәхнәләштерү.- “Төлке белән бүре.” Татар халык әкияте.Әкият уку. - “Бүре аларны нигә ашаган.” Болгар халык әкияте	1 1 1 1
16. Йорт хайваннары һәм кошлары.	Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү.- “Ишегалдында.” Рәсем карау. -“Песи һәм песи балалары.” Хикәянең эчтәлеген дәвам итеп сөйләү.-Г.Мөхәммәтшин.”Ак песи.”	1 1 1
17. Транспорт.	“Җир өсте, һава, су транспорты.” Чагыштырып тасвирлау хикәясе төзү. - “Йөк машинасы һәм җиңел машина.” Хикәя уку. - И. Дәүләтшин. “Алпамыш шәһәргә килде.”	1 1 1
18. Юл йөрү кагыйдәләре.	“Машина йөртүче һәм җәяүлене кисәтүче куркынычсызлык билгеләре.” Әңгәмә - “Велосипед- минем дустым.” Шигырь ятлау. - Ш.Галиев. “Светофорның өч күзе.”	1 1 1
19. Хезмәт төбе – хәзинә.	Төзелеш булган җиргә сәяхәт яки рәсем карау. “Хезмәткә хөрмәт.” Әңгәмә. - “Кем булырга.” Хикәя уку.- К.Ушинский. “Иртәнге нурлар.”	1 1 1

20. Кунак булсаң-тыйнак бул!	Әңгәмә.- “Сүз эчендә энже бар.” Шигырь уку.- В.Хәйруллина. “Табын кагыйдәләре.”	1 1
21.Рәсәй –зур дәүләт	“Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел...” Әңгәмә. – “Теле барның-иле бар.”	1 1
22. Батырлыкта –матурлык.	“Җирне, күкне һәм диңгезне саклаучылар.” Шигырь уку. - Җ.Дәрзаман. “Солдат булдым.”	1 1
23. Заманча әкиятләр.	“Винни - пух кунакка бара”-минем яраткан мультфильмым.”	1
24. Кояш гомере телим мин, әнием сиңа!	Әңгәмә.- “Әни кирәк.” Шигырь ятлау.-Н.Гайсин. “Әни гөлләре”.	1 1
25. Без язны яратабыз.	Балалар бакчасы тирәли максатчыл күзәтү. Рәсем буенча хикәя төзү.- “Яз.” Татар халык иҗаты аша язны тасвирлау. Шигырь ятлау.- М.Мазунов. “Яз килә.” Тәҗрибә үткәрү.- “Суган утырту”	1 1 1 1 1
26. Безнең канатлы дусларыбыз.	Терәк сораулар буенча рәсемгә карап чагыштырма хикәя төзү. “Сыерчык белән карга, яз килүгә шатлана.” Уен - викторина. “Кошлар - безнең дусларыбыз!” Шигырь уку- Г.Тукай. “Карлыгач.”	1 1 1
27. Хәрәкәттә-бәрәкәт.	“Минем яраткан спорт төре.” Шигырь уку. - В.Хайруллина. “Туплар.”	1 1
28. Су яшәү чыганагы.	Әңгәмә. - “Яңгыркаем яу, яу!” Тәҗрибә.- “Суның үзенчәлекләре.”	1 1
29. Уттан саклан!	Әңгәмә.- “Янгын куркынычсызлыгы!” Шигырь уку.- Г.Гыйльманов. “Ярый әле.”	1 1
30. Бүлмә гөлләре.	“Хуш исле нәфис гөлләр. “ Тәҗрибә. - “Кояш, су һәм һаваның үсемлекләр өчен әһәмияте.”	1 1
31. Галәм киңлекләре	Уен “Планетарийга сәяхәт.”	1
32. Г. Тукай иҗаты.	“Г.Тукайның тормышы һәм иҗаты.” Сәхнәләштерү.-Г.Тукай. “Бала белән күбәләк.” Шигырь ятлау.- З.Туфайлова. “Тукай абый.”	1 1 1
33 Урман- җиребезнең матурлыгы, байлыгы.	Урман почмагына экскурсия. “Камканы күзәтү.” “Кызыл китап нәрсә ул?” Әкият эчтәлеген сөйләү.- Ф.Зариф. “Татлы җәй.”	1 1 1 1

34. Җиңү алып килде май.	Сугыш ветераннары белән очрашу. “Бөек җиңү.” Шигырь уку.- Э. Шарифуллина. “Минем бабай.”	1 1
35. Чәчәкләр – тормыш яме.	Уен-викторина.- “Чәчәкләр - тормыш яме.”	1
36. Алдакчы, саран булма.	Хикәя уку.-Н.Фәттах. “Велосипедлы Мөнир.”	1
37.	Хуш киләсең, ямьле җәй!	1

Кушымта 3

Календарно - тематическое планирование по ФЭМП

Образовательная область: «Познание» ФЭМП

№ п/п	Месяц	Тема	Образовательные задачи	Литература
1	Сентябрь	Повторение	Повторить количественный и порядковый счет до 8 и обратно, числа и цифры 1-8, закрепить представления о числовом ряде, умение сравнивать числа, соотносить цифру с количеством предметов. Повторить свойства предметов, формы геометрических фигур, закрепить умение определять форму предметов окружающей обстановки, выражать свойства предметов в речи. Тренировать мыслительные операции - анализ, сравнение и обобщение, развивать внимание, память, речь, воображение, логическое мышление, коммуникативные качества, самостоятельность, мелкую моторику рук.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка-ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 23
2	Сентябрь	Повторение	Повторить количественный и порядковый счет до 8 и обратно, числа и цифры 1-8, закрепить представления о числовом ряде, умение сравнивать числа, соотносить цифру с количеством предметов. Повторить свойства предметов, формы геометрических фигур, закрепить умение определять форму предметов окружающей обстановки, выражать свойства предметов в речи. Тренировать мыслительные операции - анализ, сравнение и обобщение, развивать внимание, память, речь, воображение, логическое мышление, коммуникативные качества, самостоятельность, мелкую моторику рук.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка-ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 23

3	Сентябрь	Свойства предметов и символы	Формировать представления о способах обозначения свойств предметов с помощью знаков (символов). Закреплять представления детей о свойствах предметов (Цвет, форма, материала, назначение и т.д.). Пространственные отношения «вверху», «внизу», «справа», «слева». Уточнить представление о цифре как знаке, обозначающем число (количество предметов). Уточнить представления о формах геометрических фигур – квадрат, круг, треугольник, прямоугольник, овал. Воспитывать усидчивость	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка-ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 27
4	Сентябрь	Свойства предметов и символы	Тренировать умение понимать и использовать символы. Сформировать представление о том, как обозначить отрицание «не» с помощью зачеркивания. Повторить счет до 8. Форму плоских геометрических фигур (квадрат. Прямоугольник, круг. треугольник), пространственные отношения «вверху», «внизу», «справа», «слева». Формировать умения выявлять и сравнивать свойства предметов, находить общее свойство группы предметов. Воспитывать усидчивость	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка-ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 33
5	Октябрь	Таблицы	Формировать у детей представление о таблице, строке, столбце, первичный опыт определения и выражения в речи места фигуры в таблице; Тренировать счетные умения, умение определять и называть форму, цвет размер плоских геометрических фигур; пользоваться пространственными отношениями. Формировать представления о признаках сходства и различия между предметами. Объединять предметы в группы (по сходным признакам) и выделять из группы отдельных предметов, отличающимися какими –либо признаками.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 39

6	Октябрь	Цифра 9. Число 9	Знакомить детей с цифрой 9, порядковым счетом до 9. Формировать умение соотносить цифру с количеством; тренировать умение сравнивать численность двух групп предметов путем пересчета и составления пар, различать изученные геометрические фигуры. Ориентироваться в пространстве относительно себя. Развивать внимание, память, логическое мышление. Воспитывать аккуратность.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 44
7	Октябрь	Число 0. Цифра 0.	Формировать представление о числе 0, познакомить с цифрой 0, сформировать умение соотносить цифру 0 с ситуацией отсутствия предметов. Тренировать умение узнавать и называть геометрические тела, умение считать до 9 и соотносить цифры 1-9 с количеством. Тренировать мыслительные операции. Воспитывать уважение к ответам товарищей.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 49
8	Октябрь	Число 10. Запись числа 10.	Формировать у детей умение считать до 10. Различать запись числа 10 и соотносить ее с десятью предметами. Закреплять прямой и обратный счет до 10. Тренировать умение сравнивать количества путем пересчета предметов, образования пар; соотносить количество с цифрами, составлять числовой ряд. Развивать мышление, внимание, память.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 54
9	Ноябрь	Сравнение групп предметов. Знак =.	Познакомить со знаком = Формировать представление о равных группах предметов, умение устанавливать их равенство путем сопоставления идентичных пар. Закреплять счет до 10, умение соотносить запись чисел с количеством; тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по длине путем наложения и приложения; развивать внимание, память, речь.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 59
10	Ноябрь	Сравнение групп предметов. Знак = и ≠.	Формировать у детей представления о равных и неравных группах предметов. Учить устанавливать равенство и неравенство групп предметов путем	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к

			составления идентичных пар и фиксировать результат сравнения с помощью знаков. Закреплять счет в пределах 10. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по высоте. Развивать внимание, помять, логическое мышление.	школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 65
11	Ноябрь	Сложение.	Формировать у детей представление о сложении как объединении групп предметов. Формировать представление о записи сложения с помощью знака +. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по свойствам. Развивать внимание, память логическое мышление. Воспитывать внимание.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 71
12	Ноябрь	Переместительное свойство сложения	Формировать у детей представление о переместительном свойстве сложения. Задачи: закреплять представления о смысле сложения групп предметов и записи сложения с помощью знака +. Тренировать умение выполнять действие сложения, счетные умения в пределах 10, мыслительные операции – анализ, синтез, сравнение, обобщение. Развивать внимание, память, речь, воображение, логическое мышление, мелкую моторику рук.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 79
13	Декабрь	Сложение	Формировать у детей представление о сложении как объединении групп предметов. Формировать представление о записи сложения с помощью знака +. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по свойствам. Развивать внимание, память логическое мышление. Воспитывать внимание.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 85
14	Декабрь	Вычитание	Формировать у детей представление о вычитании как об удалении части из целого. Формировать у детей представления о записи вычитания с помощью знака -. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по свойству. Развивать внимание, память, речь, воображение.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 93
15	Декабрь	Вычитание	Формировать у детей представление о вычитании как об удалении части из целого.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова

			Учить выполнять действие вычитания групп предметов и чисел, и записывать его с помощью знака -. Формировать опыт составления задач на вычитание по картинкам и их решение. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по свойствам; навыки самоконтроля, мыслительные операции. Развивать внимание. Память речь, воображение, логическое мышление.	«Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр.102
16	Декабрь	Вычитание	Формировать у детей представление о взаимосвязи между целым частью. Формировать представление о записи вычитания с помощью знака - . Закреплять умение выполнять вычитание на основе предметных действий. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, составлять и решать задачи по картинкам, сравнивать предметы по свойствам; навыки самоконтроля, мыслительные операции. Развивать внимание. Память речь, воображение, логическое мышление.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 109
17	Январь	Сложение и вычитание	Формировать у детей представление о взаимосвязи между сложением и вычитанием. Закреплять представление о сложении и вычитании, умение их выполнять на основе предметных действий; знание записи чисел 1-10, порядковый счет в пределах 10, умение составить числовой ряд. Тренировать умение записывать сложение и вычитание с помощью знаков + и -, умение выделять свойство предметов, сравнивать предметы по свойству. Развивать внимание, логическое мышление. Воспитывать коммуникативные качества личности.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр.113
18	Январь	Сложение и вычитание	Закреплять представления детей о сложении и вычитании. Задачи: Учить выполнять сложение и вычитание на основе предметных действий. Закреплять последовательность числового ряда, порядковый счет в пределах 10. Развивать внимание, помять, мышление, навыки самоконтроля. Воспитывать усидчивость.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 119
19	Январь	Сложение и вычитание	Закреплять представления детей о сложении и вычитании. Задачи: Учить выполнять сложение и вычитание на основе предметных действий. Закреплять последовательность числового ряда, порядковый счет в пределах 10. Развивать внимание, помять, мышление, навыки самоконтроля. Воспитывать усидчивость.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников

				Стр. 122
20	Январь	Столько же, больше, меньше.	Уточнить представления детей о сравнении групп предметов по количеству с помощью составления пар, формировать умение записывать результат этого сравнения с помощью знаков $=$ и $\neq$ и определять на предметной основе, в какой группе количество предметов больше (меньше) и на сколько. Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел, взаимосвязи между частью и целым. Тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля, мыслительные операции. Воспитывать уважение к ответам товарищей.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 125
21	Февраль	Знак < и >.	Формировать представление о знаках > и <, умение использовать их для записи результата сравнения по количеству групп предметов с помощью составления пар, закрепить умение определять на предметной основе, в какой группе количество больше (меньше) и на сколько. Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел, взаимосвязи между частью и целым. Тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля, мыслительные операции. Воспитывать уважение к ответам товарищей.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр.133
22	Февраль	Знак < и >.	Формировать представление о знаках > и <, умение использовать их для записи результата сравнения по количеству групп предметов с помощью составления пар, закрепить умение определять на предметной основе, в какой группе количество больше (меньше) и на сколько. Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел, взаимосвязи между частью и целым. Тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля, мыслительные операции. Воспитывать уважение к ответам товарищей.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 140
23	Февраль	На сколько больше? На сколько меньше?	Формировать представление о сравнении чисел на основе их расположения в числовом ряду, умение с помощью предметных действий отвечать на вопрос: «На сколько одно число больше или меньше другого?» Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел. Взаимосвязи между частью и целым, тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля. Мыслительные операции.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 143

24	Февраль	На сколько больше? На сколько меньше?	Формировать представление о сравнении чисел на основе их расположения в числовом ряду, умение с помощью предметных действий отвечать на вопрос: «На сколько одно число больше или меньше другого?» Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел. Взаимосвязи между частью и целым, тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля. Мыслительные операции.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 149
25	Март	На сколько длиннее? (выше?)	Уточнять представления детей о сравнении по длине (высоте) и сформировать умение определять на предметной основе, на сколько одна полоска длиннее (выше) или короче (ниже), чем другая. Закреплять знания детей о числовом ряде, форме геометрических фигур, символах, сложении и вычитании групп предметов и чисел, тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля, мыслительные операции.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 152
26	Март	Измерение длинны	Формировать представления об измерении длины предметов с помощью мерки. Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел, взаимосвязи между частью и целым. Тренировать счетные умения. Воспитывать инициативность, творческие способности, коммуникативные качества личности.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 159
27	Март	Измерение длинны	Формировать представления об измерении длины предметов с помощью мерки. Формировать представление о зависимости результата измерения длины от величины мерки. Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел, взаимосвязи между частью и целым. Тренировать счетные умения. Воспитывать инициативность, творческие способности, коммуникативные качества личности.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 166
28	Март	Измерение длинны	Формировать представления об измерении длины предметов с помощью мерки, используя алгоритм. Формировать представление о зависимости результата измерения длины от величины мерки. Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел, взаимосвязи между частью и целым. Тренировать счетные умения. Воспитывать инициативность, творческие способности, коммуникативные качества личности.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 172

29	Апрель	Объемные и плоскостные фигуры	Формировать представление о том, чем отличаются плоские и пространственные (объемные) фигуры, и о том, из каких элементов состоят пространственные фигуры. Повторить названия изученных геометрических фигур, умение распознавать и называть их, закрепить умение сравнивать группы предметов по количеству с помощью составления пар и использовать знаки =, < и > для фиксации результатов сравнения. Тренировать счетные умения, навыки самоконтроля.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 179
30	Апрель	Сравнение по объему.	Формировать представление о непосредственном сравнении сосудов по объему (вместимости), умение с помощью переливания (пересыпания) определять, какой сосуд больше по объему, а какой меньше. Закреплять непосредственное сравнение предметов по высоте, смысл сложения и вычитания, взаимосвязь между частью и целым, умение составлять и решать простейшие задачи на сложение и вычитание. Тренировать счетные умения.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 186
31	Апрель	Измерение объема	Закреплять представления о непосредственном сравнении сосудов по объему с помощью переливания, формировать представления об измерении сосудов с помощью мерки. Закреплять пространственные отношения «слева», «справа», «между»; смысл сложения и вычитания, взаимосвязь между частью и целым. Умение решать простые задачи на сложение и вычитание, тренировать счетные умения. Воспитывать уважение к ответам своих товарищей.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 192
32	Апрель	Измерение объема	Закреплять представление о сравнении по объему с помощью измерения, сформировать представления о зависимости результата измерения объема от мерки. Закреплять представления о сравнении чисел, тренировать счетные умения. Навыки самоконтроля, мыслительные операции.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе» Практический курс математики для дошкольников Стр. 196
33	Май	Повторение	Закреплять представление о сравнении по объему с помощью измерения, сформировать представления о зависимости результата измерения объема от мерки. Закреплять представления о сравнении чисел, тренировать счетные умения. Навыки самоконтроля, мыслительные операции. Мелкую моторику.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе»

34	Май	Повторение	Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел. Взаимосвязи между частью и целым, тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля. Мыслительные операции.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе»
35	Май	Повторение	Формировать представление о сравнении чисел на основе их расположения в числовом ряду, умение с помощью предметных действий отвечать на вопрос: «На сколько одно число больше или меньше другого?» Закреплять представления детей о сложении и вычитании групп предметов и чисел. Взаимосвязи между частью и целым, тренировать счетные умения. Тренировать навыки самоконтроля. Мыслительные операции.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе»
36	Май	Повторение	Формировать у детей представления о равных и неравных группах предметов. Учить устанавливать равенство и неравенство групп предметов путем составления идентичных пар и фиксировать результат сравнения с помощью знаков. Закреплять счет в пределах 10. Тренировать умение выделять и называть свойства предметов, сравнивать предметы по высоте. Развивать внимание, помять, логическое мышление.	Л.Г. Петерсон, Е. Е. Кочемасова «Игралочка -ступенька к школе»

Кушымта 4

Күңел ачулар һәм бәйрәмнәрнең үрнәк исемлеге

Бәйрәмнәр. Яңа ел, Ватанны саклаучылар көне, 8 Март, Җиңү көне,«Көз»,
«Яз», «Җәй», төркем һәм бакча өчен традициягә әйләнгән бәйрәмнәр, балаларның туган көннәре.

Тематик бәйрәмнәр һәм күңел ачулар. «П.И.Чайковский музыкасы турында», «М.И.Глинка — рус музыкасына нигез салучы», «С.Я.Маршак иҗаты турында», «К.И.Чуковский шигырьләре», «Рус халкының йолалары һәм тра- дицияләре», «Кич утырулар», «Халык уеннары», «Рус бәйрәмнәре», «Шәһәр көне».

Театральләштерелгән тамашалар. Күләгәләр, бармаклар, өстәл, курчак театрлары тамашалары. Спектакльләр, балалар музыкаль опералары, музыкаль ритмлы пластик спектакльләр кую. Әкиятләр, шигырьләр һәм башка әдәби әсәрләрне, шулай ук җырларны сәхнәләштерү.

Музыкаль-әдәби күңел ачулар. «Чәчәкләр көне», «А.С. Пушкин һәм музы- ка», «Н.А. Римский-Корсаков һәм рус халык әкиятләре».

Халык иҗаты. Халык җырлары һәм биюләре концертлары; табышмаклар, мәкальләр, әкиятләр һәм әйтемнәр; «Булган хәлләр һәм уйдырмалар», «Халык әкиятләрендә яхшылык һәм явызлык».

Концертлар. «Без җырлар яратабыз», «Күңелле ритмнар», «Музыка тыңлыйбыз.

Спорт бәйрәме. «Күңелле стартлар», «Хәрәкәтле уеннар, «Кышкы ярыш- лар», «Балалар Олимпиадасы».

КВН һәм викториналар. «Өй эшләре», «Әдәплелек», «Мисс Мальвина», «Урманны белүчеләр», «Белем иленә сәяхәт», «Тылсымлы китап».

Уен-көлке. Фокуслар, сюрпризлымоментлар, халыкавызиҗаты(мәзәкләр, такмазалар, уйдырмалар); буяулар, карандашлар белән уеннар.

Кушымта 5

Балаларга уку өчен үрнәк әдәбият исемлеге

Рус фольклоры

Җырлар. «Как на тоненький ледок...»; «Николенька-гусачок...»; «Уж я ко- лышки тешу...»; «Как у бабушки козел...»; «Ты мороз, мороз, мороз...»; «По дубочку постучишь — прилетает синий чиж...»; «Ранним-рано поутру...»;
«Грачи-киричи...»; «Уж ты, пташечка, ты залетная...»; «Ласточка, ласточка...»;
«Дождик, дождик, веселей...»; «Божья коровка...».

Әкиятләр. «Лиса и кувшин», О.Капица эшк.; «Крылатый, мохнатый да мас- ляный», И.Карнаухова эшк.; «Хаврошечка», А.Н.Толстой эшк.; «Заяц-хвастун», О.Капица эшк.; «Царевна-лягушка», М.Булатов эшк.; «Рифмы», Б.Шергинның авторлашкан сөйләве, «Сивка-бурка», М.Булатов эшк.; «Финист — ясный сокол», А.Платонов эшк.

Дөнья халыклары фольклоры

Җырлар. «Гречку мыли», литва, Ю.Григорьев эшк.; «Старушка», «Дом, ко- торый построил Джек», ингл., С.Маршак тәрҗ.; «Счастливого пути!», голл., И.Токмакова эшк.; «Веснянка», укр., Г.Литвак эшк.; «Друг за дружкой», таҗ., Н.Гребнев эшк. (кыск.)

Әкиятләр. «Кукушка», ненец., К.Шавров эшк.; «Чудесные истории про зайца по имени Лек», Көнбатыш Африка халыклары әкиятләре, О.Кустова һәм В.Андреев тәрҗ.; «Златовласка», чех., К.Паустовский тәрҗ.; «Три золотых волоска Деда-Всеведа», чех., Н.Аросьева тәрҗ. (К.Я.Эрбенның әкиятләр җыен- тыгыннан).

Россия шагыйрьләре һәм язучылары әсәрләре

Поэзия. И.Бунин. «Первый снег»; А.Пушкин. «Уж небо осенью дыша- ло...» («Евгений Онегин» романыннан); «Зимний вечер» (кыск.); А.К.Толстой.
«Осень, обсыпается весь наш бедный сад...»; М.Цветаева. «У кроватки»; С.Маршак. «Пудель»; С.Есенин. «Береза», «Черемуха»; И.Никитин. «Встре-ча зимы»; А.Фет. «Кот поет, глаза прищурил...»; С.Черный. «Волк»; В.Левин.
«Сундук», «Лошадь»; М.Яснов. «Мирная считалка». С.Городецкий. «Котенок»; Ф.Тютчев. «Зима недаром злится...»; А.Барто. «Веревочка». **Проза.** В.Дмитриева. «Малыш и Жучка» (бүлекләр); Л.Толстой. «Косточка»,
«Прыжок», «Лев и собачка»; Н.Носов. «Живая шляпа»; Б.Алмазов. «Горбушка»; А.Гайдар. «Чук и Гек» (бүлекләр); С.Георгиев. «Я спас Деда Мороза»; В.Драгун- ский. «Друг детства», «Сверху вниз, наискосок»; К.Паустовский. «Кот-ворюга». **Әдәби әкиятләр.** Т.Александрова. «Домовенок Кузька» (бүлекләр); В.Бианки. «Сова»; Б.Заходер. «Серая звездочка»; А.Пушкин. «Сказка о царе Салтане, о сыне его славном и могучем богатыре Гвидоне Салтановиче и о прекрасной царевне Лебеди»; П.Бажов. «Серебряное копытце»; Н.Телешов.
«Крупеничка»; В.Катаев. «Цветик-семицветик».

Төрле ил шагыйрьләре һәм язучылары әсәрләре

Поэзия. А.Милн. «Баллада о королевском бутерброде», ингл., С.Маршак тәрҗ.; В.Смит. «Про летающую корову», ингл., Б.Заходер тәрҗ.; Я.Бжехва. «На Горизонтских островах», поляк., Б.Заходер тәрҗ.; Дж.Ривз. «Шумный Бабах», ингл., М.Бородицкая тәрҗ.; «Письмо ко всем детям по одному очень важному делу», поляк., С.Михалков тәрҗ.

Әдәби әкиятләр. Х.Мякеля. «Господин Ау» (китаптан бүлекләр), фин., Э. Успенский тәрҗ.; Р.Киплинг. «Слоненок», ингл., К.Чуковский тәрҗ., С.Мар- шак шигъри тәрҗ.; А.Линдгрен. «Карлсон, который живет на крыше, опять прилетел» (кыск. бүлекләр), швед., Л.Лунгина тәрҗ.

Яттан өйрәнү өчен әсәрләр

«По дубочку постучишь...», рус халык җыры; И.Белоусов. «Весенняя го- стья»; Е.Благинина. «Посидим в тишине»; Г.Виеру. «Мамин день», молд., Я.Аким тәрҗ.; М.Исаковский. «Поезжай за моря-океаны»; М.Карем. «Мирная считалка», франц., В.Берестов тәрҗ.; А.Пушкин. «У лукоморья дуб зеленый...» («Руслан и Людмила» поэмасыннан); И.Суриков. «Вот моя деревня».

Рольләр буенча (образга кереп) уку өчен
Ю.Владимиров. «Чудаки»; С.Городецкий. «Котенок»; В.Орлов. «Ты скажи мне, реченька...»; Э.Успенский. «Разгром».
Өстәмә әдәбият
Рус халык әкиятләре. «Никита Кожемяка» (А.Афанасьевның әкиятләр җыентыгыннан); «Докучные сказки».
Чит ил халыклары әкиятләре. «О мышонке, который был кошкой, собакой и тигром», һинд., Н.Ходза тәрҗ.; «Как братья отцовский клад нашли», молд., М.Булатов эшк.; «Желтый аист», кытай., Ф.Ярлин тәрҗ.
Проза. Б.Житков. «Белый домик», «Как я ловил человечков»; Г.Снегирев.
«Пингвиний пляж», «К морю», «Отважный пингвиненок»; Л.Пантелеев. «Буква
„ы”»; М.Москвина. «Кроха»; А.Митяев. «Сказка про трех пиратов».
Поэзия. Я.Аким. «Жадина»; Ю.Мориц. «Домик с трубой»; Р.Сеф. «Совет»,
«Бесконечные стихи»; Д.Хармс. «Уж я беги, бегал, бегал...»; Д.Чиарди. «О том, у кого три глаза», ингл., Р.Сеф тәрҗ.; Б.Заходер. «Приятная встреча»; С.Черный.
«Волк»; А.Плещеев. «Мой садик»; С.Маршак. «Почта».
Әдәби әкиятләр. А.Волков. «Волшебник Изумрудного города» (бүлекләр); О.Пройслер. «Маленькая Баба-яга», нем., Ю.Коринц тәрҗ.; Дж.Родари. «Волшебный барабан» («Сказки, у которых три конца» китабыннан), итал., И.Константинова тәрҗ.; Т.Янссон. «О самом последнем в мире драконе», швед., Л.Брауде тәрҗ.; «Шляпа волшебника», В.Смирнов тәрҗ.; Г.Сапгир. «Небылицы в лицах», «Как лягушку продавали»; Л.Петрушевская. «Кот, который умел петь»; А.Митяев. «Сказка про трех пиратов».
Кушымта 5
Күңел ачулар һәм бәйрәмнәрнең үрнәк исемлеге
Бәйрәмнәр. Яңа ел, Ватанны саклаучылар көне, 8 Март, Җиңү көне,«Көз»,
«Яз», «Җәй», төркем һәм бакча өчен традициягә әйләнгән бәйрәмнәр, балаларның туган көннәре.
Тематик бәйрәмнәр һәм күңел ачулар. «П.И.Чайковский музыкасы турында», «М.И.Глинка — рус музыкасына нигез салучы», «С.Я.Маршак иҗаты турында», «К.И.Чуковский шигырьләре», «Рус халкының йолалары һәм тра- дицияләре», «Кич утырулар», «Халык уеннары», «Рус бәйрәмнәре», «Шәһәр көне».
Театральләштерелгән тамашалар. Күләгәләр, бармаклар, өстәл, курчак театрлары тамашалары. Спектакльләр, балалар музыкаль опералары, музыкаль ритмлы пластик спектакльләр кую. Әкиятләр, шигырьләр һәм башка әдәби әсәрләрне, шулай ук җырларны сәхнәләштерү.
Музыкаль-әдәби күңел ачулар. «Чәчәкләр көне», «А.С. Пушкин һәм музы- ка», «Н.А. Римский-Корсаков һәм рус халык әкиятләре».
Халык иҗаты. Халык җырлары һәм биюләре концертлары; табышмаклар, мәкальләр, әкиятләр һәм әйтемнәр; «Булган хәлләр һәм уйдырмалар», «Халык әкиятләрендә яхшылык һәм явызлык».
Концертлар. «Без җырлар яратабыз», «Күңелле ритмнар», «Музыка тыңлыйбыз.
Спорт бәйрәме. «Күңелле стартлар», «Хәрәкәтле уеннар, «Кышкы ярышлар», «Балалар Олимпиадасы».
КВН һәм викториналар. «Өй эшләре», «Әдәплелек», «Мисс Мальвина», «Урманны белүчеләр», «Белем иленә сәяхәт», «Тылсымлы китап».
Уен-көлке. Фокуслар, сюрпризлымоментлар, халыкавызиҗаты(мәзәкләр, такмазалар, уйдырмалар); буяулар, карандашлар белән уеннар.
Кушымта 6
Музыкаль репертуар үрнәге

Тыңлау

«Марш», Д.Шостакович муз.; «Колыбельная», «Парень с гармошкой», Г.Сви- ридов муз.; «Листопад», Т.Попатенко муз., Е. Авдиенко сүз.; «Марш», «Любовь к трем апельсинам» операсыннан, С.Прокофьев муз.; «Зима», П.Чайковский муз., А.Плещеев сүз.; «Осенняя песня» (П.Чайковскийнның «Времена года» цик- лы); «Полька», Д.Львов-Компанейц муз., З.Петрова сүз.; «Мамин праздник», Е.Тиличеева муз., Л.Румарчук сүз.; «Моя Россия», Г.Струве муз., Н.Соловьева сүз.; «Кто придумал песенку?», Д.Львов-Компанейц муз., Л.Дымова сүз.; «Дет- ская полька», М. Глинка муз.; «Дед Мороз», Н.Елисеев муз., З.Александро- ва сүз.; «Утренняя молитва», «В церкви» (П.Чайковский, «Детский альбом»);

«Музыка», Г.Струве муз.; «Жаворонок», М.Глинка муз.; «Мотылек», С.Майка- пар муз.; «Пляска птиц», «Колыбельная», Н.Римский-Корсаков муз.; Л.Бетхо- венның Фортепиано өчен оркестр белән № 5 концерты финалы (өзекләр);

«Тревожнаяминута» (С.Майкапар,«Бирюльки» альбомы); «Раскаяние», «Утро»,

«Вечер» (С.Прокофьев, «Детская музыка» җыентыгы); Р.Шуман, «Первая поте- ря» («Альбом для юношества»); Ф.Шопен, Фортепиано өчен унберенче сона- та, 1 нче өлеш (өзекләр), ля мажор прелюдиясе, 28 нче әсәр, № 7.

Җырлау

Ишетү сәләтен һәм тавышны үстерү күнегүләре. «Зайка», В.Карасева муз., Н.Френкель сүз.; «Сшили кошке к празднику сапожки», балалар җыры; «Во- рон», рус халык җыры, Е.Тиличеева эшк.; «Андрей-воробей», рус халык җыры, Ю.Слонов эшк.; «Бубенчики», «Гармошка», Е.Тиличеева муз.; «Считалочка», И.Арсеев муз.; «Снега-жемчуга», М.Пархаладзе муз., М.Пляцковский сүз.; «Где зимуют зяблики?», Е.Зарицкая муз., Л.Куклин сүз.; «Паровоз», «Петрушка», В.Карасева муз., Н.Френкель сүз.; «Барабан», Е.Тиличеева муз., Н.Найденова сүз.; «Тучка», келәү; «Колыбельная», Е.Тиличеева муз., Н.Найденова сүз.; рус халык җырлары һәм кушылып җырлаулар.

Җырлар. «Журавли», А.Лившиц муз., М.Познанская сүз.; «К нам гости пришли», Ан. Александров муз., М.Ивенсен сүз.; «Огородная-хороводная», Б.Можжевелов муз., Н.Пассова сүз.; «Голубые санки», М.Иорданский муз., М.Клокова сүз.; «Гуси-гусенята», Ан.Александров муз., Г.Бойко сүз.; «Рыб- ка», М.Красев муз., М.Клокова сүз., «Курица», Е.Тиличеева муз., М.Долинов сүз.; «Березка», Е.Тиличеева муз., П.Воронько сүз.; «Ландыш», М.Красев муз., Н.Френкель сүз.; «Весенняя песенка», А.Филиппенко муз., Г.Бойко сүз.;

«Тяв-тяв», В.Герчик муз., Ю.Разумовский сүз.; «Птичий дом», Ю. Слонов муз., О.Высотская сүз.; «Горошина», В.Карасева муз.,Н.Френкель сүз.; «Гуси», А.Фи- липпенко муз., Т.Волгина сүз.

Җырлар иҗаты

«Колыбельная», рус халык җыры; «Марш», М.Красев муз.; «Дили-дили! Бом! Бом!», укр. халык җыры, Е.Макшанцева сүз.; «Придумай песенку»; шаярулар, үртәгечләр, санамышлар һәм башка рус халык көйле әйтемнәре.

Музыкаль-ритмик хәрәкәтләр

Күнегүләр. «Маленький марш», Т.Ломова муз.; «Пружинка», Е.Гнесина муз. («Этюд»); «Шаг и бег», Н.Надененко муз.; «Плавные руки», Р.Глиэр муз. («Вальс»,

фрагмент); «Кто лучше скачет», Т.Ломова муз.; «Учись плясать по-русски!», Л.Вишкарев муз. («Из-под дуба, из-под вяза» рус халык көенә вариацияләр);

«Росинки», С.Майкапар муз.; «Канава», рус халык көе, Р.Рустамов эшк.

Предметлар белән күнегүләр. «Вальс», А.Дворжак муз.; «Упражнения с ленточками», укр. халык көе, Р.Рустамов эшк.; «Гавот», Ф.Госсек муз.; «Переда- ча платочка», Т. Ломова муз.; «Упражнения с мячами», Т. Ломова муз.; «Вальс», Ф.Бургмюллер муз.

Этюдлар. «Тихий танец» (вариацияләрдән тема), В.Моцарт муз.; «Полька», нем. халык биюе; «Поспи и попляши» («Игра с куклой»), Т. Ломова муз.; «Ау!» («Игра в лесу», Т. Ломова муз.).
Биюләр. «Дружные пары», И.Штраус муз. («Полька»); «Парный танец», Ан.Александров муз. («Полька»); «Приглашение», рус халык көе «Лен», М.Раух- вергер эшк.; «Задорный танец», В.Золотарев муз.; «Зеркало», «Ой, хмель мой, хмелек», рус халык көйләре; «Круговая пляска», рус халык көе, С.Разоренов эшк.; «Русская пляска», рус халык көе («Во саду ли, в огороде»); «Кадриль с ложками», рус халык көе, Е.Туманян эшк.; «Чеботуха» малайлар биюе, рус ха- лык көе.
Характерлы биюләр. «Матрешки», Б.Мокроусов муз.; «Чеботуха», рус ха- лык көе, В.Золотарев эшк.; «Танец бусинок», Т.Ломова муз.; «Пляска Петру- шек», хорват халык көе; «Хлопушки», Н. Кизельваттер муз.; «Танец Снегурочки и снежинок», Р.Глиэр муз.; «Танец гномов», Ф.Черчель муз.; «Танец скоморо- хов», Н.Римский-Корсаков муз.; «Танец цирковых лошадок», М.Красев муз.;
«Пляска медвежат», М.Красев муз.; «Встреча в лесу», Е.Тиличеева муз.
Түгәрәк уеннар. «К нам гости пришли», Ан.Александров муз., М.Ивен- сен сүз.; «Урожайная», А.Филиппенко муз., О.Волгина сүз.; «Новогодняя хороводная», С.Шайдар муз.; «Новогодний хоровод», Т.Попатенко муз.;
«К нам приходит Новый год», В.Герчик муз., З.Петрова сүз.; «Хоровод цветов», Ю.Слонов муз.; «Как пошли наши подружки», «Со вьюном я хожу», «А я по лугу», «Земелюшка-чернозем», рус халык җырлары, В. Агафонников эшк.; «Ай да березка», Т.Попатенко муз., Ж.Агаджанова сүз.; «Возле речки, возле моста»;
«Пошла млада за водой», рус халык җырлары, В.Агафонников эшк.
Музыкаль уеннар
Уеннар. «Ловишка», Й.Гайден муз.; «Не выпустим», Т.Ломова муз.; «Будь ловким!», Н.Ладухин муз.; «Игра с бубном», М.Красев муз.; «Ищи игрушку»,
«Будь ловкий», рус халык көе, В.Агафонников эшк.; «Летчики на аэродроме», М.Раухвергер муз.; «Найди себе пару», лат. халык көе, Т.Попатенко эшк.; «Игра со звоночком», С.Ржавская муз.; «Кот и мыши», Т. Ломова муз.; «Погремушки», Т.Вилькорейская муз.; «Береги обруч», В.Витлин муз.; «Найди игрушку», лат. халык җыры, Г. Фрид эшк.
Җырлы уеннар. «Колпачок», «Ой, заинька по сенечкам», «Ворон», рус ха- лык җырлары; «Заинька», рус халык җыры, Н.Римский-Корсаков эшк., «Как на тоненький ледок», рус халык җыры, А.Рубец эшк.; «Ворон», рус халык көе, Е.Тиличеева эшк.; «Две тетери», рус халык көе, В.Агафонников эшк.; «Кот Вась-
ка», Г. Лобачев муз., Н.Френкель сүз.; «Ежик», А.Аверин муз.; «Хоровод в лесу», М.Иорданский муз.; «Ежик и мышки», М.Красев муз., М.Клокова сүз.; «Цветы», Н.Бахутова муз., халык сүз.
Музыкаль-дидактик уеннар
Югары һәм түбән яңгырашны ишетү сәләтен үстерү. «Музыкаль лото»,
«Баскычлар», «Кая минем балакайларым?», «Әни һәм балалар».
Ритмны тою сәләтен үстерү. «Ритм буенча билгелә», «Ритмик сызыклар»,
«биергә өйрән», «Эзлә».
Тембрлы ишетү сәләтен үстерү. «Нәрсәдә уйныйм?», «Музыкаль табыш- маклар», «Музыкаль йорт».
Диатоник ишетү сәләтен үстерү. «Кычкырып, акрын гына җырлыйбыз»,
«Яңгыравык кыңгыраулар».

Музыканы кабул итү сәләтен һәм музыкаль хәтерне үстерү. «Игътибарлы бул», «Буратино», «Музыкаль кибет», «Ел фасыллары», «Безнең җырлар».

Инсценировкалар һәм музыкаль спектакльләр

«К нам гости пришли», Ан.Александров муз.; «Как у наших у ворот», рус халык көе, В.Агафонников эшк.; «Где ты был, Иванушка?», рус халык көе, М.Иорданский эшк.; «Моя любимая кукла», авторы Т.Коренева; «Полянка» (музыкаль уен-әкият), Т.Вилькорейская муз.

Бию-уен иҗатын үстерү

«Котик и козлик», «Я полю, полю лук», Е.Тиличеева муз.; «Вальс кошки», В.Золотарев муз.; аудиоязмадагы теләсә нинди бию көйләренә ирекле бию; «Гори, гори ясно!», рус халык көе, Р.Рустамов эшк.; «А я по лугу», рус халык көе, Т.Смирнова эшк.

Балалар музыка уен коралларында уйнау

«Небо синее», «Смелый пилот», Е.Тиличеева муз., М.Долинов сүз.; «Дон- дон», рус халык җыры, Р.Рустамов эшк.; «Гори, гори ясно!», рус халык көе; «Пастушок», чех халык көе, И.Беркович эшк.; «Петушок», рус халык җыры, М.Красев сүз.; «Часики», С.Вольфензон муз.; «Жил у нашей бабушки черный баран», рус халык шаян җыры, В.Агафонников эшк.

Кушымта 7

Төп хәрәкәтләрнең, хәрәкәтле уеннарның һәм күнегүләрнең үрнәк исемлеге

Төп хәрәкәтләр

Йөрү. Гадәти, аяк очларында (куллар баш артында), үкчәләрдә, табаннарның тышкы якларына басып, тезне (ботны) югары күтәреп, үкчәдән аяк очына күчешле, уңга һәм сулга атлаулы адым белән йөрү. Берәрләп, икешәрләп, өчәрләп колоннада, зал стеналары буйлап борылып, тәрбиянең төрле би- ремнәрен үтәгән хәлдә йөрү.

Тигезлек саклау күнегүләре. Гимнастика эскәмиясенең тар рейкасы, бау (диаметр 1,5–3 см), авыш такта өстендә туры һәм ян белән, аяк очларында йөрү. Гимнастика эскәмиясе өстендә тутырмалы туплар аркылы атлап, урта- да чүгәләп, предметлар таратып һәм җыеп, үз алдыңнан ике кул белән туп тәгәрәтеп, ян белән (аякларны күчереп), баш өстендә комлы кечкенә капчык белән йөрү. Авыш такта өстендә өскә һәм аска таба аяк очларында, ян белән (аякларны күчереп) йөрү. Кулга-кул тотынышып, парлашып бөтерелү.

Йөгерү. Гадәти, аяк очларында, тезне югары күтәреп, вак һәм киң атлап, берәрләп, икешәрләп тезелгән колоннада; елан рәвешендә, сибелеп, каршылыклар аша йөгерү. 1,5–2 минут дәвамында салмак темп белән туктаусыз йөгерү, уртача темп белән 80–120 м га, йөрү белән аралаштырып йөгерү (2–3 тапкыр); 3 тапкыр 10 ар м га йөгерү. Тизлеккә: якынча 5–5,5 секундта 20 м (ел ахырына — 7,5–8,5 секундта 30 м) йөгерү. Авыш такта өстендә өскә һәм аска таба аяк очларында, янга таба йөгерү.

Шуышу һәм үрмәләү. Предметлар арасында дүрт аяклап елан рәвешендә йөрү, йөгерү, топкарлыклар аша шуышып чыгу белән аралаштырып шуышу; дүрт аякланып (ара 3–4 м), тупны баш белән этеп шуышу; гимнастика эскә- миясе өстендә кулбашлар һәм тезләр ярдәмендә, корсакта, куллар белән тартылып шуышу. Рәттән берничә предмет аша шуышып чыгу, төрле ысуллар белән кыршау эченә шуышып керү, темпны үзгәртеп, гимнастика стенкасы (биеклек 2,5 м) буйлап үрмәләү, бер аралыктан икенчесенә шуышып чыгу, рейкалар арасыннан шуышып чыгу.

Сикерүләр. Ике аяк белән бер урында (2–3 тапкыр 20 шәр сикереш), йөрү белән чиратлаштырып, төрле ысуллар белән (аякларны кушырып, аяклар аерым, бер аяк алга — икенчесе артка), алга күчә барып (3–4 м арада) си- керүләр. Бер (уң һәм сул) аякта урында һәм, алга күчә барып, урыннан югарыга һәм берәм-берәм 5–6 предмет аркылы янга таба сикерүләр (биеклек 15–20 см). Биеклеге 20 см булган йомшак өслеккә сикереп менү, 30 см биеклектән билгеләнгән урынга сикерүләр, йөгереп килеп (якынча 100 см) озынлыкка, йөгереп килеп биеклеккә (30–40 см) сикерү. Алга һәм артка таба бөтереп, кыска сикергеч, озын сикергеч (хәрәкәтсез һәм тирбәлгән хәлдә) аша сикерүләр.

Ыргыту, тотып алу, селтәнеп ыргыту. Тупны өскә, җиргә ыргыту һәм аны ике кул белән тотып алу (кимендә 10 тапкыр); бер кул (уң, сул кул белән ки- мендә 4–6 тапкыр); тупны өскә ыргыту һәм кулларны чәбәкләп тотып алу. Тупны бер кулдан икенче кулга ыргытып күчерү, төрле торышлардан һәм төрле башлангыч халәттән, төрле ысуллар белән (астан, баш артыннан, күкрәктән җирдән сикертеп) бер-береңә ыргыту. Урында, бераз алга китеп (ара 5–6 м), тупны җиргә бәреп кире кайтару, тутырма тупларны (авырлык 1 кг) тәгәрәтү. Предметларны ераклыкка (кимендә 5–9 м), горизонталь һәм вертикаль нокталарга (мишень үзәге 1 м биеклектә) селтәнеп ыргыту.

Төркем белән күчешле күнегүләр. Берәрләп колоннага, шеренгага, тү- гәрәккә тезелү; колоннага икешәрләп, өчәрләп тезелү; колоннада, шеренга- да баш артына карап тигезләнү. Колоннада алга сузылган куллар, шеренгада ян-якка сузылган куллар озынлыгында таралу. Өстәмә адым, сикереш ясап уңга, сулга борылулар.

Ритмик гимнастика. Таныш физик күнегүләрне музыка белән матур итеп, грацияле башкару. Хәрәкәт ритмын музыкаль башкару белән яраклаштыру.

Гомуми үсеш күнегүләре

Кул чуклары, кулбаш поясы мускулларын үстерү һәм ныгыту өчен кү- негүләр. Куллар күкрәк алдында булган халәттән кулларны ян-якка җәеп җибәрү; куллар баш артында булган халәттән кулларны өскә күтәрү һәм учларны өскә каратып, ян-якка җәеп җибәрү. Бармаклар йозак рәвешендә кушырылган кулларны (кул чуклары уч төбен эчкә каратып борылган) алга-өскә күтәрү; ике кулны алмаш-тилмәш, бер үк вакытта өскә-артка күтәрү. Кул чукларын күтәрү һәм төшерү; бармакларны кысу һәм ачу.

Арка мускулларын һәм умырткалыкның сыгылмалылыгын үстерү һәм ныгыту өчен күнегүләр. Стенага баш арты, кулбашлар, арка, арт сан һәм үкчәләр белән орынган хәлдә кулларны өскә күтәрү һәм аска төшерү. Гим- настика стенасына елышып һәм бил биеклегендә куллар белән рейкага тотынып, чиратлаштырып тездән, туры аякларны күтәрү. Куллар күкрәк алдында, куллар баш артында булган башлангыч халәттән кулларны ян-якка җәеп борылу. Чүгәләп, чиратлаштырып аякларны терәктән читкә күчерү; чалкан яткан башлангыч халәттән аякларны чалыштырып хәрәкәтләндерү. Башны һәм аякларны күкрәккә таба тарту (җыелу).

Корсак прессы һәм аяк мускулларын үстерү һәм ныгыту өчен күнегүләр. Аяк очларын идәннән аермыйча, урында таптанып тору. Кулларны алга таба, өскә күтәреп, арка якка күчереп чүгәләү (һәр кабат түбәнрәк чүгәләү). Туры аякларны алга күтәрү (болгап); бер аяк тездән бөгелгән килеш икенчесен алга, янга сузу (кулларны билгә куеп, куллар белән алга, янга, югарыга таба хәрәкәтләр ясап). Аяк бармаклары белән предметларны эләктерү, аларны бераз күтәрү һәм төшерү; аларны башкача кую, бер урыннан икенче урынга күчерү. Үкчәләргә басып, аяк очлары белән таякка (канатка) терәлеп, янга таба атлау.

Статик күнегүләр. Гимнастика эскәмиясе өстендә аяк очларына басып, аяк очларында чүгәләгәндә тигезлек саклау; йөгергәннән һәм сикергәннән соң (аяк очларында чүгәләп, кулларны ян-якка җәеп), бер аякка басып, кулларны билгә куеп, тигезлек саклау.

Спорт күнегүләре

Чана шуу. Бер-береңне чанада шудырып йөртү, таудан икешәрләп шуу.

Шуып төшкәндә борылышлар ясау.

Шуу. Йөгереп килеп, шуганда чүгәләп һәм торып басып, бозлы сукмаклар- дан шуып бару.

Чаңгыда йөрү. Чаңгыда шуулы адым белән йөрү. Урында һәм хәрәкәт вакытында борылышлар ясау. Тауга баскыч ясап күтәрелү, таудан иелеп шуып төшү. Чаңгыда салмак темп белән 1–2 км ара узу.

Чаңгыда уеннар. «Беренче булып кем кайтыр?», «Слалом», «Күтәр», «Куышлы».

Велосипедта һәм самокатта йөрү. Мөстәкыйль рәвештә ике көпчәкле ве- лосипедта туры юнәлештә бару, сулга һәм уңга борылышлар ясау. Уң һәм сул аяк белән этелеп, самокатта йөрү.
Йөзү. Сай урында суда утырып, һәм яткан хәлдә, кулларга таянып, аякларны өскә-аска хәрәкәтләндерү. Суда куллар белән төрле хәрәкәтләр ясау. Күкрәктә һәм аркада «шуу», суга сулышны чыгару. Ирекле ысул белән йөзү.
Суда уеннар. «Фонтан», «Тартмачык», «Диңгез дулкынлана», «Таган», «Тон- нельдәге поезд», «Суны тотып ал», «Диңгездә дулкыннар».
Гидроаэробика. Суда борылышлар, сикерүләр ясап хәрәкәтләнү.
Спорт уеннары
Бура уены. Тиешле башлангыч халәттә урнашып, бура таякларын яннан ыргыту. 3–4 фигура белү. Бураларны ярымкон (2–3 м) һәм кон (5–6 м) ераклы- гыннан бәреп чыгару.
Баскетбол элементлары. Бер-береңә ике кул белән күкрәктән туп ыргыту, тупны уң, сул кул белән алып бару.
Бадминтон. Воланны ракетка белән бәреп, аны билгеле бер якка юнәлтеп, кире кайтару. Тәрбияче белән парлашып уйнау.
Футбол элементлары. Тупны бирелгән юнәлештә уң һәм сул аяк белән тәгәрәтү. Тупны предметлар тирәли йөртеп чыгу; чокырларга, капкага кертү; парлашып, тупны аяк белән бер-береңә тапшыру, рәттән берничә тапкыр тупны стенага бәреп кире кайтару.
Хоккей элементлары. Бирелгән юнәлештә алканы кәшәкә белән тәгәрәтү, аны капкага кертү. Парлашып, алканы бер-береңә тәгәрәтү.
Хәрәкәтле уеннар
Йөгерү. «Тотып алучылар», «Почмаклар», «Парлап йөгерү», «Тычкан тәбесе», «Без шат күңелле балалар», «Казлар-аккошлар», «Фигура ясa», «Кәрәкәләр һәм чуртан», «Йөгереп үтүләр», «Хәйләкәр төлке», «Каршыга йөгерүләр»,
«Буш урын», «Уен оештыручылар», «Йортсыз куян».
Сикерүләр. «Идәндә калма», «Кем яхшырак сикерер?», «Кармак», «Түмәрдән — түмәргә», «Кем азрак сикерер?», «Класслар».
Үрмәләү һәм шуышу. «Флагка кем тизрәк барып җитәр?», «Аю һәм бал кортлары», «Янгын сүндерүчеләр өйрәнүдә».
Ыргыту. «Аучылар һәм куяннар», «Флагчык ташла», «Кыршау эченә туры китер», «Тупны бәреп төшер», «Кегльне аудар», «Туп — алып баручыга», «Туп мәктәбе», «Серсо».
Эстафеталар. «Парлы эстафета», «Кегльгә орынмыйча тупны алып бар»,
«Тупны боҗрага төшер», «Каршылыклар сукмагы».
Ярыш элементлары. «Кем тизрәк кыршау аша флаг янына үтеп чыгар?»,
«Кем тизрәк?», «Кем биегрәк?».
Халык уеннары. «Якты, якты ян!» һ.б.